T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ

Hüseyin BARIŞ

Danışman
Prof. Dr. Melih TINAL

İZMİR - 2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum *"Köy Enstitülerinde Ziraat Eğitimi*" adlı çalışmanın, tarafımdan akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada belirtilenlerden oluşturulduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

/ /2023

Hüseyin BARIŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Köy Enstitülerinde Ziraat Eğitimi

Hüseyin BARIŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı

Köy enstitüleri 1940 senesinin 17 Nisan günü yayınlanan 3803 sayılı *"Köy Enstitüleri Kanunu"* ile kurulmuştur. 1954 senesine kadar faaliyet gösteren bu kurumlar siyasi tepkiler neticesinde kapatılmıştır. Köy enstitüleri, kırsal bölgelerde kalkınma süreçlerini başlatmak, köylülerin eğitim ve öğretime katılmalarını teşvik etmek, eğitim alanında fırsat eşitliğine imkân sağlamak, bir bilimsel ve teknolojik gelişmeleri teşvik etme gibi amaçlarla kurulmuştur. Bunun yanında maddi imkânı yeterli olmayan köy çocuklarının yüksek nitelikli eğitime kavuşmaları için bir araç olarak öngörülmüştür. Temel hedefleri arasında köylü aydın kuşağını oluşturmak da bulunan enstitüler, uygulanan farklı temel alanlardaki eğitim programları ile de özgün bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ziraat, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren üzerinde önemle durulan konular arasında yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren Anadolu, tarım imkânları bakımından çeşitlilik arz eden ve kadim bir ziraat geleneği barındıran bir bölgedir. Cumhuriyetle beraber kendi kendine yeten ve iktisadi bağımsızlığa sahip bir devlet kurulması hedefine giden yolda ziraat, önemli addedilmiştir. Özellikle Atatürk'ün teşvikleriyle bölgelere uygun tarım ürünlerinin yaygın ve iktisadi potansiyele sahip biçimde yetiştirilmesinin başlaması önemlidir. Çay, turunçgiller, fındık gibi ürünlerin iktisadi potansiyelinin değerlendirilerek tarım ekonomisinin geliştirilmesi bu dönemde bir devlet politikası olarak uygulanmaya başlamıştır. Bazı sanayi tesislerinin kurulmasında bu tür tarım ürünlerinin getirdiği iktisadi imkânların kullanılması söz konusudur. Kısıtlı kaynaklara sahip genç Türkiye Cumhuriyeti

tarımı iktisadi kalkınmasında başat alanlardan birisi olarak kabul etmiştir. Köy Enstitüleri öğrencilerine farklı alanlarda bilgi ve beceriler kazandırmayı hedeflerken bu temel alanlardan biri de ziraat olmuştur. Uygulamalı öğretimi temel alan köy enstitüleri ziraat tekniklerini ve ziraat ile ilgili kuramsal bilgileri öğrencilerine vererek zaman içinde ülkenin bu alandaki potansiyelinin geliştirilmesini hedeflemiştir. Bu çalışmada köy enstitüleri genel olarak incelenmekle birlikte özellikle köy enstitülerinde ziraat eğitimi ve bu eğitimle ilgili uygulamalara odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Eğitim, Ziraat Eğitimi.

ABSTRACT

Master's Thesis

Agricultural Education in Village Institutes

Hüseyin BARIŞ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of History

History of The Turkish Republic Program

Village Institutes were established with the *"Village Institutes Law"* numbered 3803, which was published on April 17, 1940. These institutions, which operated for 14 years until 1954, were closed as a result of political reactions. Village Institutes were established to initiate development processes in rural areas, to encourage villagers to participate in education and training, to provide equal opportunities in the field of education, and to encourage some technological and scientific developments. In addition, it is envisaged as a tool for village children who do not have sufficient financial means to reach high quality education. The Institutes, whose main objective is to create a generation of peasant intellectuals, also stands out as a unique example with its training programs in different basic fields. Agriculture emerges as a subject that has been emphasized since the first years of the Republic. Since the Ottoman Empire, Anatolia is essentially a region that has diversified in terms of agricultural opportunities and has an ancient agricultural tradition. Agriculture was considered important on the way to the goal of establishing a self-sufficient and economically independent state with the Republic. With the Republic, it is important that the agricultural products suitable for the regions started to be grown in a way that has widespread and economic potential, especially with the encouragement of Atatürk. Developing the agricultural economy by evaluating the economic potential of products such as tea, citrus fruits and hazelnuts started to be implemented as a state policy in this period. In the establishment of some industrial facilities, the economic opportunities brought by such agricultural

products are used. The young Republic of Turkey, which has limited resources, has accepted agriculture as one of the dominant areas in its economic development. Village Institutes aimed to provide their students with knowledge and skills in different fields and agriculture was one of these fields. Village Institutes, which are based on applied education, aimed to develop the potential of the country in this field over time by giving agricultural techniques and theoretical information about agriculture to their students. In this study, although village institutes are examined in general, agricultural education in village institutes and practices related to this education are focused on.

Keywords: Village Institutes, Education, Agricultural Education.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
TABLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
ZİRAAT EĞİTİMİ	
1.1.OSMANLI'DA ZİRAAT EĞİTİMİ	4
1.1.1.Osmanlı Devletinde Ziraat Okulları	8
1.2.CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ZİRAAT POLİTİKALARI	14
1.3.CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ZİRAAT EĞİTİMİ	17
İKİNCİ BÖLÜM	
KÖY ENSTİTÜLERİ	
2.1.KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU	24
2.2. KÖY ENSTİTÜLERİNİN AMAÇLARI	46
2.3.KÖY ENSTİTÜLERİNİN İŞLEYİŞİ	49
2.4. KÖY ENSTİTÜLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARI	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ

3.1.KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ 60
3.2.KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT DERSLERİ 73
3.3.KÖY ENSTİTÜLERİNDEKİ ZİRAAT EĞİTİMİNİN ÜLKE ZİRAATINA ETKİSİ 82

SONUÇ 86
KAYNAKÇA 89
EKLER

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
T.B.M.M.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
s.	Sayfa Numarası
ss.	Sayfadan Sayfaya

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Köy Enstitülerinde Ders Dağıtım Çizelgesi s.54
Tablo 2: Köy Enstitülerinde Teknik Ders Dağıtım Çizelgesi s.55
Tablo 3: Köy Enstitülerinde Kültür Dersleri Dağıtım Çizelgesi s.57
Tablo 4: Köy Enstitülerinde Ziraat Dersleri Dağıtım Çizelgesi s.61
Tablo 5: 1945-1946 Senesinde Çifteler Köy Enstitüsünde Zirai Üretim s.65
Tablo 6: Kepirtepe Köy Enstitüsü 1942-43 Senesinde Ziraat Durumu s.66
Tablo 7: Kepirtepe Köy Enstitüsü 1942-43 Senesinde Ziraat Eldesi s.67
Tablo 8: Köy Enstitüsünde Ziraat Derslerinin Sınıflara Göre Haftalık Dağılımı s.78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Köy Enstitüleri Kanunu'nun Tatbiki ile İlgili Yeni Sabah Gazetesi'nin Haberi s.30
Şekil 2: Köy Enstitüleri Etrafındaki Hazırlıklar ile İlgili Ulus Gazetesi'nin Haberi s.31
Şekil 3: Köy Enstitüleri Açılacak Yerler ile İlgili Ulus Gazetesi'nin Haberi s.32
Şekil 4: Köy Enstitüleri ile İlgili Öğretmen İhtiyacının Karşılanacağına Dair Ulus Gazetesi'nin Haberi s.33
Şekil 5: 1940 Tarihli Ulus Gazetesinde Alınacak Öğrencilerin Seçimi Hakkında Haber s.34
Şekil 6: Köy Enstitüleri Kanunu'nun Tatbiki ile İlgili Ulus Gazetesinin Haberi s.35
Şekil 7: Köy Enstitülerinin Sorumluluk Sahaları s.37
Şekil 8: Hasan Ali Yücel'in Köy Enstitüleri ile Alakalı Beyanatına Dair Vatan Gazetesi'nin Haberi s.38
Şekil 9: Kızılçullu Köy Enstitüsüne Dair Vatan Gazetesi'nin Haberi s.41
Şekil 10: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Öğrencileri s.43
Şekil 11: 1940 Tarihli Ulus Gazetesi Köy Enstitüsü Kanununun İlk Müzakereleri s.44
Şekil 12: 1940 Tarihli Ulus Gazetesinde Bulunan "Öğretmenler Seve Seve Çalışabilecekler" Başlıklı Haber s.48
Şekil 13: Köy Enstitüleri ile ilgili Cumhuriyet Gazetesinde Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Beyanı s.48
Şekil 14: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Bağ Evi s.70
Şekil 15: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Toprak Hazırlama İşlemi s.71
Şekil 16: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Meyve Fidanı Dikimi s.72

EKLER LİSTESİ

EK 1: İstanbul'a Tayin Edilen Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenleri Hakkında Gazete Haberi ek s.1

EK 2: Cılavuz Köy Enstitüsü Öğrencileri ek s.2

EK 3: Hasan Ali Yücel Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde ek s.3

EK 4: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Köy Enstitülü Bir Öğrenciyi Dinlerken ek s.4

EK 5: Köy Enstitüleri İçin Milli Eğitim Bakanlığınca Satın Alınacak Eşyaların Alış Şekli Hakkında Maliye'nin Bildirdiği Görüş ek s.5

EK 6: Köy Okulları Ve Enstitüleri İnşaatı İşlerinde Merkezde Çalıştıracaklara Ait Kadroların Onaylanması ek s.6

EK 7: Eğitmen Kursu ve köy enstitüleri müstahdemlerine zam verilmesi ek s.7

EK 8:Köy Enstitüleri 1944 Yılı Mezunlarına Dağıtılması Gereken Üretime Yararlı Aletlerle Atölye Aletlerinin Tohum, Çift Ve İrat Hayvanlarının Pazarlıkla Satın Alınması ek s.8

GİRİŞ

Köy enstitüleri, Cumhuriyet'in ilk döneminde belirlenen hedefler doğrultusunda kırsal kalkınma ve aydınlanma modelini destekleyecek biçimde kurgulanmış eğitim kurumlarıdır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından uygulamaya konulmuş özgün bir eğitim modeli olarak karşımıza çıkan bu kurumlar ülkede genel olarak geri kalmış köylerin kalkınması ve iktisadi atılımlara kaynaklarıyla beraber katılabilmesini hedeflemiştir. Öncelikle köylerdeki maddi durumu yetersiz çocuklara, cinsiyet fark etmeksizin eğitim imkânı tanıyarak kazandıkları eğitsel becerileri yine kendi bölgelerindeki köylere götürerek iktisadi kalkınmanın bu boyutunun desteklenmesi hedeflenmiştir. Köylerde geleneksel yöntemlerle yapılan tarım ve hayvancılık teknolojik yöntemlerden, verimlilikten yoksun ilerlemekteydi. Cumhuriyet kurulduktan sonra iktisadi kalkınma ve bağımsızlık hedef alınırken İzmir İktisat Kongresinin 1923 senesinde toplanması bu yöndeki kararlılığın bir göstergesi olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu dönemde ülkede etkin bir sanayi ve teknolojik alt yapıdan bahsetmek olanaklı değildir. Bazı dokuma ve silah sanayisi fabrikalarının dışında ciddiye alınabilecek sanayi tesisi bulunmamakta idi. Bununla beraber sanayi yatırımları hem finansal sermaye, hem de beşeri sermaye gerektiren uzun vadeli yatırımlardı. Bu sermaye eksikliklerini giderebilmek maksadı ile ziraat ve eğitim alanlarına yatırım yapılması ön görülmüştür. Anadolu tarım imkânları bakımından geniş olanaklara sahip bir coğrafyadır. Bu coğrafyada günün gereklerine uygun olarak yapılabilecek ziraat ile sermaye birikiminin sağlanması mümkün olabilirdi. Nitekim Cumhuriyet döneminde bu politika üzerine gidilerek ve bazı büyük sanayi tesislerinin yatırım bedellerinin tarım ürünleri üzerinden ödenmesi uygulaması yaygın bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda ikinci önemli bir kaynağın beşeri sermaye yani insan kaynağı olduğu da hatırlanmalıdır. Ziraat alanında eskiden kalma verimsiz yöntemler ve eski teknolojik araçlarla yapılan üretimin ülkenin gereksinimlerini karşılaması ve iktisadi kalkınmaya hizmet etmesi düşünülemezdi. Bu amaçla yeni ve teknolojiye uygun ziraat yöntemleri ile ilgili uygulamaları bilen ve uygulama becerisine sahip olan yetişmiş insan gücüne gereksinim vardı. Ülkemizin tarımda istenilen düzeye gelmesi ve verimin alınması amacıyla, kırsalın da katkısı ile tarım da modernleşmeyi başlatacak geniş açılı bir

hamleye gereksinim duyulmaktaydı. İşte Köy Enstitüleri modern tarım yöntemleri ve kırsal yerlerde yaşayanların kültür seviyesini yükseltmek amacıyla kurulan kurumlar olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin planlamasına girmiştir. 1940 senesinde kurulan, Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki politikaları sürdürmek ve yaygınlaştırmayı hedef edinen köy enstitüleri özellikle köylerde kalkınmayı sağlayacak yetişmiş insanları yine köylerin kendi öz evlatlarından karşılamayı ilke edinmiştir. Köyler, Osmanlı'dan, Cumhuriyete fakirlik, ekonomik şartların zorluğunun derinden hissedildiği ve eğitim olanaklarının kısıtlı olduğu bölgelerdi. İnsan kaynağının büyük bir bölümü köylerde yaşamakla beraber bu insanların mevcut şartlar içinde eğitim almaları ve iktisadi kalkınmaya destek vermeleri pek olanaklı görülmemekteydi. Köy Enstitüleri farklı bölgelerde oluşturulan merkezler ile bu insan kaynağının değerlendirilip kırsal kalkınmaya destek vermesini hedeflemekteydi. Köy enstitülerinde bu amaca uygun biçimde önem verilen konulardan birisi ziraat olmuştur. Buralarda yetişen gençler daha sonra birer eğitmen olarak köylerine dönecek, eğitim ve ziraat gibi alanlarda kendi bölgelerine hizmet etme imkânı bulacaklardı. Köy Enstitülerinin önemli hedeflerinden biri olan ziraat konusunda nasıl bir eğitim programı izlendiğinin belirlenmesi, dönemin ve okulların yapısının anlaşılması bakımından önem arz etmekteydi. Bu çalışmada Köy Enstitülerinin genel yapısı ile beraber verilen ziraat eğitiminin içeriğinin anlaşılması ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı'dan Cumhuriyete ziraat eğitiminin gelişimi irdelenmektedir. Ziraat okulları ve politikaları bu bölümün ana konusunu oluşturmaktadır. İkinci bölümde, Köy Enstitülerinin yapısı irdelenmiş amaçları ve eğitim biçimi hakkında bilgiler verilmeye gayret edilmiştir. Üçüncü bölümde ise köy enstitüleri'nde verilen ziraat eğitimi hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışma hazırlanırken konuya dair yapılan makale, tezler ve gazete kupürlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın hazırlanmasında geçmişte konuya dair yapılan araştırmalardan oluşan bir alan yazın taraması ve ardından derleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada köy enstitülerinde yapılan ziraat eğitiminin özellikleri başka tez veya makalelerde değinilmeyen noktalara değinilmiş, köy enstitülerindeki ziraat eğitiminin hangi metotlarda yapıldığı ve nasıl bir özelliğe sahip olduğu amaçlanmış, köy enstitülerinde yapılan ziraat eğitimi özelinde ziraat odasının yazmış olduğu kitaptan, köy enstitülerinde öğrenci olmuş kişilerin yazmış olduğu kitaplar

ziraat konusuyla ilgili yazılmış olan makalelerden ve gazete küpürlerinden faydalanılarak daha önce bahsedilmeyen konular tezimde yer almıştır. Böylelikle köy enstitülerinde ziraat eğitimi detaylı bir şekilde ele alınarak, ziraat konusu aydınlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
ZİRAAT EĞİTİMİ

1.1. OSMANLI'DA ZİRAAT EĞİTİMİ

Uzun yıllar dünyanın etkin devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'nın başat devletlerinin Rönesans ve Reform süreçleri ile Keşifler Çağını açması, askeri ve iktisadi kuvvetlerini artırması ile geride kalmaya, gücünü kaybetmeye başlamıştır. Buna karşı önlem almak isteyen devlet yöneticileri olmuş, devletin tekrar toparlanarak gereken atılımları yapması için çabalar ortaya konulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerçek anlamda modernleşme hamlesi II. Mahmut döneminde başlamış ve bu hamle zaman zaman kesintiye uğrayarak Cumhuriyet'e kadar süregelmiştir. Tanzimat Dönemi'nde eğitim yeniden ele alınarak geleneksel eğitimin yanında modern eğitim uygulamaları ve buna dair kurumlar kurularak yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Avrupa'dan örnekler dikkate alınarak benzer teknikler ile eğitim kurumlarının imparatorluk bünyesinde kurulmasına gayret edilmiştir. Sanayi ve tarım alanındaki teknolojik ilerlemelerin, verimliliği arttıran yöntemler ile birlikte, bu alanlarda rekabeti sağlayacak yetişmiş insan gücünün varlığını sağlayacak olan eğitim kurumlarının kurulması ile mümkün olabileceği anlaşılmıştır.[1]

1839 yılında Osmanlı Devleti'nde ilan edilen Tanzimat Fermanı tarımla uğraşanlardan alınan vergilerden birisi olan aşarı düzenleyip, köylüyü zor durumda bırakan ''*iltizamı''* ilga etmeyi öngörmekteydi. Vergilerin devlet tarafından adaletli bir şekilde toplanması amacıyla bütün tarafta *''Muhassıllık''* meclislerini kurmak amaçlanıyordu. Ancak aşarla ilgili düzenleme bütün tüm yerler için adaletli bir çözüm sağlayamadı. Çünkü bazı yerlerde bu vergi 1/2 oranında alınırken daha sonra 1/10'a indirilmiştir. Muhassıllık Meclisleri deneyi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Tanzimat Dönemi Osmanlı Devleti'nde nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan köylü kesiminin yaşamında herhangi bir iyileşme getirmemiştir. Osmanlı Devleti'nde Mithat Paşa Dönemi'nde 1864 Vilayet Nizamnamesine dayanarak köylünün refahı

[1] Demirel, Muammer ve Doğanay Kaya, Fatma.(Doğanay-Kaya, F.) "Osmanlı'da Ziraat Eğitimi: Halkalı Ziraat Mektebi", **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt: 12, Sayı: 21, 2011, s.185.

yükseltilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Tuna vilayetinde köy yolları, köprüler gibi girişimlerde bulunulmuştur. Ayrıca bu dönemde Ziraat Meclisleri kurulmuş ve ziraatın iyileştirilmesine çalışılmıştır.[2]

Geçmişten bugüne ziraat olgusu Anadolu'da her zaman yaygın saygı görmüş ve bereketli addedilmiştir. Anadolu binlerce yıldır tarımın farklı şekilde yapıldığı, kendine özgü bitki türlerini barındıran, birçok tahılın ilk defa ıslah edildiği endemik türlere sahip bir coğrafya olarak önem arz etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu modernleşme sürecinde önemli sektörlerden birisi olarak tekstili ele almıştır. Bu durum aslında Avrupa'daki sanayileşme ile paralel bir tercihtir. Burada verimli ve etkin bir şekilde üretim yapılabilmesi için makineleşme yoluyla yeni teknolojilerin devreye alınması gerekmekteydi. Bununla beraber artan üretim ihtiyacını karşılayabilecek hammaddenin üretilmesi gerekmekteydi. İstanbul merkezli kurulan tekstil sanayi Anadolu'da da farklı bölgelerde üretimi beraberinde getirmiştir. Bu sanayinin beslenmesi için hammadde yani öncelikle pamuk üretilmesi gerekmekteydi. Ülkemizde o dönemde ziraatı yapılan pamuk, sanayi tesislerini besleyecek nitelik ve miktarda üretim yapmaktan uzaktı. Bu amaçla pamuğun verimli ve nitelikli ziraatını sağlayacak ıslahatların yapılması öncelik olarak belirlenmiştir.[3]

Esas olarak bahsedildiği üzere Osmanlı Devleti'nde Tanzimat reformları dâhilinde sosyal alanda ve idari manada devletin modernleştirilmesi hedeflenirken yeni gelir kalemlerinin yaratılması da refah seviyesinin artırılabilmesi için gerekliydi. Bu noktada toplumun ana geçim kaynağı olan tarımın belirli vergi muafiyetlerinden yararlanması tarım araç gereçlerinin modernleştirilmesi teşvik edilmekteydi. Tarım ile uğraşan köylüler ticaret değeri olan ürünlerini daha çok üretmek yolunda teşvik edilmeliydi. Ziraat sahasında diğer sahalarda olduğu gibi Avrupa'dan örnek alınan yeni metotların kullanılması verimlilik ve üretkenliğin artırılması adına önem arz etmekteydi. O dönem üretim genellikle iklim şartlarına bağlı, geleneksel yöntemlerle idare edilmekteydi. Topraklar büyükbaş hayvanların çektiği sabanlarla sürülür, suni gübre kullanılmazken doğal gübre kullanılırdı. Sürekli olarak ekilen tarlalar zamanla nadasa bırakılıyor bir veya iki sene süresince tarıma ayrılmış sahanın yaklaşık üçte biri atıl kalıyordu. Tarım yöntemleri ve uygulamaları bakımından gelişmiş devletlerde ise

---

2 Cevat Geray, **Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları,** PhoenixYayınları, Ankara, 2011, ss. 22-23.

3 Demirel ve Doğanay Kaya, s. 186.

pulluk kullanımı ve modern araçlar karasabandan daha üstün neticeler vermekteydi. Karasabanla tarla maksimum 15 santimetre derinliğe kadar sürülebilirken pulluk kullanıldığında 25 santimetre derinliğe ulaşılabiliyordu. Osmanlı'da çiftçiler genelde tohumlarını kalburda ayıklıyor ve makine kullanımı olmadığı için dünyadaki rakiplerinden çok daha verimsiz bir üretim sistemi uyguluyordu.[4]

Gelişmiş batılı ülkelerle Osmanlı Devleti arasındaki farkın kapatılabilmesi için Tanzimat döneminden itibaren öncelikli olarak zirai kalkınma siyasetini geliştirmek adına zirai bürokrasi oluşturulmak istenmiştir. Bu amaçla 1838 yılında hariciye nezareti bünyesinde Ziraat ve Sanayi Meclisi adıyla bir birim oluşturulmuştur. Bu tarımın, sanayi ve ticaretin gelişmesi için kurulan kurumlardan sadece birisiydi. Birtakım başarısız girişimlere rağmen Osmanlı yönetimi ve dönemin aydınları ziraat konusundaki çabanın modern şartlara uygun donanım ve bilgi ile desteklenmesi gerektiğine inanmaktaydı. Fransa'da eğitim görmüş olan Amasyan Efendi, ziraat müdürlüğü sırasında özellikle Almanya ve Fransa ziraat okullarına öğrenci gönderilmesine gayret sarf etmiştir. Yerli eğitim kurumlarının yetişmiş insan kaynağı ile kurulmasına yönelik adımlar atılmaya çalışılmıştır.[5]

Osmanlıda ziraatı geliştirmek adına politika üretip uygulayacak bürokrasinin yapılanması, Tanzimat dönemini bulmuştur. Buna göre modernleşme sürecinde birçok alanda olduğu gibi başlangıç, Meclis-i Umur-ı Nafia'nın kurulmasıyladır. Ziraatın geliştirilmesini gündemine alan meclis, 1839 senesinde müstakil bir nezaret olarak kurulan Ticaret Nezareti'ne bağlanır. Bu gelişmeleri 1843 yılında Maliye Nezareti bünyesinde kurulmuş olan Ziraat Meclisi izlemiştir. Bu yeniliklerin esas hedefiyse üretimin çeşitlendirilmesi ve arttırılması, ihracata dönük ziraî üretim teşviki, toplumun gelir ve refah düzeyinin yükseltilmesi, yerli sanayi tesislerinin hammadde gereksinimlerinin içeriden karşılanarak ziraî üretime yönelik araç, gereç metotların modernize edilmesi konularında araştırmalar yapıp politikalar üretmektir. Tanzimat idarecileri, -plan ve program kaygısı duymasa bile- ülkenin kalkınması adına tarım ve sanayinin önemini kavramışlardır. Dolayısıyla tarıma dönük reformlar çerçevesinde ihracata konu olan ticari değeri yüksek ürünlerin üretimi teşvik edildi. Bu türden ürün yetiştirenlerin geçici olsa da vergiden muaf tutuldular. Diğer yandan dış baskılar

[4] Özkan Keskin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi", **OTAM**, Ankara, 2020, s. 88.

[5] Keskin, s. 90.

neticesinde imzalanan 1838 Ticaret Anlaşması'yla sistem serbest piyasa ekonomisine dönüşmüş böylece ziraî ürün ticareti serbest hale gelmiştir. Üretimde modernleşme için gereken araç gereçlerin ithalinden gümrük vergisi alınmaması kararı yürürlüğe konur. Zirai modernleşmeye ve kurumsallaşmaya dönük girişimlerden en önemlisi şüphesiz çağdaş ziraî eğitimin geliştirilmesiydi.[6]

Osmanlı İmparatorluğu, 14. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar uzanan bir dönem boyunca birçok farklı ziraat pratiği ve ziraat eğitimi uygulamıştır. Tarım, Osmanlı ekonomisinin temel direğiydi ve imparatorluk genelinde tarım faaliyetleri büyük bir öneme sahipti. Bu nedenle, ziraat eğitimi de Osmanlı toplumunda önemli bir yer tutmaktaydı. Ziraat eğitimi, genellikle bir çiftlikte uygulamalı olarak verilirdi. Gençler, tarım tekniklerini öğrenmek ve pratik becerilerini geliştirmek için tarım alanlarında çalışırlardı. Ziraat eğitimi, çiftçilerin verimliliği artırmak ve tarım yöntemlerini iyileştirmek için bilimsel ve teknik bilgi sağlamayı amaçlamaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nda ziraat eğitimiyle ilgili önemli bir kurum, Ziraat Mektepleriydi. Bu mektepler, tarım alanında uzmanlaşmış bir eğitim sunuyordu. İlk Ziraat Mektebi 1848 yılında İstanbul'da açılmıştır ve daha sonra farklı bölgelerdeki bazı şehirlerde ve kasabalarda da benzer okullar açılmıştır.

Ziraat mekteplerinde öğrencilere tarımın farklı yönleri öğretilirdi. Bu eğitim, toprak işleme, ekim-dikim teknikleri, bitki yetiştirme, hayvancılık, su kaynaklarının yönetimi ve hastalık kontrolü gibi konuları içeriyordu. Ayrıca tarım makineleri ve aletlerinin kullanımı da öğrencilere aktarılan bilgiler arasındaydı. Ziraat eğitimi, sadece teorik bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda uygulamalı çalışmalara da önem verirdi. Öğrenciler, tarım arazilerindeki çalışmalara katılır, tarım makinelerini kullanır ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi sürecini deneyimlerdi. Bu sayede, teorik bilgilerini pratikte uygulama fırsatı bulurlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nda ziraat eğitimi sadece Ziraat Mektepleri ile sınırlı değildi. Bazı büyük mülk sahipleri ve çiftlik sahipleri, kendi çiftliklerinde çalışanlara tarım teknikleri ve yöntemleri hakkında eğitim verirdi. Verilen bu eğitim modern tekniklerle yapılan, hem teorik olarak verilen bilgiler hem de uygulamalı olarak yapılan eğitimden oluşuyordu.

---

[6] Mehmet Ali Yıldırım, ''Osmanlı'da İlk Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851) '',**Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,** Sayı:24,Yıl:2008 ss. 223 – 240.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ziraat eğitimi, sadece tarımın geliştirilmesi amacıyla değil, aynı zamanda ülkenin kendi kendine yetebilirliği ve ekonomik bağımsızlığı için de büyük bir öneme sahipti. Tarım, Osmanlı toplumunun temel geçim kaynağıydı. Bu nedenle tarımsal üretimi artırmak ve tarım sektörünü geliştirmek için ziraat eğitimine önem verilirdi. Klasik Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda (1300-1600) Ziraat eğitimi, genellikle geleneksel tarım yöntemlerine dayanıyordu. Ancak zamanla, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin etkisiyle tarım uygulamalarında da değişimler yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, Batı Avrupa'daki tarım tekniklerini de takip etmeye çalışmış ve bunları kendi ziraat uygulamalarına entegre etmeye çalışmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, tarım alanında daha kapsamlı bir eğitim ve araştırma yapılması amacıyla Tarım Encümeni (Tarım Konseyi) kurulmuştur. Tarım Encümeni, tarımın geliştirilmesi, verimliliğin artırılması ve yeni tarım tekniklerinin benimsenmesi için çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca tarım deney istasyonları kurulmuş ve tarım araştırmaları yapılmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar, tarım ve ziraat eğitimine olan ilgiyi azaltmış ve bu alandaki gelişmelerin sınırlanmasına yol açmıştır. İmparatorluğun çöküşüyle birlikte ziraat eğitimi ve tarım sektörü de olumsuz etkilenmiş, modern tarım uygulamaları ve eğitim modelleri 1923 yılında kurulan Cumhuriyet'le birlikte daha fazla önem kazanmıştır. [7]

1.1.1. Osmanlı Devletinde Ziraat Okulları

Osmanlı İmparatorluğu modernleşme sürecinde askeri kurumlardan başlayarak ziraat kurumlarına kadar belirli alanlarda ıslahat çalışmaları yapmayı amaç edinmiştir. Bahsedilen amaç doğrultusunda 1847 senesinde İstanbul Küçükçekmece tarafında Ticaret Bakanlığı'na bağlı bir Ziraat Mektebi açılmıştır. Burada bir çiftlik arazisi ile birleştirilen okulda teorik ve uygulamalı çalışmalar yapılmıştır. Zaman içerisinde çiftlikte çalışacak işçiler ve Ziraat Mektebi'nin öğrencileri bir araya gelerek çalışmalar yapılmıştır. Ziraat mektebinde genel kültür derslerinin dışında daha ağırlıklı biçimde ziraat teorisi, hayvancılık, zirai inşaat gibi dersler konusunda teorik bilgiler verilip okula bağlı olan çiftlik arazisinde uygulamalar yapılmıştır. O dönemde Avrupa'da

[7] Demirel ve Doğanay Kaya, s. 190.

kullanılan modern çiftlik aletleri okulda tanıtılarak uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir. Ziraat Mektebi 1850 senesine kadar devam etmiş fakat öğrencilerin artması ile beraber giderleri oldukça ağır bir seviyeye ulaşmıştır. Ağırlaşan giderlere rağmen Ziraat Mektebi'nin faydalı bir uygulama olduğundan yola çıkılarak hemen kapatılması uygun görülmemiş, öğrenciler belirli bir temel eğitimi tamamladıktan sonra ziraatla ilgili görevlere gönderilmiştir. Üç senenin sonunda okulun kapatılarak öğrencilerin bu ağır mali yükü ancak üç sene daha çekilebileceği öngörülerek, üç senenin sonunda Ziraat Mektebi'nin kapatılması ve öğrencilerin Tıbbiyeye aktarılması kararlaştırılmıştır. Ülkedeki mali kaynaklarının yetersizliği dolayısıyla üç senenin ardından kapatılmasına karar verilmesine rağmen fiziki şartların çok kötüleşmesi ile bir sene sonunda okulun kapatılması söz konusu olmuştur. Ziraat Mektebi'nin hali hazırda var olan öğrencilerinin geçici olarak Tıbbiye Mektebine nakillerine dair karar çıkarılmış dönemin sadrazamının yazılı emriyle Sağlık Bakanlığı'na bildirilmiştir.[8]

Osmanlı'nın ilk Ziraat Mektebi denemesi bu şekilde başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra Sultan II. Abdülhamit döneminde birtakım eğitim reformlarına girişilmiştir. Bu reformların arasında modern eğitimi esas alan bir Ziraat Mektebi'nin kurulması da vardır. 1879 senesinde II. Abdülhamit İstanbul Ayazağa Köyü'nde bir ziraat mektebi açılması emrini vermiştir. Okul kurulurken Fransız Ziraat uzmanlarından destek alınması düşünülmüş ve raporlar istenmiştir. Verilen raporda bir ziraat mektebi için gereken hayvan barınakları, öğrencilerin ve personelin kalacağı meskenlerin yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir. Padişahın mektebin kurulmasına dair iradesi olmasına rağmen uzun bir dönem bürokrasi ve mali yetersizlikler dolayısıyla kurulamamıştır. Bu hadiselerin ardından 1883 senesinde yine İstanbul'un Halkalı bölgesinde Ticaret Bakanlığı'nca bir çiftlik satın alınarak Ziraat Mektebine dönüştürülmesi kararı verilmiştir. Halkalı' da Ticaret ve Ziraat Bakanlığı tarafından alınan arazi üzerine 1884 senesinde okul kurulması kararlaştırılmıştır. Bu okulun kuruluş esasları Büyük Halkalı Ameliyat Ziraat Mektebi Nizamnamesinde şöyle belirlenmiştir; [9]

[8] Demirel ve Doğanay Kaya, s. 186.
[9] Demirel ve Doğanay Kaya, ss. 189-192.

- Osmanlı Devleti'nde memleketin modern metotlarla ziraat yapabileceği biçimde bilgi sahibi çiftçi ve ara eleman yetiştirilmesi için yatılı bir ziraat mektebi olacak,
- Okulda okuyan öğrencilere modern ziraat metotları ve teknik, teorik uygulamaları öğretilecek,
- Okuldaki eğitim süresi üç sene olacak ve her yıl 30 öğrencinin parasız yatılı olarak alınacak,
- Ziraat Mektebi'nin kapasitesi göz önünde bulundurularak Osmanlı uyruklu olması koşuluyla paralı ve gündüzlü öğrenciler de alınabilecek,
- Bunun yanında okul ekim ayı başında eğitime başlayacak Ticaret ve Ziraat Bakanlığı bu tarihten önce İstanbul ve çevre vilayetlerden gereken öğrencileri temin edecektir,

Halkalı Ziraat Mektebi'nde öğretim vermekte olan öğretmen ve eğitmen kadrosu ise teorik dersler ve uygulamalı dersleri verecek kimselerden oluşmaktaydı. Öğrencilerin uygulamalarına yardım maksatlı ustalar da eğitim ve öğretim kadrosuna dâhil edilmişlerdir. Teorik kapsamlı dersleri takip etmek maksadıyla müdür dâhil dil bilgisi, matematik, fizik ve kimya ile ziraat teknikleri alanında öğretmenler alınmıştır. Uygulama derslerini takip etmek içinse tatbiki ziraat yöntemleri, bahçe teknikleri, baytarlık yani veterinerlik ve ziraat defteri tutulmasına dönük uygulama öğretmenleri istihdam edilmiştir. Bununla beraber çift sürme, koşum takımlarının kullanımı, marangozluk ve demircilik meslekleri ile ilgili ustalar da yardımcı öğretmen kadrosunda istihdam edilmişlerdir.

Halkalı Ziraat Mektebi'nde ziraat usulleri tatbikatı hakkında uygulama dersi veren öğretmenler ziraat aletlerinin kullanım usullerini ve çiftliklerdeki uygulamaları öğrencilere öğretmekle yükümlüydüler. Bahçıvanlık uygulamaları veren öğretmenler bostan, sebze ve meyvelerin yetiştirilmesini öğretmekte, meyve ağaçlarına uygun aşıların nasıl yapılacağı ile ilgili tatbikatlarını yapmaktaydı. Bunun yanında hayvan yetiştiriciliği ve baytarlık eğitimi de verilmekte çiftlik hayvanlarının muhtemel hastalıklarına nasıl müdahale edileceği ile ilgili bilgiler verilerek buna ilişkin uygulamalar öğretilmekteydi. Ziraat defterlerinin tutulmasına dair uygulamalar da öğrencilerin eğitimleri süresince öğrenmeleri gereken bir alandı.

Uygulama öğretmenlerinin dışında yardımcı eleman olarak faaliyet gösteren ustaların görevleri de çiftlik alanında hububat ve sebzelerin ekimi, biçimi, otların biçilmesi ve kurutulması, bunlardan düzgün yığınlar yapılması gibi işleri öğretmek, öğrencilerin ekme ve biçme ile alakalı uygulamalarıyla ilgilenmekti. Uygulama ustaları arasında koşumculardа vardı. Bununla birlikte hayvanların barındığı ahırlar, ağıl ve kümeslere dair yapılması gereken işler içinde ustalar bulunmaktaydı. Burada hayvanların tımar edilmesi, yemlerinin hazırlanması gübre yığınlarının yayılarak temizliklerinin yapılması, hayvan besleme ve yetiştirme ile ilgili işlerin öğretilmesi hedeflenmekteydi. Çiftçiler bu görevlerini ilgili öğretmenlerin ve müdürün nezareti altında gerçekleştirirlerdi. Bu anlamda okul müdürü ve öğretmenlere karşı sorumluydular.[10]

Halkalı Ziraat Mektebi'nde, peynirci ustalar peynir ve tereyağı yapımı ile alakalı bilgiler verip ve uygulamalarını yaparken; marangoz, öğrencilerle beraber okulun çiftlik aletlerini gereksinimler doğrultusunda imal ederdi. El becerilerinin gelişmesi adına öğrencilerin dönüşümlü olarak demirci ve marangoz atölyesinde çalışmaları gerekmekteydi. Çiftlikte görev alan usta öğreticiler çiftliğin gereksinimlerini karşıladıkları gibi çiftlik dışından demircilik ve marangozlukla alakalı sipariş ve talepleri karşılamak durumundaydılar. Yani usta öğreticilerin öncelikli işleri okulun temel gereksinimlerini karşılamak ve öğrencilerin eğitimiyle ilgilenmekti. Peynir üretilen peynirhane, marangozluk işlerinin yapıldığı marangozhane, demir ile uğraşılan demirhane, müdür yardımcısı olan ziraat öğretmenlerini idare ve kontrolü altındaydı. Okul müdürünün esas görevi öncelikle öğrencilerin derslerini yaptıkları etüt odalarının, yemekhanelerin ve yatakhanelerin; okul kurallarının; okulda yapılan derslerin ve uygulamaların nizamnameye uygun biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine dair denetim yapmak ve süreci yönetmekti.[11]

Mevcut örneklerden anlaşıldığı üzere Osmanlı İmparatorluğu'nda ziraat okulları, tarım sektörünün geliştirilmesi ve tarımsal üretimin artırılması amacıyla kurulmuş eğitim kurumlarıdır. Bu okullar, tarım alanında uzmanlaşmış eğitim sunarak gençlere tarım tekniklerini öğretmeyi ve pratik becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir.

[10] Demirel ve Doğanay Kaya, ss.193- 194.
[11] Demirel ve Doğanay, s. 195.

Ziraat okullarının temel amacı, tarım sektöründe uzmanlaşmış nitelikli personel yetiştirmekti. Bu okullarda öğrencilere tarımın farklı yönleriyle ilgili teorik ve pratik bilgiler verilirdi. Öğrenciler, toprak işleme teknikleri, bitki yetiştirme, hayvancılık, su kaynaklarının yönetimi ve tarım makinelerinin kullanımı gibi konularda eğitim alırlardı.

Tarım üretim araç ve yöntemlerinin modernleştirilmesi için üreticilerin teorik bilgilerin yanı sıra pratik bilgi edinmelerini sağlayan eğitim kurumlarının açılması Tanzimat döneminin amaçlarındandır. Tanzimat'tan sonra özellikle II. Abdülhamid döneminde yoğunlaşan tarım eğitim ve uygulama kurumlarını geliştirme ve yaygınlaştırma çalışmaları iki ana eksende gelişmiştir. Tarım öğrenimi yapmak üzere Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir. Ülkemizde tarım uygulamalarıyla numune tarlaları kuruldu. 1879 yılında, ülkemize geldiklerinde öğretmen ve müfettiş olarak çalıştırılmak üzere Fransa'ya tarım eğitimi amacıyla 8 öğrenci gönderildi. Bu öğrencilerden eğitimlerini tamamlayarak gelenler farklı bölgelere ziraat müfettişi olarak atandılar. 1883 yılında Almanya'ya 6 öğrenci gönderildi. 1889 yılında bu öğrencilerden üçü diplomayla dönerek ziraat müfettişliklerine atandılar. 1890 yılında Fransa'ya 13 ve Almanya'ya 5 öğrenci gönderildi. 1891'de Fransa ve Almanya'ya toplamda 10 öğrenci gönderildi. Böylece ülkemizde tarım alanında eğitimli kadrolar oluşturulmaya çalışılmıştır.[12]

Halkalı Ziraat Mektebinin elde ettiği başarı neticesinde taşra şehirlerinde de modern biçimde tarımsal verimliliği artırabilmek için ziraat mekteplerinin açılmasına karar verilmiştir. Böylece Halkalı Ziraat Mektebinin ek şubesi olarak Hüdavendigar vilayetinde okul açılması kararlaştırılmıştır. 7 Mart 1890 tarihinde bu okula ait binanın temelleri atılmaya başlanılmıştır. Bir yıl sonra 20 Mart 1891'de mektep *"Hüdavendigar Numune Çiftliği Ziraat Mektebi"* adıyla eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Burada teorik zirai eğitim verilirken, kuruma bağlı numune tarlalarında teorik derslerin uygulamaları gösterilmekteydi. Hüdavendigar vilayetinde açılan bu Ziraat Mektebine karşı halkın yoğun ilgisi neticesinde okul sınırlarının genişletilip kontenjanın artırılmasına karar verilmiştir. Okulun öğrencileri, belli bir süre eğitimden sonra ilgi alanlarında ürünlerini üretmeye başlamıştır. Öğrencilerin bizzat yaptıkları el

[12] İbrahim Toruk, **Halkalı Ziraat Mektebi, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tezi Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2013.

dokuması halılar, peynir, tereyağı, gibi ürünler şehir merkezine getirilerek sergilenmiş ve Bursa halkına tanıtılmıştır.[13]

Aydın vilayetinde, ziraat eğitimi ve asma biti hastalığına çözüm maksadıyla 1911 yılında bir ziraat mektebi kurulmuştur. Mektebin kurulduğu arazi Aydın tren yolu güzergâhında bulunan Seydiköy nahiyesi civarındadır. Daha önce 1896-1897 yılları arasında bu arazi Amerika asma fidanlık alanı olarak kullanılmıştır. Ayrıca arazi içinde bağ, asma, ağaç fidanlığı ve sebze bahçesi kısımlarının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda kuruluş amaçlarından olan asma biti hastalığına çözüm bulmak adına arazi üzerindeki asmalardan yararlanılacağı düşünülmüştür. Gerekli hazırlıkların tamamlanmasının ardından eğitim vermeye başlamıştır. Bu ziraat mektebi diğer mektepler gibi ücretsiz ve yatılı eğitim programına sahiptir. Mektepte eğitim süresi iki yıl olarak belirlenmiştir[14]

Ziraat okulları genellikle çiftliklerde veya tarım arazilerinin yakınında kurulurdu. Bu sayede öğrenciler, tarım arazilerinde pratik çalışmalara katılarak teorik bilgilerini uygulama fırsatı bulurlardı. Öğrenciler, tarım makinelerini kullanır, toprağı işler, ekim-dikim tekniklerini öğrenir ve bitki yetiştirme sürecini deneyimlerdi. Ziraat okullarının müfredatı, tarımın temel prensiplerini kapsar ve genellikle dönemin tarım bilgisine dayanırdı. Ancak zamanla, Batı Avrupa'daki tarım tekniklerinin etkisiyle müfredatlarda değişimler yaşanmış ve modern tarım uygulamaları da öğretilmeye başlanmıştır. Öğrencilere tarım kitapları, el yazmaları ve belgeler aracılığıyla da bilgi aktarılmaktaydı. Ziraat okullarının mezunları, tarım sektöründe çeşitli kariyer fırsatlarına sahip olurlardı. Mezunlar, çiftliklerde yönetici veya uzman olarak çalışabilir, devletin tarım kurumlarında görev alabilir veya kendi tarım işletmelerini kurabilirdi. Ziraat okullarının mezunları, tarımın modernleşmesi ve verimliliğin artırılması konusunda önemli roller üstlenmiştir. Tarım sektöründe bilimsel ve teknik bilgiye sahip olan mezunlar, yeni tarım yöntemlerini benimseyerek tarımsal üretimi artırmış ve tarım sektöründe yenilikçi uygulamaları yaygınlaştırdığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı dönemi ziraat okulları, tarım eğitimi ve araştırmalarına odaklanan önemli kurumlar haline gelmiştir. Bu okulların yanı sıra Tarım Encümeni gibi kurumlar da tarım sektörünün geliştirilmesi için çalışmalar yürütmüş ve araştırmalar

[13] Beyza Ferhan Aydın, "Osmanlı Devleti'nde Ziraat Eğitimi" Cilt:7 Sayı:8, **Genç Kalemler Tarih Araştırmaları Dergisi**, Aksaray Üniversitesi, 2021.

[14] Aydın,ss.122-130.

gerçekleştirmiştir. Tarım deney istasyonları kurularak tarım alanında bilimsel araştırmalar yapılmış ve yeni tarım teknikleri geliştirilmiştir.

Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nda ziraat okulları, tarım sektörünün geliştirilmesi ve tarımsal üretimin artırılması amacıyla kurulmuş önemli eğitim kurumlarıdır. Bu okullar, tarımın farklı alanlarında eğitim vererek öğrencilere teorik ve pratik bilgiler aktarmış ve tarım sektöründe uzmanlaşmış nitelikli personel yetiştirmiştir. Ziraat okulları, Osmanlı dönemi tarımının modernleşmesine katkıda bulunmuş ve tarım sektöründe yenilikçi uygulamaların yayılmasına önayak olmuştur. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar, ziraat okullarının etkinliğini ve gelişimini olumsuz etkilemiştir. İmparatorluğun çöküşüyle birlikte ziraat okulları da kapanmış veya işlevsiz hale gelmiştir. [15]

1.2. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ZİRAAT POLİTİKALARI

Cumhuriyetin ilk yıllarında ziraat ülkenin en önemli gelir kaynaklarından olmasına rağmen geri kalmış bir tarım sektörü söz konusuydu. Cumhuriyet ilan edilmeden önce dahi TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)' nın kuruluşu ile yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin inşa süreci başlamıştır. İktisadi alanda yaşanan geçmiş kötü tecrübelerin tekrarlanmaması için görülen aksaklıklar değerlendirilmiş, yeni iktisadi politikalar ile bunların üstesinden nasıl gelinebileceği daha Kurtuluş Savaşı döneminde tartışılmaya başlanmıştır. Ülkemizde yeni iktisadi politikalar, özellikle yerli ürünleri teşvik etmek ve iktisadi kalkınmayı sağlamak amacıyla Cumhuriyet'in ilanından önce İzmir İktisat Kongresi'nin toplanarak önemli kararlara imza atılmıştır. Ülkemizin her bölgesinden gelen tarım, sanayi, ticaret ve işçi sınıflarının oluşturduğu 1135 üyenin katılımıyla İzmir'de Misak-i İktisadi kararları alınmıştır.[16]

Bu kongrede ziraat politikalarıyla ilgili kararlar şu şekilde alınmıştır;

> *Madde 1. Türkiye halkı sarf ettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır: Vakitte, servette ve ithalatta israftan kaçar. Milli istihsali temin için icabında geceli gündüzlü çalışmak şiârıdır.*
> *Madde 2. Türkiye halkı servet itibariyle bir altın hazinesi üzerine oturduğuna vakıftır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar;*

[15] Makbule Sarıkaya "Ziraat Mektepleri", **Kafdağı Dergisi,** Cilt: 2 Sayı: 1, 2017, ss. 24-37.
[16] Afet İnan, **İzmir İktisat Kongresi,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,2020, s. 19.

yeniden orman yetiştirir. Madenleri kendi milli istihsali için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.
Madde 3. Türk, dinine, milliyetine, toprağına, hayatına ve müessesatına düşman olmayan milletlere daima dosttur; Ecnebi sermayesine aleyhtar değildir. Ancak kendi yurdunda kendi lisanına ve kanununa uymayan müesseselerle münasebette bulunmaz. Türk ilim ve sanat yeniliklerini nerede olursa olsun, doğrudan doğruya alır ve her türlü münasebette fazla mutavassıt istemez.

17 Şubat 1923 tarihinde alınan bu kararlar Lozan Konferansı'nın devam ettiği göz önüne alınırsa konferanstaki delegelere bir mesaj niteliği taşımaktaydı. İktisadi bağımsızlığın yeni Cumhuriyet'in ziraat politikalarının genel çerçevesinde desteklediğini düşünmek gerekir. İzmir İktisat Kongresi'nde yukarıda sayılan Misak-ı İktisadi kararlarının yanında tüccarların, esnafların, sanayi ve işçi katılımcılarının yanı sıra çiftçilerin kabul edeceği iktisadi esasları da değerlendirilmiş ve bunlar kabul edilmiştir.[17]

İlk önceleri ziraat sahası, İktisat Vekâlet'inin içinde değerlendirilmiş Baytar ve Orman Genel Müdürlükleri ile beraber bu vekâlete bağlanmıştır. Bundan sonraki Cumhuriyet'in ilk hükümetleri İktisat alanında bağımsızlığı sağlamak için uygun politikalar oluşturmaya önem vermiştir. 1924 senesinde Ziraat ve Ticaret Bakanlığı yeniden yapılandırılmış ve Ziraat Bakanlığı'nın kurulması kararlaştırılmıştır. 1920'lerin sonunda dünyada ortaya çıkan büyük ekonomik buhran Türkiye'nin de etkilenmesine yol açmış böylece kendine yeten ve nüfusu besleyebilecek bir tarım politikasının önemi bir kez daha anlaşılmıştır. Cumhuriyet dönemindeki bu tarım politikalarının belirlenmesinde en önemli girişimlerden bir tanesi 1931 yılında toplanılan Birinci Ziraat Kongresidir. Bu kongrede alınan kararlar ülkemizin gelecekteki ziraat politikaları ve amaçlarının belirlenmesinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Kongrede genel hatlarıyla yerli mallarının kullanımının teşviği ve milli sanayinin önemine vurgu yapılmıştır. Birinci Ziraat Kongresinde ele alınan bu amaçların etkin bir şekilde yürütülebilmesi için Ziraat Bakanlığının yapılandırılmasına önem verilmiş ve Ziraat Bakanlığı ayrı bir unsur olarak planlanmış ancak teşkilat yapısının detaylandırılması ve kurulması 1937 senesinde Ziraat Bakanlığının görev ve teşkilatını belirleyen kanun ile olabilmiştir. Bu kanunun 6. maddesine göre[18];

---

[17] İnan, s. 20.
[18] Öncel Zincirci, **Türkiye'de Tarım Teşkilatının Tarihçesi**, İletişim Yayınları, Ankara, 1994, ss.8 9,10.

- Ziraat Bakanlığı memleketteki ziraat işlerini yürüterek bunları iktisadi şartlara göre düzenlemek sorumluluğuna sahiptir,
- Ziraat Bakanlığı ziraat alanında deneme çalışmaları, temizlik ve üretim çalışmalarını yapmakla yükümlü olacaktır,
- Ziraat amaçlı sulama, işleme tesisleri kurulacaktır,
- Yabancı menşeili ürünlerin ithalatı ve yerli ürünlerin ihracatını denetlemek ve yönetmekle yükümlüdür,
- Köylerdeki iktisadi hayatın geliştirilmesine çaba sarf etmektir,
- Ziraat eğitimi konusunda çalışmalar yapmak, teşkilat kurulmasını sağlamak ve ziraat için kullanılan donanımların yaygınlaştırılması görev tanımı içerisine alınmış olacaktır.

Ziraat Bakanlığının kuruluşuna dair kanun merkez ve vilayetlerdeki Ziraat İşleri Umum Müdürlüklerini iki kısımda değerlendirmiştir. Merkez teşkilatı görevleri ve sorumlulukları tanımlanırken Ziraat Odaları ve Zirai Kurumlar, İdare, Devlet Çiftlikleri, Ziraat İşletmeleri ve Ziraat Kredi Teşkilatları, Ziraat Donanımları, Zirai Eğitim, Yem Bitkileri ve Hububat, Mera ve Çayır İdaresi, Haşeratla Mücadele, Sulama ve Kurutma İşleri, Bağcılık, Sebze, Çiçek ve Peyzaj Mimarisi yer almıştır. Vilayet teşkilatlarında ise komisyonca Başmüdürlükler, Müdürlükler, Ziraat Okulları ile Kurslar, Zirai Kurumlar ve Zirai Mücadele Teşkilat, Ziraat Uzmanları, Ziraat Öğretmenliklerine dair işleri sürdürmesine kararlaştırılmıştır.[19]

Türkiye'de ziraat konusundaki eğitim ve öğretim bahsedildiği şekli ile sürekli olarak açılıp kapanan, ziraat okullarından alınmaya çalışılan verimle sürdürülmüştür. Bu kurumlar köyü canlandırmak için yeterli insan gücünü yetiştirilebilecek atılımı yapamamışlardır. Ziraat eğitiminin Köy Enstitülerine kadar görülen verimi ile alakalı olarak 1931 yılında yerli malını ve ülkemizdeki ziraatı geliştirmek amacıyla toplanılan I. Ziraat Kongresinde Uzman Celal Bey tarafından bazı tespitler yapılmıştır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir;

- Öncelikli olarak ziraat ile ilgilenen devlet memurları köylüyü yapılan yanlışlar konusunda uyaracak bir mekanizma gerçekleştirememişlerdir.

[19] Zincirci, ss. 10-11.

- Ziraat memurlarının bu anlamda yönlendirici bir talimatnamenin olmadığı görülmektedir.
- Ziraat vazifelerine yani taşrada görevlerine tayin edilirken mesleki yetkinlikleri liyakatleri yeterince ölçülüp değerlendirilmemektedir.
- Bununla birlikte ziraat mezunları verilen görevleriyle bürokrasiye hapsolmak ta çeşitli raporlamalar düzenlemek dışında ciddi uygulama etkinlikleri yapamamaktadırlar.

Ziraat memurları yeterli harcırah ala mamaları ve bu doğrultuda yapacakları işleri ile orantılı olarak kaynaklarının oluşmaması ve köylüye yaptıkları uyarıların cılız ve yetersiz kalması sorunlara yol açmaktadır. Köylülerin aydınlatılması onların yanlış uygulamalar konusunda ikaz edilmesi noktasında ziraat memurları bilginin gerektirdiği uygulamaları yapan olmaktadırlar. Bu amaçla ellerinde bulunması gereken araçlar ve kaynaklar eksik görülmektedir. Ziraat memurlarının fayda sağlayabilmeleri yukarıda bahsedilen maddeler konusunda önlemler alınmasıyla mümkün hale gelebilecektir.

Kongrede Avrupa ülkelerinde ziraat ile ilgili yapılan uygulamalar konusunda örnekler verilmiş, Macaristan örneği üzerinden birtakım çıkarsamalar yapılmaya çalışılmıştır. Macaristan'da ziraat memurları denetçi unvanı ile çalışmaktadırlar. Sorumlu bulundukları bölgeyi yakından incelemekle sorumludurlar. Bölgeleri içerisindeki çiftlikler ile sıkı bir ilişki kurmuş vaziyettedirler. Bundan öte kasabalardaki ve kentlerdeki merkezi idare ile sürekli biçimde temas kurmaktadırlar. Çiftlik sahipleri kanunlar gereğince çiftliklerinde diplomalı çiftçi istihdamı ile yükümlüdürler. Teamüller doğrultusunda çiftçi aileler çocuklarını bir sonraki nesli yaptıkları iş ile alakalı olarak bilgilendirmekte ve mümkün mertebede eğitim görmelerini, yüksek tahsil kazanmalarını sağlamaktadırlar.[20]

1.3. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ZİRAAT EĞİTİMİ

Cumhuriyet'in kuruluşundan önce Milli Mücadele döneminde koşulların olumsuzluğu, iktisadi olarak ele alınan ülkenin kaynaklarının yetersizliği,

[20] İsmail Hakkı Tonguç, **Canlandırılacak Köy,** İş Bankası Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul, 2021, ss. 476-479.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki ekonomik zorluklar başta tarım olmak üzere birçok alandaki yeniden yapılanmanın önünde engel teşkil etmekteydi. Buna rağmen zor koşulların üstesinden gelmek üzere alınan kararlarla iktisadi kalkınma ve planlı faaliyetlere önem verildiği görülmektedir. Bu faaliyetlerden bir tanesinde tarım eğitimi ve köycülüktü. Köylerin özellikleri doğal yaşama ve beşeri unsurlara göre farklılık arz eder. Köyde tarımla uğraşanların benzer özelliklerinin yanında ayrı özellikleri de vardır. Ülkemizde Cumhuriyet'in ilk tarım istatistiğine baktığımızda köylü bir ülke olduğu göze çarpar.[21] Bu duruma dayanarak eğitimci İsmail Hakkı Tonguç'a göre eğitim sistemimizin en önemli meselesi olarak kırsalda yaşayan insanların eğitim seviyesinin yükseltilmesi olmuştur.[22] Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla beraber her alanda olduğu gibi ziraat alanında da yeni bir eğitim seferberliği başlatılması düşünülmüştür. Eğitim konusu en önem verilen hususlardan biri olarak değerlendirilmiştir. Milli Eğitim'de yapılacakların Milli Mücadele ile benzer önemde olduğunun belirlenmesi böylece çalışmaların buna göre uyarlanması görüşü dillendirilmiştir. Bu görüşe dayanarak İzmir İktisat Kongresi dâhilinde de eğitimle alakalı birtakım destekleyici kararlar alınmıştır. İktisadi gelişimin sağlanması ancak ülkedeki sosyo-ekonomik şartlara uyan bir eğitim sisteminin ortaya çıkarılması ile mümkün olacaktır görüşü benimsenmiştir. Ziraat alanında yapılacakların sağlanabilmesinin de ancak bu alanda verilecek yeterli ve gerekli eğitimin uygulanabilmesi ile mümkün olabileceği değerlendirilmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nde ziraat eğitimi ile alakalı kararlarda alınmıştır. Çiftçi grubu tarafından hazırlanan İktisadi Esaslar Beyannamesi altında ziraat ve maarif konularıyla alakalı aşağıdaki kararlar alınmıştır; [23]

> *Madde 1 – Köylüler ve çiftçilere ziraatın muhtelif sahalarını uygulamalı olarak öğretecek surette yazılmış kitap ve mecmualar bastırılarak bedava dağıtılması.*
> *Madde 2 – Umum iptidai ve tali mekteplerde müterakki memleketlerde olduğu gibi sanayi ve ziraatın de amelî olarak gösterilmesi.*
> *Madde 3 – Her sancakta birbirine yakın olan köyler için kâfi arazisi olan yatılı birer iptidai mektebi açılması ve bu mekteplerde iptidai derslerle beraber teorik ve uygulamalı basit ziraat dersleri gösterilmesi.*

[21] İsmail Hakkı Tonguç, **İş ve Meslek Eğitimi,** Töbder Yayınları, Ankara,1974,ss.144-145.
[22] **Ulus Gazetesi** 14.08. 1940.
[23] Ahmet Gündüz Ökçün, **Türkiye İktisat Kongresi 1923 – İzmir Haberler, Belgeler, Yorumlar**, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1997, ss. 326-327.

Madde 4 – Her sancağın büyüklüğüne göre birden ikiye kadar teorik olmaktan ziyade uygulamalı ziraat eğitiminde bulunulmak üzere uygun ilçelerde numune çiftliği mahiyetinde tali mektepler yapılması.
Madde 5 – Yüksek tahsil için bir ziraat mektebi kâfi görülerek bu mektebin Anadolu'da tesis ve mektebin teessüsünden ve Halkalı Ziraat Mektebi'nin bilumum levazımı eğitim demirbaş eşya ve donanımlarının naklinden sonra Halkalı Ziraat Mektebi'nin yeni mektebe nakli ve yeni tesis edilecek mektebin mevkiinin tayin edilmesi hususunun hükümete bırakılması.
Madde 6 – Köylerdeki iptidai mekteplerinin mutlaka beş dönümlük bir bahçesi ve iki ineklik fenni bir ahır ve kümesi, yeni usul bir arılığı ve muallimler için iki odalı bir evi olması ve arazinin bir kısmı sebze ve bir kısmı çiçek ve bir kısmı da fidancılığa tahsis edilmesidir. Öğretmenlerin denetiminde bizzat talebe tarafından idare edilerek masraf ve gelirinin köy öğretmenine ait olması ve böylece çocuklara uygulamalı olarak çiftliğin öğretilmesi ve aydın kimselerin köylerde yerleşmelerinin teşviki.
Madde 7 – Türkiye ve ecnebi darülfünunu, yüksek ve orta mektepler mezunlarının medreseleri ikmal ederek onay belgesi alanların en az bir sene müddetle altıncı maddeyi tatbik eden köy muallimliklerinde istihdamı.
Madde 8 – Kışla ve askeri talimgâhlarda amelî ziraat tedrisatı yapılması.
Madde 9 – Ahlaka mugayir olanları menedilmek şartı ile zirai, sınaî, coğrafi, iktisadi ve sıhhi sinema filmleriyle köylülere lazım gelen faydalı malumatı vermek ve köylerin istatistikî malumatlarını zapt eylemek ve amelî konferanslar vermek üzere şimdilik her livada birer seyyar ziraat mektebi açılması.

İzmir İktisat Kongresi ve ülkemizin gelecekteki eğitim politikalarının belirlendiği Maarif Kongresi'nde değerlendirilen ve kabul edilen maddelere bakıldığında bunların kuruluş sonrasında oluşturulması planlanan eğitim sistemine dair ne tür bir yol izleneceğini tarif ettiği görülebilir. Ziraat eğitiminin özel olarak ele alınması ülkede mevcut durumu değerlendirerek buna uygun özel birtakım çözümleri gündeme getirecek bir eğitim sisteminin, uygulamacı bir eğitim sisteminin kurulacağının habercisi olmuştur. Bahsedilen yolda oluşturulması planlanan ziraat eğitiminde yalnızca okullardaki teorik bilginin değil aynı zamanda toprakla haşır neşir olan çiftçilerin, kalkınması gereken köylülerin de geniş anlamda bir eğitime tabi tutularak sürecin sahaya yayılması hedeflenmiştir.

Genel eğitim yaklaşımına bakıldığında Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde sanayide olduğu gibi ziraatta da uygulamalı biçimde eğitim verilmesi ve ezberci değil uygulamaya dönük öğrencilerin yeteneklerini sahaya aktarabileceği kalıcı bir eğitim sisteminin kurulmaya çalışıldığını anlaşılması mümkündür. Köylere açılacak yatılı okulların teorik akademik derslerin yanı sıra uygulamaya dönük dersleri içermesi ziraat alanında daha yüksek bir verim elde edilmesi adına bir planlama yapıldığının kanıtıdır. Uygulama esasları ise zor koşulların geliştirilerek buna dayanan bir kırsal kalkınma modelinin oluşturulduğunu gösterir niteliktedir.

Cumhuriyet'in bu yeni eğitim yaklaşımını desteklemek üzere belirli konularda uzmanlaşmış yabancı uzmanların Türkiye'ye davet edilmesi söz konusu olmuştur. Konusunda uzmanlaşmış Amerikalı ve Alman uzmanlar yalnızca ziraat alanında değil genel eğitim konusunda edindikleri bilgileri ve uzmanlıklarını Cumhuriyet'in eğitim kadroları ile paylaşarak sürece katkıda bulunmuşlardır. Çağdaş ziraat tekniklerinin ülkeye getirilmesi adına modern eğitim sisteminin yapılandırılması önemli görülmüştür. Eğitim alanında Maarif Vekâletinin yayınladığı davet üzerine Türkiye'ye gelen uzman John Dewey[24] Türkiye'nin genel eğitim sorunlarını inceleyerek çözüm önerilerini raporlaştırmıştır. Bahsedilen bu raporlar eğitim alanında kaynakların nasıl tahsil edileceği konusunda yol gösterici olmuştur. John Dewey tarafından bütçe ödenekleri hakkında hazırlanan raporda fiziki şartların düzenlenmesi ortaokul meslek liseleri ve zirai meslek kurslarının açılması ile eğitim sürecini destekleyecek eserlerin yazdırılması ve yabancı ilgili eserlerin Türkçeye tercüme edilmesi tavsiye edilmiştir. Yabancı uzmanlara yazdırılan bu tarz raporlar o dönem yeterli sayıda yerli uzman olmaması sebebiyle modern eğitim ve ziraat teknikleri konusunda Cumhuriyeti kuran idarecilerin modern teknikleri öğrenme azmini ortaya koymaktadır. Bununla beraber Dewey tarafından belirli komisyonların kurularak yabancı ülkelerde ziraat sahasında kullanılan tarım aletlerinin incelenmesi ve ziraatı geliştirme adına çiftçilerin işbirliğine açık, okulların yapılandırılması, köy okullarının bu amaçla düzenlenmesine karar verilmiştir. John Dewey'in bu konuda eğitim sürecinin önemli unsurları olan öğretmenlerin yetiştirilmesi hususunda görüşleri yer almıştır. Öğretmenlerin iyi eğitilmesi ve donanımlı olmalarının sağlanamadığı durumda eğitim sahasında gereken düzenlemelerin yapılamayacağı anlaşıldıktan sonra özellikle öğrenciler kadar öğretmenleri de değiştirirken ciddi bir eğitim almaları gerektiği savunulmuştur. Bu tespitler sonrası öğretmen kitaplarının yabancı dilden tercüme edilmesine, şartlara uygun müfredatın belirlenerek öğretmenlerin ona göre yetiştirilmesinin gerekliliği raporda belirtilmiştir.[25]

Dewey'in raporuna bakıldığında Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve refah bir hayata kavuşturulması dikkat etmiştir. Aklını kullanan, zekâ sahibi kadın ve erkekleri

---

[24] John Dewey (1859-1952): 20 Ekim 1859'da Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Burlington kentinde dünyaya gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'deki eğitim sistemini inceleyip, modernleşmesi için uygun tavsiyelerde bulunmak üzere davet edilen Amerikalı filozof, toplum bilimci ve eğitimcidir.

[25] John Dewey, **Türk Maarifi Hakkında Rapor,** Devlet Basımevi, İstanbul, 1939, ss. 15-21.

öğretmenlik mesleğine teşvik edecek bazı hususlar üzerinde durmuştur. Çünkü Dewey'e göre öğretmenler nasıl bir karaktere sahip olursa öğrencilerde o şekilde yetişir. Bu konuda öğretmenlerin maaşları üzerinde durmuştur. Öğretmenlerin aldıkları aylıkların azami ölçüde arttırılması gerektiğini savunmuştur. Öğretmenlerin okullara teşvik etmenin en etkili yolunun parasal anlamda sıkıntıya sokmayıp, onların ekonomik seviyelerinin yükseltilerek okula gitmeleri sağlanır.[26]

En önemli hususlardan biri olarak öğretmen okullarının kurulması ifade edilmiştir. Cumhuriyet'in eğitim kadrolarının yetiştirilmesi için öğretmen okullarının kurulması gerekli görülmüştür. Belirli alanlarda uzmanların yetiştirilmesi maksadıyla müdürlüklerin kurulması da raporda değinilen önerilerden biridir. Bu raporun temel hedeflediği temel nokta ise eğitimdeki ana maksatların belirlendiği *"Temel Rapor"* da özetlenmiştir. Eğitim sistemiyle alakalı sorunların özetlenmesi şöyle yapılmıştır;

Ziraat eğitimi hakkındaki temellerin ele alınması önem arz eder. Ziraat için elverişli bölgelere konumlanan okulların ağırlıklı biçimde yöreye uygun ziraat dersleri vermesi hedeflenmiştir. Bununla beraber zirai gelişim için bu okulların çiftçilerle işbirliği ile çalışmaları ve bahsedilen ülkelere göre düzenlenmesi gerekmektedir. Öğretim yöntemleri incelenerek uygulamaların özümsenmesi amacıyla Danimarka'ya komisyon gönderilmiştir. Bu komisyon Avrupa'daki eğitim sistemini inceleyip ülkemizin kültür yapısına uygun bir şekilde uyarlamak için Avrupa'ya gönderilmiştir. Yalnızca öğrenciler değil aynı zamanda köylünün de bu eğitim sürecinden bilgilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ülkenin gereksinimlerine uygun bir eğitim sisteminin geliştirilmesi ve gerekliliği ortaya konulmuştur. Bu rapor dönemin idarecileri tarafından dikkate alınarak raporun önerdiği hususların birçoğu uygulamaya alınmıştır. 1926 senesinde Eğitim Bakanlığı yapan Mustafa Necati Bey döneminde tavsiye edilen uygulamalar devreye alınırken Talim Terbiye dairesi kurularak öğretim kademeleri belirli şubelere bölünmüştür. Raporun belirttiği şekilde Eğitim Bakanlığı'nın merkez örgütlenmesinde belirli daireler kurulmuştur. Mevcut olarak okulların birleştirme uygulaması yapılarak Dewey'in raporunda belirtilen esasların sürdürülmesi sağlanmıştır.[27]

---

[26] Dewey, ss.15-17.

[27] Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi,** Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2021, ss. 106-107.

İsmail Hakkın Tonguç'un köy enstitülerine kadar olan süreci özetlediği şekli ile bu kurumlardan önce orta mekteplerde ziraat öğretimi, ziraat uygulama okulları unvanı taşıyan kurumlarca yürütülmekteydi. Bu okulların programları genellikle ilkokul tahsiline dayanmaktaydı. Ziraat'ın uygulama kısmına önem verilerek biraz teori öğretilmesi, çiftliklerin idare edilebilmesi için gereken bilgilerin edinilmesi, çiftçi ve çiftliklerde çalışan kâhyaların yetiştirilmesi amacıyla oluşturulmuş kurumlardı. Bu gruba dâhil olan ziraat okulları iki devre süresince açılmışlardır. Bunların bir kısmı daha eski okullardı. Bir miktar bahsi geçtiği üzere Ankara, Bursa ve Selanik şehirlerinde açılan ziraat uygulama mektepleri meşhurdu. Ankara Ziraat Okulu 1928 yılında Tevhid-i Tedrisat yani öğrenim birliğini içeren kanun sebebiyle kapatılmak durumunda kalınmıştır. Bursa'daki ziraat okulu öğretimine devam etmekteydi. Ortaokul seviyesinde daha yeni olanları Adana, Konya, Kastamonu, Erzincan, Çorum, Sivas, Erzurum, İzmir, Balıkesir-Kepsut, Edirne ziraat uygulama okulları idi.

Tevhid-i Tedrisat yasası gereğince kapatılan okullar yeni düzenlemelerle tekrar açılmaya başlamışlardır. Bu yeni durumda öğrencilerin kabul edilmelerine dair belirlenen şartlarda birtakım değişiklikler söz konusu olmuştur. Önceden bu okulların ilkokul eğitimine dayanan öğretim yaptıkları halde artık meslek öğretimi yapan ortaokullar şekline dönüştürülmesi söz konusu olmuştur. İlkokul mezunlarını kabul etmekle beraber bu okullar artık ortaokul mezunlarını kabul etmeye başlamışlardır. Yani bir nevi meslek lisesi kapsamında değerlendirilmişlerdir.

Köy enstitülerinin kurucularından ve 1940'lı yıllarda İlköğretim Genel Müdürlüğü yapan İsmail Hakkı Tonguç tarafından şekillendirilen köyün canlandırılması ve köylünün bilinçlendirilmesine dönük projesinin ilk adımı eğitim kurslarının açılmasıydı. Okulu olan ya da olmayan köylere yaptığı gezilerde elde ettiği birikimle işe başlayan Tonguç, ilköğretim müfettişleri ile ilkokul öğretmenlerinden oluşturulmuş kurulla Haziran 1936 tarihinde projenin genel çerçevesini çizdi. Bu doğrultuda, askerliğini onbaşı ve çavuş olarak yapmış, okuma yazması olan köy gençleri sekiz aylık eğitime tabi tutularak kursu başarıyla tamamlayanlar küçük köylere öğretmen olarak atanacaklardı. Kurul, öğretmenlerin üç sene boyunca uygulamaları gereken müfredatı belirleyerek, buna ilişkin kitaplar hazırlayacaktı. Köy eğitmenleri kanunu, ilk eğitmen kursunu Çifteler Bucağına bağlı Mahmudiye Köyü'nde açılmasından bir yıl sonra çıkartıldı. TBMM'nin 11 Haziran 1937 tarihinde

kabul ettiği kanunun gerekçe ve maddeleri bu tecrübeyi tüm gerçekliğiyle ortaya koymuştu. Kanunun gerekçesinde; ülkemizdeki köy çocuklarının eğitim durumu tespit edilmiş, buna göre zorunlu eğitim çağındaki 1.800.000 çocuktan bir milyonu eğitim hakkından mahrum bırakıldığı görülmüştü. Bina, öğretmen, ders araçlarının yokluğu ve ödenek azlığı benzeri etkenler öğretmen okullarının sayılarını artırmaya engel olmaktaydı. Köy eğitmen adaylarıysa, köy kökenli, köy hayatı ve çalışmasına alışkın, öğretme yeteneği olan ve devleti temsil edebilecek niteliklere sahip olmalıydı. Yasa açıkça, *"nüfusları öğretmen göndermeye elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitmenlerinin istihdam"* edileceğini öngörmüştü. Eğitim ve ziraat bakanlıkları tarafından, köy eğitmenlerinin ziraat işlerinin yaptırılmasına uygun okul ve çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirileceği hükme bağlanmıştı. Eğitmenlerin ücretleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tarımsal üretimde gerekli olan; tohumluk, fidan, damızlık hayvan, ziraat aletleri ise Ziraat Bakanlığı tarafından karşılanacaktı. Bu yasa, köy eğitmenlerinin yetiştirilmesinin stratejisini vermekle kalmadı, köy enstitülerine giden sürecin de basamaklarından birini oluşturdu.[28]

[28] Ekrem Işın, **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri (1940-1954)-2,** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 8-10.

İKİNCİ BÖLÜM
KÖY ENSTİTÜLERİ

2.1. KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU

Cumhuriyet döneminin eğitim politikaları özellikle temel eğitimin yaygınlaştırılması ve cumhuriyet rejiminin temellerinin sosyal, kültürel ve iktisadi anlamda gelişmesi için gereken ortamın sağlanabilmesine yönelikti. Ülkemizin o dönemde yeterli sanayi altyapısı olmaması, sermaye birikiminin oluşmaması ve nitelikli iş gücü eksikliği tarım ekonomisine dayanan bir kalkınma modelini gerekli kılmaktaydı. Zaman içinde gereken sermaye birikimi ve iş gücü sağlandıktan sonra iktisadi atılımların yapılabilmesi mümkün olabilecekti. Geniş ve ekilebilir tarım arazilerine sahip Anadolu coğrafyası bilinçli olmayan tarımsal uygulamalar nedeniyle katma değer üretmekte yetersiz kalmakta ve potansiyelini kullanmakta aciz kalmaktaydı. Dönemin koşulları farklı modeller geliştirmeyi mecbur kılmaktaydı. Köy nüfusunun toplam nüfusun büyük bir kısmını oluşturması bu sahada olması gereken atılımların yapılabilmesi için önem arz etmekteydi. Türkiye Cumhuriyeti bir tarım ülkesidir ve köylüler toplumda önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizi dünyanın en güçlü, en refahı yüksek ülke haline getirmek için önemli unsurlardan bir tanesi de eğitimdir. Bundan dolayı topraklarımızı örnek alınan bir yer haline getirmek için zihin yoranlar hep ‘‘*köy muallimleri’’* fikrini benimsemişlerdir.[29]Ülkemizde köylünün eğitimi ve köy öğretmenleri meselesi ile ilgili düşünceler İkinci Meşrutiyete kadar uzanır. İkinci Meşrutiyet yıllarında öğretmen yetiştirme sistemiyle ilgili olarak bazı uygulamalar yapılsa da başarılı olunamamıştır. Bu dönemin önemli isimlerinden Ethem Nejat, Ahmet Tevfik Bey, Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi gibi önemli siyasetçiler ve eğitimciler köy okullarının kurulması ve ders içerikleri konusunda görüş beyan etmişler ancak dönemin siyasi koşulları bu görüşlerin eyleme geçilmesini engellemiştir.Köy okulları ve Köy Öğretmeni yetiştirilmesiyle ilgili olarak ilk somut adımlar Atatürk Döneminde atılmıştır. Cumhuriyet’in kuruluşunu takip eden yakın dönemde Atatürk döneminin etkin yayın organlarından Cumhuriyet gazetesinde 28

[29] Emin Soysal, **Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü,** Yeni Basımevi, Bursa,1943,ss. 3-4.

Haziran 1927 tarihinde başyazar Yunus Nadi tarafından *"Her Köye Mektep"* başlıklı bir makale yayınlanmıştır. Bu makalede Nadi, köy okullarının üç veya dört dönüm arazi içerisinde bulunması ile beraber öğrencilerin köye ait ziraat ürünlerini yetiştirmeyi öğrenebileceği ve köy öğretmeninin köye bağlanması bakımından ailesiyle beraber oturabileceği sağlam binaların yapılması gerektiğini yazar. Yunus Nadi' ye göre bu Türkiye'de yeni bir inkılap temeli oluşturacaktır. 1925'ten 1929'a kadar Milli Eğitim Bakanlığı yapan Mustafa Necati Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki okul ve öğretmen eksikliği konusunda *"Cumhuriyet öğretmensiz 35.000 köye ancak 100 sene sonra öğretmen gösterebilecektir."*[30] demiştir.

Bu olumsuz durumun bilincinde olan Atatürk Döneminin değerli Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Kayseri, Denizli gibi illerimizde eğitim süresi üç yıl olan köy öğretmen okulları açmıştır. Ancak bu okullarda görev yapan öğretmenlerin şehir kökenli olmasından dolayı köy hayatına ve kültürüne alışamamaları okulların kapanmasında etkili olmuştur. Mustafa Necati döneminde bu okullardaki öğrenci sayısı da yıldan yıla artış göstermesine rağmen vefatından sonra bu okullardaki öğrenci sayısı kademeli olarak azalmıştır. Necati Bey'den sonra Milli Eğitim Bakanlığı görevini üstlenen Reşit Galip'de ilkokul öğretmeni yetiştirme projesi üzerinde çok titizlikle durmuş ve bakanlığı döneminde toplanan Köy İşleri Komisyonu köylerdeki eğitim sorunlarıyla ilgilenmiş ve öğretmen yetiştirmeyle ilgili olarak tartışmalara girmiştir. 07-28 Haziran 1933 tarihleri arasında toplanan Köy İşleri Komisyonu raporunda köy muallimlerini ve görevlerini şöyle saptamıştır: [31]

> *Cumhuriyetin ilanından beri köy öğretmeni davası birçok derin dönüşümler geçirdi. Cumhuriyetin ilanından evvel Türk milletinin asli kütlesini teşkil eden köy kalabalıkları arasına okuryazar insan tipini medrese gönderiyordu. Bu tip bir taraftan, köyde o vakit cemiyetin hâkim kaidelerini teşkil eden şeriat kayıtlarının(bilhassa köylünün itikatlarının ve ibadetlerinin)koruyucusu diğer taraftan da dünyevi ve içtimai muamelerinin koruyucusu idi. Medresenin köye gönderdiği sarıklı okuryazarlar arasında, cahili, ahlaksızı bulunabilirdi. Fakat bunların idealist olmayanına yani şeriat ölçülerini hararetle müdafaa ve teyit etmeyenine tesadüf olunmazdı. Türk Cemiyeti, birkaç asırdan beri durgun bir cemiyet haline gelmiş ve her gelişmelere kapısını kapatmış olduğu için, bu cemiyetin asli unsuru olan köylü kalabalıkları arasında bu sarıklı okur yazar köyün bütün maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap verebiliyordu. Meşrutiyet devrinde, sarıklı köy hocasının idealist ve münevver muallimle değiştirilmesi fikri evvela (tam) olarak hayata geçirilemedi. Sonra da istenilen, fakat*

[30] Aydoğan Karabey, **Uygarlığın Tuğlası Arifiye Köy Enstitüsü**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, s. 9.

[31] Tonguç, ss.433-436.

gerçekleştirilemeyen bir emel olarak kaldı. Çünkü bir taraftan sarıklı unsuru köyden büsbütün atmak yerine, onu iyileştirmek gibi bir idare-i maslahatçılık işlere hakimdi. Diğer taraftan da bu unsuru doğuran cemiyet şartları milli hayatımızdan tasfiye edilmedikçe, yani şeriat kaidelerine göre yaşayan cemiyetin hukuki bünyesi değiştirilmedikçe, onu da tasfiye etmek imkânı zaten mevcut değildi. Hâlbuki Cumhuriyet devrinde vaziyet tamamıyla değişti. Ufak bir iki tecrübe adımından sonra, Türk Cemiyetinin hukuki ve siyasi bünyesi tamamıyla değiştirildi ve şeriat normları yerine muasır cemiyet kaideleri kabul edildi. Cumhuriyet devri, köy maarifi sahasında, bir bünye değişikliğinin, yani temelde bir değişimin cereyan ettiği devirdir. Şimdi bütün davamız bu bünye ve görüş değişimine benzer sarıklı okur-yazardan daha idealist ve daha kalabalık, aydın bir genç nesil atabilmektir. Öyle bir köy muallimi tipi yaratmalıyız ki o, köylünün yalnız itikatlarını işlemek ve içtimai muamelelerine etkili olmakla da kalmasın. Köyün maddi simasını, iktisat hayatını da değiştirsin. Çünkü içinde yaşadığımız Türk cemiyeti de artık durgun bir cemiyet olamaz artık daima gelişen yani maddi bünyesi yeniden kurulan hareketli bir cemiyet olmak mecburiyetindedir. Yukarıdaki basit izahat bize yeni tip köy öğretmeninin taşıması gerekli olan vasıfları ana hatlarıyla çizer. Bu vasıflar kısaca şöyle sayılabilir:

1-Köyün itikatlarına etki etmek vasfı(İnkılapçılık, laiklik, cumhuriyetçilik).

2-Köyün içtimai hayatına etki etmek vasfı Medeni Kanun'un köyde tatbiki ve onun kaidelerinin ailede, köy muaşeretinde, cemiyet ve medeniyet esaslarında yerleşmesi.

3-Köyün maddi veya iktisadi hayatında etkili olabilmek vasfı (köye ileri ziraat usullerini, geniş mal mübadelesini ve tanzim olunmuş pazar münasebetlerini sokabilme kabiliyeti)

4-İyi ve yetişmiş okul öğretmeni olmak, öğretmenlik mesleğinin bütün kabiliyetlerini kazanmış olmak.

Sarıklı okuryazardan boş kalan yeri layıkıyla ve üstünlükle işgal edebilmesi için bir köy mualliminin yukarıda sayılan vasıfları noksansız olarak taşıması gerekliliğidir. Bu vasıfların ufak bir incelemesi aydınlık yahut sadece iyi bir ders hocalığı vasfı, bundan sonra köy mualliminin kazanması şart olan vasıfların ancak ve yalnız biridir. Öğretmenin dershanede iyi ders verme yahut okul dâhilinde iyi vazife görme kabiliyetinden başka şimdi kendisinden istediğimiz birçok şart vardır ki o, bu şartları ve kabiliyetleri kazanmadıkça hiçbir zaman köyde kendisinden beklenilen düşünüş ve yaşayış inkılabını yaratamaz. Köy mualliminin vazifesinin, artık onun yalnız mektep dâhilindeki faaliyetiyle sınırlı ve şartlı olmadığının layıkıyla bilinmesi lazımdır. Köy muallimini mektep haricinde de bekleyen daha birçok geniş ve çetin vazife vardır ki bu vazifelerin başarılabilmesi için onun her şeyden evvel, o vazifelerin başarılmasında kendisine yol gösterecek bilgiler, eserler ve iş rehberleriyle donatılmasını emrediyor.

Reşit Galip bakanlıktan ayrıldıktan sonra yukarıda belirtilen rapor uygulanmadı. İyi bir fikir olmasına karşın herhangi bir etki uyandıramadı ve komisyonun raporunda belirtilen öğretmen tipini yetiştirecek kurum açılamadı.

Asıl uygulamalar Saffet Arıkan'ın Kültür Bakanlığı [32]döneminde yaşanmıştır.1936 yılında Köy Eğitmen projesi oluşturulmuş ancak kısa sürede Kültür Bakanlığı

[32] Milli Eğitim Bakanlığının ismi 1930'lu yıllarda Türkçe' de sadeleşme neticesinde Kültür Bakanlığı olarak değişmiştir.

tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Daha sonra köy enstitülerinin ilk temellerini oluşturacak Eskişehir Mahmudiye ve İzmir Kızılçullu 'da öğretmen okulu açılmıştır. Bu iki öğretmen okulları Köy Enstitülerinin öncü okullarından olacaktır.[33] 1930'lu yıllardaki bu atılımlar 1940'lı yıllar için referans olmuştur.. Cumhuriyetimizin kurulduğu dönemdeki hemen her anlamdaki atılım, 2.Dünya Savaşı'nın başladığı yıllardaki olumsuz havada dahi özellikle eğitim alanında bir gelişme süreci olmuştur.[34] Cumhuriyetimizin kurucu kadroları sürekli olarak eğitim meselesi konusunda fikir alışverişinde bulunarak eğitimin köylerde de yaygınlaşmasını vurgulayarak köylerde yaşayan çocukların köy muallimi olarak yetişmesini ve tekrar köylerine giderek hizmet vermelerini kararlaştırmışlardır.[35]

24 Haziran 1937 tarihinde yürürlüğe giren eğitmenlikle ilgili olarak yasal önlemler Meclis tarafından alınmıştır.1 yıllık süre zarfında 2000 eğitici yetiştirecek şekilde bir organizasyon yapılmıştır.[36]

Tonguç'a göre köy eğitmenliği uygulamasının gerekçesi, *"Devletin ve halkın mali durumunu hesaba katarak bünyemize uygun düşecek tedbirleri almak"'* fikriyle özetlenebilirdi. 1935-1936 öğretim senesinde on üç ilk öğretmen okulu ilkokullara öğretmen yetiştirmekteydi. Bu okullarda 2.805 öğrenci vardı. Bu, yılda ortalama 600-650 yeni öğretmen yetiştirilmesi demekti. Buna karşın yılda 800 kadar öğretmen meslekten ayrılıyordu. Bu durumda öğretmen sayısı artmıyor tersine öğretmen açığı büyüyordu. Öte yandan, 1935 senesinde ülkemizde 40 bin civarı köy vardı ve 32 bin köyün nüfusu 400'den azdı. Tahmini olarak 8 milyon insanın yaşadığı bu köylerin toplam nüfusu 1,5 milyonu bulan 3 bin köy ise okul yüzü görmemişti. Bu durum, 35 bin köyde yaklaşık olarak 10 milyon vatandaş, *"bilgisizliği alınyazısı gibi kabul ederek"* yaşamaktadır. Bu durumda, *"bünyemize uygun düşecek tedbirler"* almak gerekmekteydi. Türkiye Cumhuriyet Hükümetleri ilk amaç olarak köyleri en pratik, köy yapısına müsait usullerle, eğitmen ve okula kavuşturmayı hedeflemişlerdir. Peki, neden her köye bir öğretmen atamak yerine, öncelik eğitmene verildi? Çünkü 16 bin

---

[33] Nurgün Koç, **Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri,** İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul,2013,ss.99-100.

[34] Mehmet Rauf İnan, **Köy Enstitüleri ve Sonrası,** Öğretmen Yayınları, San Matbaası, Ankara,1988,ss.111-113.

[35] Gülten Başol, **Aydınlanmanın Neferleri Köy Enstitülü Öğretmenlerim,** Kaynak Yayınları, İstanbul,2016,s.113.

[36] 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Köy Enstitüleriyle İlgili Yasalar,C.1.,s.35.

köyde zorunlu ilköğretim çağındaki öğrenci sayısı yirmiyi, 16 bin köydeki öğrenci sayısı kırkı aşmıyordu. O dönemde, *"Devletin ve halkın mali durumu"* yeterli değildi.[37]

Köy Enstitülerinin kuruluşu süreci anlatıldığı şekli ile uzun dönemli bir planlamanın ve farklı alternatiflerin irdelemeleri sonucunda gerçekleşmiştir. 1930 senesine kadar çıkarılmış olan kırsala dönük yasalar köy enstitülerine giden süreci taçlandırmış ve bunların ardından daha etkin tedbirler alınması için gayretler artmıştır. İsmail Hakkı Tonguç 1938 senesinde bir rapor hazırlar bu sürece dair deneyimlerin olumlu yönde olduğunu fakat kalıcı neticelerinin elde edilmesinin köylerde yetkin kimseler yetiştirilmesi ve yetenekleri doğrultusunda eğitilen köy çocuklarının daha yukarı ilerlemesinin imkânlı hale getirilmesi ile mümkün olacağını ifade eder. 1938 senesinde Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın görevden ayrılmasıyla yeni Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel bir yasa tasarısı hazırlatarak ülkenin ziraat şartlarına göre 21 benzer nitelikli bölgeye ayrılmasını önerir. Bu bölgelerin uygun noktalarına Köy Enstitüleri kurulması kararlaştırılır. Bu enstitülerin şehirden uzakta olmakla beraber tren istasyonlarına yakın konumlanması planlanır.[38]

Köy Enstitüleri 1940 senesinin 17 Nisan tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile 21 bölge üzerinde kurulmaya başlanır. Köy Enstitüleri Kanununun 1. Maddesinde;

> *Köy öğretmeni ve köye yarayan meslek erbabının yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde maarif vekâletince Köy Enstitüleri açılır* "denir. Aynı kanunun 6. maddesinde ise; *"Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla-bağ-bahçe akülü gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler.*[39]

Köy enstitülerinde yetişen eğitmen ve öğretmenlerin görev alacakları yerlerde köy halkını yetiştirmekle ilgili alacakları görevler tanımlanmıştır. Köy Enstitüleri Kanununa göre eğitmen ve öğretmenlerin köy halkını yetiştirmeye dair vazifeleri şöyleydi;

> *Köy halkının milli kültürünü yükselterek onları sosyal hayat bakımından çağın şartları ve gereklerine göre yetiştirmektir. Köy kültürünün olumlu değerlerini yaymak ve kuvvetlendirmek için gereken önlemleri almak milli bayram*

---

[37] Ekrem Işın, **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri (1940-1954)-1,** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, s. 61-63.

[38] Başaran, s. 54.

[39] Ahmet Nuri Doğan ve Mustafa Özmen, **Ortaklar İlk Öğretmen Okulu Köy Enstitüsünden Yansımalarla**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2022, s. 23.

günlerinde okulların açılış tarihlerinde mahalleyi ve milli harflere göre kutlanan iş günlerinde törenler yaparak bunları folklorik ögeler ve marşlar ile tertip ve idare etmektir. Köy halkını radyonun faydalarından haberdar etmek köyün ekonomik hayatını geliştirmek adına tarım sanat teknik sahalarında köylülere örnek işler ortaya koymak okulda sergiler açarak panayırlar düzenlenmesine yardımcı olmaktır. Üretimin artması için ürünlerin değerlendirilmesi adına köy iş hayatının canlandırılması ile ilgili tedbirlerin alınmasında köylülere gereken faydayı sağlamak, yakın bölgelerdeki pazar sergi, fuar gibi iktisadi hayatın gelişmesi ile ilgili kurumlara halkın talebi ile ilgilenerek onların bu alanları ziyaret etmesini sağlamak onlara kılavuzluk ederek bilgilerinin arttırmaktır. Orman koruma ve ormanın faydaları ile ilgili köylüyü haberdar etmek bunun yanında yeniden ormanlaştırma olacak arazilerde köylülerle birlikte çalışmak köyde ve yakın alanlarda bulunan tarihi eserlerin ve ülkenin güzelliklerini sağlayan tabii ve teknik değerlerin, anıtların onarılması birtakım nesli tükenmekte olan bilgi bitki ve hayvanların korunması ile ilgili çalışmalar yapmaktır. Köy halkının mutluluğu ve üzüntüsü ile ilgili olabilecek tüm işlerde elinden gelen her türlü yardımı yapmak hükümeti ilgilendiren işlerle alakalı yazılı bildirimlerde bulunmaktır. Devletin ve köy halkını genel faydasına dair konularda müdahil olmak asker ailelerine yardım etmek orman ve köy yangınlarını söndürme noktasında ve ziraat araçlarını edinme noktasında köylülerle işbirliği yaparak bunları işin gereğine göre çalıştırılmasını sağlamaktır. Temin edilecek araçlarla köy gençlerinin uygun sporları yapmaları yüzücü, güreşçi, kayakçı, binici, avcı olmalarına teşvik etmektir. Motosiklet ve bisiklet kullanımlarını sağlarken traktör kullanıcılığı gibi hareketli ve canlı vasıflara sahip yetiştirilmeleri için gereken girişimlerde bulunmak ve çalışmaktır.[40]

Köy enstitüleri eğitiminde üzerinde düşünülen konulardan biri de enstitülerde öğrenim gören öğrencilere etkin bir şekilde okuma alışkanlığının kazandırılmasıydı. Eğer talebelerde bu anlamda bir verimlilik sağlanırsa birçok probleminde aşılacağına inanılıyordu. Düzenli okuyan kişinin gerek kendisine gerekse de başkasıyla kurmuş olduğu ilişkilere katkısı fazladır ve böylelikle toplumsal gelişimi destekler. Okuyan bir kişinin başkasına sağlayacağı faydanın yanında köy öğretmenliği yapacak olan kişileri de eğitim yönüyle aydınlatması açısından faydası olacaktır . Dönemin sosyo-kültürel şartlarını düşündüğümüzde eldeki imkanların çok az olduğu bu dönemde köylerde okuryazar ya hiç yok ya da çok azdı. Köylüler ve kasabalılar arasında iletişim olanakları oldukça kısıtlı, yol ve haberleşme araçları hiç yoktu.[41]

18 Nisan 1940 tarihli Yeni Sabah gazetesinde TBMM'de yapılan görüşmeler neticesinde Köy Enstitülerinin teşkil etmesi hakkındaki kanun üzerine müzakereler haberleştirilmiştir. O dönem nüfusu 17 milyon olan Türkiye Cumhuriyeti ekseriyeti

---

[40] **Köy Enstitüleri 1-2**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 88.

[41] Mustafa Aydoğan, **Gazetelerde Köy Enstitüleri (1987-2011),**Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara,2012,ss.55-56.

köylerde yaşayan bir toplumdu. Öğrenim çağına gelen çocukların birçoğu maddi imkansızlıklar yüzünden okuyamamak durumunda kalıyordu. Dolayısıyla bu konu toplumsal gelişme açısından da önem arz eden bir noktadaydı. Yeni Sabah Gazetesinin haberi TBMM'de enstitülerin kuruluşuna dair görüşmeler ve Milli Eğitim Bakanlığının meclise konuya ilişkin verdiği bilgilendirme ile alakalıdır. Haberde Köy enstitüleri kanunuyla alakalı olarak Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in açıklama da bulunduğuyla ilgili haber bulunmaktadır.[42]

Şekil 1: Köy Enstitüleri Kanunu'nun Tatbiki ile İlgili Yeni Sabah Gazetesi'nin Haberi

B. M. Meclisinde

Millî Müdafaa için fevkalâde tahsisat kabul edildi

Köy enstitüleri kanunu etrafında maarif Vekili izahat verdi

Ankara, 17 (A.A.) — B. M. Meclisi bugün Şemsettin Günaltayın başkanlığında toplanmıştır.

Celsenin açılmasını müteakib söz alan Maliye Vekili Fuat Ağralı, ruznamede bulunan ve Milli Müdafaa, jandarma, nafıa hizmetleri için fevkalâde tahsisat verilmesine ait olan kanun lâyihasının müstacelen müzakeresini istemiştir.

Meclis müstaceliyet kararile mez

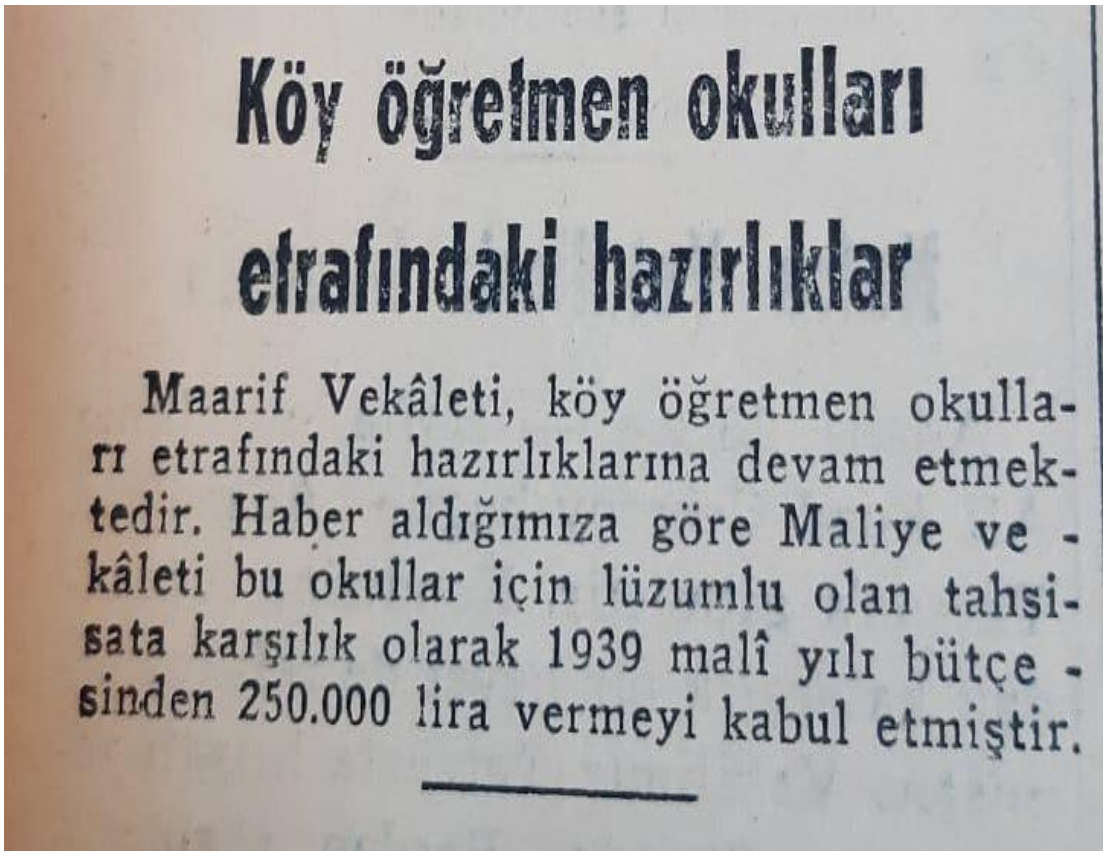
(Sonu 7 incide)

Kaynak: Yeni Sabah 18.04.1940.

[42] **Yeni Sabah** 18.04.1940.

O dönemin önemli gazetelerinden olan Ulus gazetesinin 14 Mart 1940 tarihli haberinde köy enstitüleri için yapılan mali hazırlıklar anlatılmaktadır. Dönemin koşullarında 250 bin liralık ödeneğin bu amaçla tahsis edildiğini öğrenmekteyiz. 1940'lı yıllar için çok yüksek bir rakam olan 250 bin lira bu dönemde eğitime verilen önemi göstermesi açısından önemlidir.[43]

Şekil 2: Köy Enstitüleri Etrafındaki Hazırlıklar ile İlgili Ulus Gazetesinin Haberi

Köy öğretmen okulları etrafındaki hazırlıklar

Maarif Vekâleti, köy öğretmen okulları etrafındaki hazırlıklarına devam etmektedir. Haber aldığımıza göre Maliye vekâleti bu okullar için lüzumlu olan tahsisata karşılık olarak 1939 malî yılı bütçesinden 250.000 lira vermeyi kabul etmiştir.

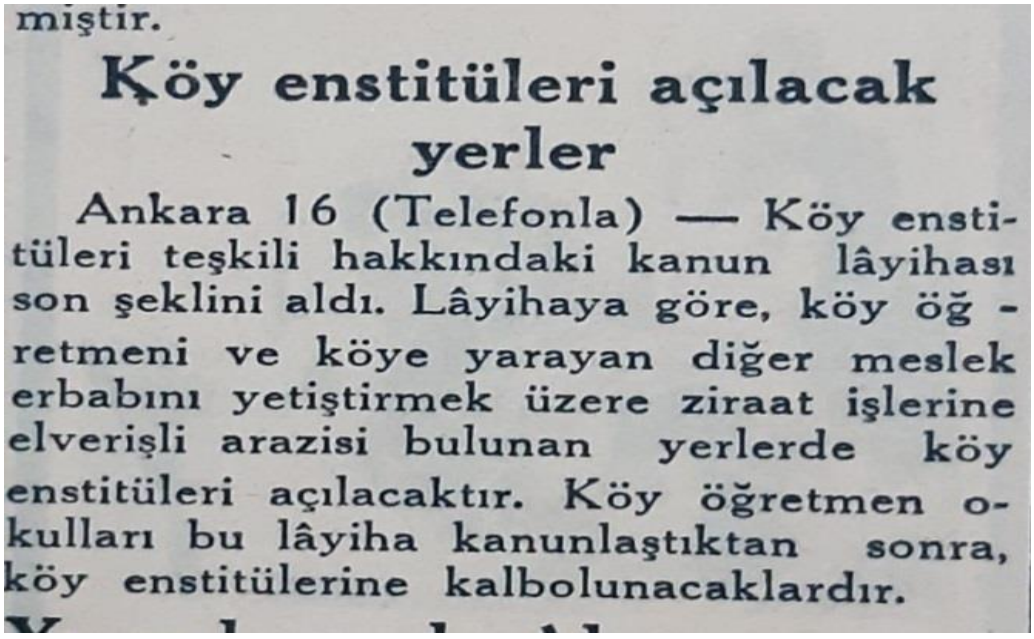
Kaynak: Ulus 14.03.1940.

Köy enstitülerinin kuruluşu belirli amaçlarla kararlaştırılmıştır. Bu amaçlar dâhilinde enstitülerin Anadolu'nun geniş fakat imkânsızlıklarla dolu coğrafyasında yeni bir kalkınma hamlesi başlatması hedefleniyordu. Özellikle ziraat açısından belirli iyileştirmelerle elverişli olabilecek uygun arazilerin seçilmesi önemliydi. Okulların etrafında hem kendi gereksinimlerini karşılayacak hem de çevre köylere örnek teşkil

[43] **Ulus** 14.03.1940.

edecek şekilde tarımsal üretim uygulamalarının olması daha baştan hedeflenmekteydi. Bu kurumlarda yetişen öğretmenlerin öğrendiklerini köylere ve tüm yurda yaygınlaştırması zaman içerisinde hedeflenen kalkınmayı sağlayacaktı. Bu amaçla köy enstitülerinin kurulacağı alanlar dikkatli bir şekilde tespit edilmiş ve birtakım değişikliklerle son hali verilmiştir. 14 Nisan 1940 tarihli Ulus Gazetesi'nin haberinden de anlaşılacağı üzere köy öğretmeni yetiştirmek ve diğer meslek gruplarınında yetiştirilmesi amacıyla Köy enstitüleri kurulacağına dair bilgi ve Köy Enstitülerinin kurulacağı yerlerin seçimine dair bir içerik yer almaktadır.[44]

Şekil 3: Köy Enstitüleri Açılacak Yerler ile İlgili Ulus Gazetesinin Haberi

miştir.

Köy enstitüleri açılacak yerler

Ankara 16 (Telefonla) — Köy enstitüleri teşkili hakkındaki kanun lâyihası son şeklini aldı. Lâyihaya göre, köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde köy enstitüleri açılacaktır. Köy öğretmen okulları bu lâyiha kanunlaştıktan sonra, köy enstitülerine kalbolunacaklardır.

Kaynak: Ulus 14.04.1940.

Türk Köyünün Zaferi manşetleriyle enstitülerin kurulması büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Türkiye Haritası üzerinde enstitülerin nerede açılacağı gösterilmiştir. Açılacak okulların hangi merkezde açılacağı ve bunlara bağlı olan iller belirtilmiştir. Okulların programı açıklanmış, özellikle tarım derslerine vurgu yapılmıştır.[45] Bir diğer önemli mesele enstitülerde çalıştırılacak olan eğiticilerin, müfettişlerin, hizmetlilerin, öğretmenlerin istihdamıydı. Kadroların tahsisiyle ilgili olarak kararnameler

[44] **Ulus** 14.04.1940.
[45] **Ulus** 20.04.1940.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.[46] Başka bir tarihte de İnönü basına verdiği demeçte söylediğini yineleyerek ilköğretim çalışmalarına milli bir mesele olarak bakmıştır. İlkokula devam etmenin önemine vurgu yaparak okul görevlilerinin bu duruma hassasiyet göstermesi gerektiğini söylemiştir.[47]

Köy Enstitülerinin kurulması binlerce köy okulunun çağdaş değerlere uygun öğretmenlere kavuşması için gereken yetişmiş insan kaynağını hazırlayacak bir topyekûn hamlenin ana eksenini oluşturacaktı. Dönemin önemli gazetelerinden olan Ulus gazetesi memleketin gereksinimi olan 20 bin öğretmenin bu proje ile önümüzdeki 15 sene içinde karşılanacağını haberleştirmiştir. Ulus Gazetesinin haberinde 1940'lı yıllarda köylerdeki düşük olan eğitim seviyesinin kısa sürede öğretmenler sayesinde yükseleceği anlaşılmaktadır.[48]

Şekil 4: Köy Enstitüleri ile İlgili Öğretmen İhtiyacının Karşılanacağına Dair Ulus Gazetesinin Haberi

ULUS
Memlekette büyük maarif hamlesi
Milli Şefimiz dün Parliye gelerek meşgul oldular
Köy Enstitüleri ile 15 yılda köylerimiz öğretmene kavuşacak
İngiliz kıtalarının Norveç'e ihracına devam olunuyor

Kaynak: Ulus 19.04.1940.

Ayrıca 1940 yılında alınacak öğrencilerin seçimi hakkında da bir haber bulunmaktadır. Bu haberde köy okullarına alınacak öğrencilerin köyde yaşamış ve köy ilk okullarının her iki dönemini bitirmiş çocukların alınabileceğini şartı aranmıştır.

[46] BCA Fon Kodu: 30-18-1-2; Yer No: 99-62-3.
[47] **Cumhuriyet** 18.04.1946.
[48] **Ulus** 19.04.1940.

Ayrıca bu eğitimleri üçüncü sınıftan beşinci sınıfa çıkarma hedefinde olduklarını belirtmişlerdir.

Şekil 5: 1940 tarihli Ulus Gazetesinde Alınacak Öğrencilerin Seçimi Hakkında Haber

tacaklardır.

Alınacak talebenin seçimi işi

Enstitülere alınacak talebenin seçiminde düşündüğümüz şu olmuştur: şimdiye kadar ilk öğretmen yetiştirmekte uğradığımız hatâya şu veya bu mülâhaza ile yeniden düşmemek için katî olarak köyde yaşamış ve köy ilk okullarının her iki devresini bitirmiş çocukları almayı doğru bulduk. Arkadaşlarım biliyorlar ki, bir seneden beri memleketimizde mevcut üç sınıflı köy ilk okullarını beşe çıkarmak yolundayız. Bu sene bunların dördüncü sınıfları tam teşekkül etmiştir.

Bir kısmının beşinci sınıfları da açılmıştır. Önümüzdeki sene dördüncü ve beşinci sınıflar tamamen açılmış ve işler bir hale sokulmuş bulunacaktır. Binaenaleyh esasen köyde mevcut olan ve bu seneden evelki senelere kadar üç sınıflı olan köy okulları beşe çıkmış olacaktır. Oradan gelecek çocukları, şu veya bu şekilde teredüde mahal vermeksizin, imtihan ederek, karakterlerini yoklıyarak ve bedenî kabiliyetlerine bakarakı seçip enstitülere alacağız.

Kaynak: Ulus 18 Nisan 1940.

Köy enstitüleri ile alakalı kanunun çıkmasıyla altyapı hazırlıkları başlar. 25 Haziran 1940 tarihli Ulus gazetesinin kanunun nasıl tatbik edileceğine dair haberi okulların kadro gereksinimlerini vilayetlere bildirdiğini ifade etmektedir.[49]

Şekil 6: Köy Enstitüleri Kanunu'nun Tatbiki ile İlgili Ulus Gazetesinin Haberi

Kaynak: Ulus 25.06.1940.

Köy enstitüleri meskûn kent sahalarının dışında kurulmaktaydı. Öğrenciler ziraat ve farklı iş alanlarında yetiştirilmek üzere seçiliyorlardı. Hepsinden önce ziraata elverişli alanlarda kurulmaları gerekiyordu. Bu sebepten dolayı ürün ekimi, araçların yapılması ve kullanılması için enstitülere geniş ve rahat alanların verilmesini gerektirmekteydi. Köy şartlarına göre insan yetiştirme, köydeki yaşantıya etkili olabilecek ve belirli alanlarda mesleki ustalığı olan elemanların yetiştirilmesi ve köylerdeki şartlara göre toprağı işlemeyi bilmeleri önemliydi. Köy Enstitülerinde

[49] **Ulus** 25.06.1940.

yetişenler köyde ürettiklerini köylüyle paylaşmak için çalışacaklardı. Farklı kaynaklardan alınarak yerele verilenlerin başarılı olamayacağına inanılmaktaydı. Köy Enstitülerinin önemli amaçlarından biri de işi yaparak öğrenme yani iş içinde eğitim idi. Köydeki sorunları çözme eğitim ve öğretim süreçleri ile geliştirilecekti. Köy enstitüleri kendi içlerinde bir köy modeli oluşturmaktaydı. Köy enstitülerinde görev alan öğretmenler, öğrenciler, usta öğreticilerle, öğretmenlerin aileleri ve dışarıdan gelen konuklar bir geniş topluluk oluşturmaktaydı. 3-5 bin dönümlük araziye yayılan kurumda köydeki temizlikten yemeğe, hayvan otlatmaktan ziraata kadar birçok iş yapılması gerekmekteydi. Bu işler demokratik bir ortamda planlanarak yapılır, yukarıdan aşağıya doğru topluca alınan kararlarla iş yürütülürdü. Yolsuzluklara tahammül edilmezdi. Sorunlar topluluk tarafından kendi içinde uygun biçimde çözülmekteydi. Köylerde yüzyıllardır uygulanan genellikle büyük altyapı işlerinin ortak çaba ile yapılmasını sağlayan imece yöntemi, köy enstitülerinde eğitimin bir parçası haline getirilmişti. Enstitüler imece yoluyla yakın çevrelerindeki köylerin imar çalışmalarına da katkıda bulunuyordu.[50] Enstitülerin kuruluş bölgelerine göre yani bulundukları yörenin özelliklerine göre ziraat, bağcılık veya balıkçılık gibi farklı üretim alanları tesis edilmiş, bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Yakın köy veya köylerin kullanılmayan binalarından faydalanılırken bunun yetmediği yerlerde çadırlardan da geçici barınma merkezi olarak yararlanılmıştır.[51]

Köy enstitülerinin yerleşim yerlerine olan uzaklıkları, ulaşım imkânlarının ve erişim imkânlarının kısıtlı olması bazı eleştirilere neden olmuştur. Köy enstitüleri kuruluş amacı itibariyle köyleri daha medeni hale getirmek için kendi bünyelerinde birtakım imkânlar yaratabiliyorlardı. Bundan dolayı zaten medeniyet açısından sorun yaşamayan büyükşehirlerde ve bunlara yakın daha büyük yerleşim yerlerinde kurulmaları anlamlı görülmemiştir. Büyük yerleşim yerlerinde zaten okullara öğrencilerin erişim imkânı söz konusu idi. Çalışma şartları, yaşam şartları bakımından eğitim şartlarını kendine göre düzenleyebilen öğrenciler görev aldıklarında köylerde yaşayabilecekleri zorlu şartlar konusunda eğitim alma şansı kazanıyorlardı.[52]

---

[50] Mahmut Makal, **Köy Enstitüleri ve Ötesi,** Literatür Yayınları, İstanbul, 2022, s. 49, 50.

[51] Adnan Küçükoğlu, Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde Eğitim Enstitüleri (Bir Model Olarak Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü),**Kastamonu Eğitim Dergisi**, 2006, ss. 377-392.

[52] Hürrem Arman, **Piramidin Tabanı Köy Enstitüleri ve Tonguç**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir, 2016, ss. 195-197.

17 Nisan 1940 tarihinde yürürlüğe giren Köy Enstitüsü Yasasıyla birlikte yılında daha önceden açılmış 4 Köy Öğretmen Okulu, Köy Enstitüsüne çevrilir. Bunlar; Kırklareli - Kepirtepe, Eskişehir - Çifteler, İzmir - Kızılçullu, Kastamonu Gölköy köy öğretmen okullarıdır. İlerleyen yıllarda bunlara 17 Köy enstitüsü daha eklenecektir. Aşağıda açılan okulların hizmet ettikleri bölgelerin haritası verilmiştir.[53]

Şekil 7: Köy Enstitülerinin Sorumluluk Sahaları

1940 tarihli Vatan gazetesinde dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'in açılacak Köy Enstitüleri ve ortaöğretim okullarıyla alakalı beyanına ilişkin

[53] Gül Şimşek ve Cansın Mercanoğlu, Bir Planlama Örneği Olarak Köy Enstitüleri Deneyimi, **Planlama Dergisi,** 28(3), 2018, ss. 261-281.

gazete haberi aşağıda görülebilir. Bu beyanatta Köy enstitülerindeki öğrenci sayısının 6.000 olacağı ve ortaokulların açılacağı belirtilmektedir. Bu beyandan anlaşılacağı üzere köy enstitülerine oldukça önem verilmekteydi.

Şekil 8: Hasan Ali Yücel'in Köy Enstitüleri ile Alakalı Beyanatına Dair Vatan Gazetesinin Haberi

Maarif Vekilinin Dünkü Beyanatı

Köy Enstitülerinde talebe adedi 6 bine çıkacak, yeni orta mektepler açılacak

İzmir, 30 (Telefonla) — Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, bugün İzmir fuarını gezmiş, fuar gazinosunda Belediye tarafından şerefine verilen ziyafette hazır bulunmuştur. Vekil, gazetemize şu beyanatta bulunmuştur:

«— Ankaradan ayrıldıktan sonra Kastamonuda, İneboluda, Çankırıda tetkiklerde bulundum ve bilâhare İzmire geldim.

Fuarı gezdim. Her taraftan fuara gelen ve eğlenenleri gördükten sonra neşe duymamak imkânsızdır.

30 Ağustos Zafer Bayramını, İstiklâl mücadelemizin parolası olan İzmirde kutlamak bahtiyarlıktır. Geçitte techizatı mükemmel, yürüyüşü «Buraları daima benimdir» diyen subaylarımızın, askerlerimizin yüreklere ne büyük itimat telkin ettiğini görüyoruz.

KÖY ENSTİTÜLERİ

Köy enstitülerine Vekâlet büyük ehemmiyet vermektedir. Talebe miktarı bir misli arttırılacak, üç binden altı bine iblâğ edilecektir.

(Devamı Sa. 4; Sü. 3)

Kaynak: Vatan 31.08.1940

Köy Enstitülerinin kurulacakları alanlar tespit edilirken ulaşım olanaklarına sahip bölgeler tercih edilmiştir. Örneğin Kızılçullu Köy Enstitüsü İzmir-Aydın tren hattında ikinci istasyon olan Kızılçulludadır. Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü Eskişehir-Ankara ve Konya şosesinde Hamidiye ve Mahmudiye köyündedir. Kepirtepe Köy Enstitüsü İstanbul-Edirne asfaltında Lüleburgaz'a beş kilometre mesafede Kepirtepe Mahallesinde kurulmuştur. Kastamonu Gölköy Köy Enstitüsü İnebolu-Daday şosesinde Gölköy'de açılmıştır. Kars - Cılavuz Köy Enstitüsü Kars-Artvin şosesinde Susuz bucağının merkezinin bulunduğu Cılavuz adı verilen mahallede bulunur. Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitüsü ise Vakfıkebir dolaylarında Trabzon'a şoseyle bağlıdır. Isparta-Gönen Köy Enstitüsü ise Baladız-Isparta demiryolunda Kırkçayırı istasyonuna 4 kilometre uzaklıkta Gönen köyünde açılmıştır.[54] Düziçi Köy Enstitüsü Hatay'da kurulmuş Adana, Gaziantep, Mersin ve Kahramanmaraş illerinden öğrenci kayıt etmeye başlamıştır.

Köy Enstitüleri, kırsal bölgelerdeki çocuklara eğitim ve meslek kazandırmayı hedefleyen bir eğitim modeli olarak ön plana çıkmıştır. Enstitüler, kendi çiftliklerinde tarım, hayvancılık ve ziraat gibi uygulamalı derslerin yanı sıra genel eğitim dersleri de sunmuşlardır. Böylece, köy çocukları hem temel eğitim alırken hem de tarımsal becerilerini geliştirme imkânı bulmuşlardır. Köy Enstitüleri'nin kuruluşu ve işleyişi, eğitimciler, öğrenciler ve köy halkı arasında büyük bir heyecan yaratmıştır. Enstitüler, köy çocuklarının potansiyellerini ortaya çıkararak onlara yeni bir gelecek sunmuştur. Eğitimciler, öğrencilerin özgüvenlerini artırmaya, liderlik becerilerini geliştirmeye ve tarımsal üretimi modern yöntemlerle gerçekleştirebilmelerine imkân sağlamışlardır. Köy Enstitülerinin açılması planlanan yerlerle ilgili olarak yasada öncelikle ziraat maksatlı elverişli arazide olmaları hükmü vardır. Kurulum ile alakalı öncelikli şart ziraat yapılabilmesidir. Bu elverişli bölgede arazinin devlet arazisi olması, arazi büyüklüğünün yeterli ve koşullarının elverişli olması dikkate alınmıştır. Enstitü kurulduğu bölgede geri kalmış eğitim ve ekonomik şartlara katkıda bulunacak seviyede olmalıdır. Hava, su gibi çevre şartlarının sağlık bakımından elverişli olması da gözetilen koşullardan birisi olarak göze çarpmaktadır. Bahsedilen şartlar dikkate alındığında bölgelere göre açılan okulların farklı büyüklüklerde araziye sahibi oldukları görülmektedir. İç Anadolu Bölgesindeki okulların binlerce dönüm arazisi

[54] **Köy Enstitüleri 1-2**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, ss. 39-54.

olabilirken Marmara Bölgesinde açılan okullar nispeten daha mütevazı arazi büyüklüklerine sahiptir. Doğu Anadolu Bölgesinde açılanlar hayvancılığa uygun mera ve otlaklara sahipken, Akdeniz Bölgesinde açılan Enstitüler ise bölgenin tarım ürünlerinin üretilebilmesine uygun niteliklere sahip okullardır. Köy Enstitülerinde çok yönlü zirai ürünlerin üretilmesine dikkat edilmiştir.[55]

1939 senesinde Gönen Öğretmen Okulu olarak açılan okul zaman içerisinde Köy Enstitüsü niteliğine bürünmüştür. Pazarören Köy Enstitüsü ise 26 Temmuz 1940 yılında Kayseri'nin 27 kilometre uzağındaki Pazarören kasabasında açılmıştır. 21 Köy Enstitüsünün içerisinde ilk 2 sırada bulunan Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü Eskişehir'in kent merkezine 40 kilometre uzaklıkta Mahmudiye köyüne yakın bir yerleşkede kurulmuştur. Diyarbakır Ergani ilçesindeki demiryolu istasyonuna yakın bir konumda Hoşot Ovasına kurulan Dicle Köy Enstitüsü 1944 senesinde faaliyete geçmiştir. Bu enstitüde diğer birçok enstitü gibi imece usulü ve diğer enstitülerin ortak çabası ile inşa edilmiştir.[56] Kastamonu'nun Gölköy beldesinde kurulan Köy Enstitüsü ise 1939 senesinde yapıma başlanmıştır. İvriz Köy Enstitüsü ise Konya'nın Ereğli ilçesine bağlı bir beldede kurulmuştur. Uzak bir konumda yer almasına rağmen köyün ismi ile anılır olmuştur. İlk olarak Edirne'de kurulan Kepirtepe Köy Enstitüsü bölgenin arazi yapısından adını almıştır. Edirne'de İlk Öğretmen Okulu olarak kurulmuş sonra Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesine nakledilmiştir.[57] Erzurum Ilıca beldesine yakın bir bölgede bir ilkokul binasında faaliyete başlayan Pulur Köy Enstitüsü daha sonra satın alınan arazilerle hizmetlerine devam etmiştir. Binaları ve üretim tesisleri bizzat enstitü öğrencileri tarafından yapılmıştır. Van Ernis Köy Enstitüsü, diğer okullardan daha geç bir dönemde 1948 senesinde kurularak faaliyete geçirilmiştir. Bu haliyle bazı araştırmacılar tarafından ilk kurulan Köy Enstitülerinden farklı değerlendirilmektedir. Kara yoluna yakın bir konumda Muradiye ilçesine ve Erciş ilçesine 15-20 kilometre mesafede hizmete başlamıştır. Köy Enstitüsü 5 senelik eğitim programı üzerinden hizmet vermiştir. Bunun yanında Isparta ve Burdur yörelerine hizmet vermek üzere kurulan Gönen Köy Enstitüsü ile Trabzon'da kurulan ve Doğu Karadeniz bölgesine hizmet veren Beşikdüzü Köy Enstitüsü ile Balıkesir Savaştepe'de kurulan ve Kütahya

---

55 İlyas Küçükcan, **Öncesi ve Sonrasıyla Çifteler Köy Enstitüsü,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 63.

56 Baha Mutlu Aydın, **Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 83.

57 **Köy Enstitüleri 1-2**, ss. 39-55.

Balıkesir bölgelerine hizmet veren Savaştepe Köy Enstitüsü de kurulmuştur. Köylerden alınarak enstitülerde yetişen ve köylere eğitimci olarak gönderilen köy çocuklarından önemli alanlarda başarılar elde edilmiştir.[58]

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü ise Ankara'da merkezde yer alan enstitüler arasında 15.sırada kurulan Köy Enstitüsüdür. Enstitünün yeri bizzat İsmail Hakkı Tonguç ile ekibi tarafından belirlenmiştir. Kepirtepe Köy Enstitüsünden gelen öğrencilerin desteğiyle yapılmıştır. Yüksek Enstitüsü sıfatı ile diğer Köy Enstitülerinden farklıdır. Bu fark enstitünün diğer okullara öğretim üyesi ve müfettiş yetiştirmek maksadıyla kurulmuş olmasıdır. 1943 yılının Haziran ayında çıkan yönetmelikle üç yıl süreli Yüksek Köy Enstitüsü olarak açılan Hasanoğlan Köy Enstitüsünde, Ocak 1944'te ise köylerde görev alacak sağlık memuru yetiştirmeye yönelik iki yıl süreli sağlık kolu açılmıştır. Enstitüde o dönemin önemli uzmanları ve akademisyenleri görev almışlardır.

Kızılçullu Köy Enstitüsünün çalışmalarına dair Vatan gazetesi 1 Eylül 1940 tarihli haberinde buradaki çalışmalardan övgü ile bahsetmektedir. Kızılçullu Köy Enstitüsündeki eğitimden Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in memnun olduğu yazılmaktadır.

Şekil 9: Kızılçullu Köy Enstitüsüne Dair Vatan Gazetesinin Haberi

Maarif Vekilinin Tetkikleri

Kızılçullu Köy Enstitüsü Çok İyi Çalışıyor

İzmir, 31 (Telefonla) — Maarif Vekili, bu sabah saat 10 da Kızılçullu köy enstitüsüne giderek akşama kadar orada meşgul olmuş ve enstitünün faaliyeti üzerinde tetkiklerde bulunmuştur. Vekil, köy çocuklarının derslerine girmiş, bilhassa kız talebenin yemek ve biçki dershanelerinde meşgul olmuş, gördüğü çalışmadan memnuniyet beyan etmiştir.

Maarif Vekili öğle yemeğini talebelerle yemiş ve gece Fuar gazinosunda Cümhuriyet Halk Partisi İzmir şubesi tarafından verilen ziyafette hazır bulunmuştur. Yarın Manisaya gidecektir.

Transilvanyanın merkezi olup bu kere Macaristana geçen Üniversite

Kaynak: Vatan 01.09.1940

[58] Özgür Aktaş, **Türkiye'de Ulus Devletin Oluşum Sürecinde Köy Enstitülerinin Rolü ve Etkisi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2010.

1942-43 yılı döneminde Kızılçullu ve Çifteler Köy Enstitüsü mezunu olan öğrenciler bu Yüksek Köy Enstitüsüne alınarak altı kola ayrılıp derslere başlamaları sağlanmıştır. Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde aşağıdaki ders kolları vardı;

Kız ve erkek öğrenciler için güzel sanatlar kolu,

Erkek öğrenciler için yapıcılık kolu,

Erkek öğrenciler için maden işleri kolu,

Erkek öğrenciler için hayvan bakım kolu,

Kız öğrenciler için kümes hayvancılığı kolu,

Erkek öğrenciler için tarla ve bahçe ziraati kolu,

Kız öğrenciler için köy ev ve sanatları kolu,

Kız ve erkek öğrenciler için ziraat işletme ekonomisi koludur. [59]

Eğitim ve öğretimin ardından yetiştirilecek öğretmenlerin çok yönlü yetenek sahibi olmasına dikkat edilmiştir. Bu maksatla ziraat uygulama teknikleri, arıcılık, bağcılık gereksinim dâhilinde inşaat, sağlık gibi alanlar ve demircilik, marangozluk, terzilikle ilgili birçok konuda teorik bilginin yanı sıra uygulama çalışmaları yapılmıştır. Atölyelerde tecrübe eğitimi verilmiştir. Böyle bir eğitim ile mezun olan köy öğretmenlerinin atandıkları köylerde aktif biçimde köylülerin gereksinimlerine cevap vermeleri hedeflenmiştir. Merkezi Yüksek Köy Enstitüsü niteliğindeki Hasanoğlan Köy Enstitüsü binaları bizzat bu şekilde yetişen öğrencilerin katkılarıyla tamamlanmıştır. Kendine yeten ve geliştirebilen bir sistemin kurgulanmaya çalışıldığı verilen örneklerden anlaşılmaktadır. Enstitünün yeni marangozhanesinde yapılan ilk işlerden birisi de okul tabelasının hazırlanmasıdır. Kendi emekleriyle yaptıkları tabelanın önünde öğrenciler aşağıdaki biçimde poz vermişlerdir.[60]Ayrıca ilgili bakanlıkça köylülere okul binaları yapımı için yardımda bulunulmuştur.[61]

---

[59] **Köy Enstitüleri 1-2**, s. 134.

[60] Ayşegül Tural, "Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model:Köy Enstitüleri", **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** Cilt:4, Sayı:2, Haziran 2016,s.19.

[61] **Cumhuriyet** 08.05.1948.

Şekil 10: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Öğrencileri

Kaynak: Mustafa Güneri, Hasanoğlan Hatırası: Bir Köy Enstitülünün Kaleminden ve Objektifinden, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021, s.19.

Şekil 11: 1940 tarihli Ulus Gazetesi Köy Enstitüsü Kanununun İlk Müzakereleri Yapıldığı Haberi

Perşembe
18
NİSAN
1940
5 KURUŞ

ULUS Basımevi
Çankırı Caddesi, Ankara
Telgraf: Ulus - Ankara
TELEFON
Başmuharrirlik 1371
Yazı İşleri Müdürü 1091
Müessese Müdürü 1144
Yazı İşleri 1052
İdare 1064

ULU
ADIMIZ AN

Müttefikler Norveç

B. Millet Meclisinin dünkü toplantısı

Köy Enstitüleri kanununun ilk müzakereleri yapıldı

Maarif Vekilimiz bu münasebetle Türkiyede ilk tahsil vaziyeti hakkında beyanatta bulundu

Büyük Millet Meclisi dün saat 15 de Bay Semsettin Günaltay'ın reisliğinde toplanmıştır. Celse açılır açılmaz kürsüye gelen Maliye Vekili Bay Fuat Ağralı, ruznamenin iki defa müzakereye tâbi maddelerinin başında bulunan 58 milyon liralık fevkalâde tahsisat hakkındaki kanun lâyihasının müstaceliyetle müzakeresini teklif etti ve bu teklif kabul olundu.

Bundan sonra ruznamenin bir defa müzakereye tâbi maddelerinin görüşülmesine başlandı. B. Kânun, 1. Kânun ve şubat aylarına ait raporun sumuldüğuna dair Divanı Muhasebat riyasetinden gelen tezkere - nin okunması sırasında söz alan Ziya Karamürsel (Istanbul) bu raporların ihtiva ettiği kararlar üzerinde biraz tevakkuf etmek münasip olacağını söyle - dikten sonra Ankara ıcra dairesi reisi iken talebi üzerine tekaüt edilen Derviş Nurinin tekaüt muamelesi üzerinde konuştu. Divanı Muhasebat encümeni reisi B. Rüşdü Bulayırlı (Çanakkale), encümen namına vaziyeti izah etti. Neticede Ziya Karamürselin verdiği takrir kabul olunarak Derviş Nuri Arkaç hakkında yapılmış olan tekaütlük muamelesinin bir kere de ihtisas encümeni olan Maliye encümeninde tetkik edilmesine karar verildi.

Tren tarifelerinde ucuzluk

Ruznamenin ikinci maddesi olan Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1936 malî yılı katî hesabına ait kanun lâyihasının okunmasına başlanmadan evel söz alan B. İzzet Arukan (Eskişehir) Devlet demiryolları münakalâtında ve varidatında büyük bir artma olduğunu şükranla gördüğünü kaydettikten sonra tarifelerin milletin malî kudretine uygun hadde indirilmesiyle münakalâtın derhal yükselmeğe başladığını söyledi, yalnız bu tarifelerde bazı bozukluklar olduğunu, ve bazı yerler arasındaki tren ücretlerinin yüksek bulunduğunu söyledi. Çankırı ile Irmak, Eskişehir ile Polatlı aralarında alınan 32 ve 80 kuruş ücretleri misal olarak zikretti.

Bundan sonra B. İzzet demiryollarının işletme emsaline temas etti ve nihayet en mühim mesele kaydiyle Bağdat hattı mevzuu üzerinde durdu; bu hatta ait ve kısmen başka memleketlerde bulunan aksiyonlar meselesinin biran evel halledilmesi icap ettiğini söyledi.

Bunun üzerine kürsüye gelen Münakalât Vekili - miz B. Ali Çetinkaya aşağıdaki izahatta bulundu :

B. Ali Çetinkaya'nın izahatı

"Arkadaşımın hakkı vardır. Bazı yerlerde hakikaten ufak tefek farklı tarifeler tatbik edilmektedir. Bu, benim de nazarı dikkatimi celbetti. Seyahatlarımda bazı müracaatlar olmuştur. Buyurdukları gibi bazı sebeplerden dolayı böyle fark devam edip gitmektedir. Nihayet emir verdim, tetkik ettirdim. Raporu bana verdiler. Ancak bu hali tetkik ederken bazı vaziyetleri de akaine olarak zannetmek lâzım - gelecekti. Meselâ bir zamanlar Ankara'dan Sam - sun'a işliyen trenlere yolcu bulamıyorduk. Çünkü umumî tarife esasına göre tarife tatbik etmeğe de -

(Sonu 5. inci sayfada)

Bitaraf ve harbdışı devletler

Falih Rıfkı ATAY

Danimarka ve Norveç işgali hâdisesinin, bitaraf ve harbdışı devletler üzerinde bir takım dikkatdeğer neticeler yapmış olduğunu görüyoruz. Avrupa'nın şimal - batısında ve cenup - doğusunda hemen bütün bitaraflar her türlü emniyet hissini kaybederek müdafaa tedbirlerini kuvvetlendirmiye koyulmuşlardır. Belçika ve Hollanda tetik üstündeler. Yugoslavya'da Gestapo hizmetinde zannolunan bazı kimseler tevkif edilmiştir. Brüksel ve Belgrad'dan Troie'nın tahta atını veya Osmanlı devrindeki çeyiz sandıklarını masalını hatırlatan havadisler geliyor: Belçika hükümeti, tebdil S. S. seyyahlarının baskın ihtimaline karşı, devlet binaları önündeki nöbetçileri arttırmıştır. Belgrad polisi Alman hududundan geçen her mal denginin veya konsolosanelere gelen her valizin peşini derin bir şüphe ile takip etmektedir. Şüphesiz bir - kaç sandık silâhla birkaç otokarlık fırat bir memleketi fethetmiye kâfi gelmez: fakat herhangi bir teca - vüz baskını başlıyacağı vakit, esaslı bazı suykastlarla mukavemetçileri müddet şaşırtabilir.

Köy enstitüleri hakkında beyanatta bulunan Maarif Vekilimiz B. Hasan - Âli Yücel

Balkan antantı ekonomik konseyi

Bükreş, 17 a.a. — Balkan antantının ekonomik konseyi, önümüzdeki ay içinde Belgrad'da toplanacaktır. Bu konsey müzakerelerine iştirâk edecek olan Romanya heyeti, dört antant memleketi arasında iptidaî madde mübadelesinin fazlalaştırılması imkânları üzerinde çalışmaktadır. Bükreş'te, Balkan antantı âzası memleketler arasındaki ticaret mübadelelerinin umumiyet itibariyle çok mühim nuniyet verici bir mahiyette bulunduğu, ayrıca, tebarüz ettirilmektedir.

Ekonomik konseye gidecek türk heyeti

27 Mayısta Yugoslavya'nın Dubrovnik şehrinde içtimaa dâvet edilmiş olan Balkan antantı ekonomi konseyine de Türkiye'yi, Trabzon mebusu B. Hasan Saka'nın reisliğinde bir heyet temsil etmesi kararlaşmıştır.

Kaynak: Ulus 18 Nisan 1940

Köy Enstitüleri, Türkiye'nin Cumhuriyet dönemindeki eğitim reformlarından biridir. 1940 yılında çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile kırsal kesimdeki eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve köy çocuklarının çağdaş eğitimle buluşturulması amaçlanmıştır. Bu yeni eğitim modeli, kırsal bölgelerde yaşayan çocuklara hem temel eğitimi sağlamak hem de onları tarım, ziraat ve el sanatları gibi pratik becerilerle donatmak hedefini taşımaktadır.

Ulus Gazetesinin bu haberi, Köy Enstitüleri Kanunu'nun çıkarılmasından önceki aşamalara dikkat çekmektedir. Bu aşamada, kanun tasarısının ilk müzakereleri yapılmıştır. Bu müzakereler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan tartışmalar ve görüşmeler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Köy Enstitüleri Kanunu'nun ilk

müzakereleri, o dönemde eğitimciler, siyasetçiler ve uzmanlar arasında yoğun bir şekilde tartışılan bir konuydu. Kanun tasarısı, kırsal kesimdeki eğitimin kalitesini yükseltmek ve kırsal nüfusu çağdaş tarım teknikleriyle buluşturmak için radikal bir adım olarak değerlendirilmekteydi. Müzakereler sırasında, tasarının hedefleri, içeriği, uygulanma yöntemleri ve finansmanı gibi konular ele alınmış ve farklı görüşler ortaya konmuştur. Köy Enstitüleri Kanunu'nun ilk müzakereleri, eğitim reformuyla ilgili tartışmaların yoğunlaştığı sürecin başlangıcı olarak görülmüştür.

1940 yılında Ulus Gazetesi'nde yayınlanan "Köy Enstitüleri Kanunu'nun İlk Müzakereleri Yapıldı" başlığı, Türkiye'nin eğitim tarihindeki önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Köy Enstitüleri, kırsal kesimdeki eğitimi ve tarımı modernize etme amacıyla kurulan ve Türkiye'nin eğitim sistemine büyük etkileri olan bir eğitim modelidir. Müzakerelerin ardından yasalaşan bu kanun, köy çocuklarına eşit ve nitelikli bir eğitim fırsatı sunmuş ve ülkenin tarımsal kalkınmasına katkıda bulunmuştur. 1940 yılı Ulus Gazetesindeki bir diğer gazete haberinde öğretmenlerin şartlar uygun olursa Köy enstitülerinde memnuniyetle çalışabileceklerine dair haber bulunmaktadır. Haberde gerekli olan maaş, barınma gibi sosyal ve ekonomik şartlar iyileştiğinde öğretmenlerin mesleklerini rahatlıkla yürütebileceği vurgulanmaktadır. Öğretmenler sayesinde de işlenmemiş topraklar işlenilecek ve ziraat gelişmiş olacaktır. Gittikleri köylerde uzun yıllar kalacak olan öğretmenler köyün kültürel seviyesini arttırmış olacaktır. Ulus Gazetesinin bu haberi Köy enstitülerinin kuruluşunun ilk yıllarında öğretmenlerin enstitülerin en önemli faktörlerinden birisi olmasını belirtmesi açısından dikkate değerdir. Öğretmenler Köy enstitülerinin kuruluşunda çok önemli rol oynamışlardır.

Şekil 12: 1940 Tarihli Ulus Gazetesinde Bulunan "Öğretmenler Seve Seve Çalışabilecekler" Başlıklı Haber

imkânlarını vermeği düşünüyorduk. Bunun için köylerimizin ve köylümüzün umumi hayatına ve vasati hayat şartlarına baktık.

Öğretmenler seve seve çalışabilecekler

Gördük ki köylünün başını sokacak bir yeri, bir eşi, çalışacak bir tarla ve tarlada çalışması için iktiza eden vesait elinde bulunursa buna ayda vereceğimiz 20 lira onu terfih etmekte, seve seve çalışmakta, kendisini, ailesini ve çocuklarını geçindirmekte kâfi bir maişet medarı olacaktır. Binaenaleyh 20 lira ücretle enstitü mezunu öğretmenlerimizi çalıştırmayı muvafık bulduk. Bunu şehirde bulunan öğretmen arkadaşlarımızla kıyas etmek doğru değildir. Çünkü şehirde oturan öğretmenlerimize, bizzat mesken verememekteyiz. Hayat vasıtası olmak üzere ellerinde yalnız maaşları bulunmaktadır. Bilhassa büyük şehirlerde alınış oldukları maaşla geçimlerini ancak karşılıyacak vaziyettedirler. Maaştan maksat geçim olduğuna göre köy öğretmenlerine vereceğimiz 20 lira diğer vesait temin edildiği için şehirde oturan muallimlerin maişet medarından aşağı sayılamaz.

Bir arkadaşım da başka bir kaygı izhar ettiler. Bu genç öğretmenler vazife aldıktan sonra başka işlere giderler, devlet memuriyetine kaçarlar, buna mani olacak tedbirler alınalıdır buyurdular.

Bu tedbir işin mahiyetinden çıkmak üzere alınmış demektir. Çünkü biz tarlasını vereceğiz, tarlasını ekmek için her türlü vasıtayı vereceğiz, evini vereceğiz ve bundan ayrı olarak da ücret vereceğiz. Bu yaşama imkânlarını kendi tahsil seviyesine göre bu arkadaş başka yerde bulamıyacaktır. Ve başka yere gitmiyecektir. Kaldı ki köy öğretmenine biz otuz senelik bir hizmeti mecbure tahmil ediyorduk. Encümendeki arkadaşlar bu otuz seneyi yirmiye indirmeyi muvafık buldular, biz de kabul et-

Kaynak: Ulus 18 Nisan 1940

2.2. KÖY ENSTİTÜLERİNİN AMAÇLARI

Köylerin iktisadi yapısı, köylerde yaşayanların durumları, refah düzeyinin arttırılması, köy öğretmenleri gibi konular Cumhuriyetimizin kurucuları tarafından

üzerinde titizlikle durulan konulardan biriydi.[62] Cumhurbaşkanı İsmet İnönü köy meselesini milletin refahını yükselten bir tedbir olarak görmekte ve enstitü mezunu öğretmenlerin arazilerde, işliklerde çalışmaya başladıklarını belirtmiştir.[63]Köy Enstitülerinin temel maksadı başlangıçta belirtildiği üzere, köy öğretmenlerini köylerde geçerli şartlara dönük ziraat ve ziraat dışı meslek erbabı olarak yetiştirilebilmekti. Şüphesiz Köy enstitüsü mezunu öğretmenler o tarihe kadar ki öğretmen okulu meslektaşlarından farklı donanımlara sahip olacak eğitimcilerdi. Yetişen öğretmenler liderlik yapabilecek, var olan standart eğitim kurumlarında görevli diğer öğretmenlerden farklı özelliklere sahip kimselerdi.[64]Enstitülerde görev yapacak olan öğretmenlerin sorumlulukları da dönemin gazetelerinde detaylıca anlatılmıştır. Köy halkının irfanını artırmak, öğrencilerin eğitiminden sağlığına kadar her durumuyla ilgilenmek gibi pek çok sorumlulukları vardır. [65]

Cumhuriyet'in kurulması ile beraber kurucu kadrolar, toplumun büyük çoğunluğunun yani nüfusun yarıdan fazlasının köylerde ve kırsalda yaşadığı, iktisadi anlamda yıpranmış yorgun bir toplumu yeni bir kalkınma hamlesine hazırlamak durumundaydılar. Her köye bir okul ve bu okula bir öğretmen atanması ile köylü nüfusunun bir an önce okur yazarlık yeteneklerinin arttırılması gerekiyordu. Eğitim alanında yapılacak köklü değişikliklerin toplum tabanında bir yapısal değişikliğe yol açacağı düşünülmekteydi. Böylece uygun şartların hazırlanmasıyla altyapı kurulacak, Köy Enstitüleri bu anlamda atılım sağlayacaktı. Eğitim yoluyla bilinçlenen kırsaldaki halk siyasal gücün farkına varacak ve Cumhuriyet'in devrimlerini özümseyecekti. Köylünün kırsal hayatla beraber kırsal hayatın şartlarından kopmadan iktisadi, kültürel ve siyasi alanda etkili olabileceği noktaya Köy Enstitüleri vasıtasıyla gelmesi planlanmıştır. Farklı bir sınıfsal yapıya geçmeden kendi hakkını savunabilecek kırsal kökenli aydınların yetiştirilmesi hedeflenmekteydi. Öğretmenlere köyde işletebilecekleri toprak vermek ve maaşlarının dışında birtakım kazanç olanakları sunmak köy öğretmenlerinin bu sürece bağlı kalmalarını sağlayacaktı. Köy Enstitüleri vasıtasıyla köylü sınıfını aydınlatma görevi köyden çıkan kendi öz çocuklarına

---

62 **Anadolu** 24.07.1950.
63 **Cumhuriyet** 19.04.1945.
64 Mehmet Şeren, "Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri", **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,** Cilt 28. S. 1, 2008, ss. 203-226.
65 **Cumhuriyet** 07. 04. 1945.

verilmişti.[66] Köy enstitüleri ile ilgili olarak 1 Ağustos 1944 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan haber görülebilir. Bu haberde Hasan Ali Yücel iki bin mezun verileceğini ifade etmiştir. Böylelikle mezun olan 2000 öğrencinin köylerdeki ekonomik ve kültürel kalkınma açısından büyük bir katkı sunmuş olacakları görülmektedir.

Şekil 13: Köy Enstitüleri ile İlgili Cumhuriyet Gazetesinde Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Beyanı

manlarını, hattâ bütün Bulgaristanı bırakıp çekilmelerini teklif etmiş! Bulgarlar bunu Rusyanın tazyiki altında yap-

birkaç gün evvel -gazetelerde
muz gibi- Sofya elçimizi kabul etmesi
— Arkası Sahife 2. Sü. 4 te —

Köy enstitülerinden bu yıl 2000 mezun alacağız!

Maarif Vekili dün basın mümessillerile birlikte Arifiye Köy Enstitüsünü ziyaret etti

Maarif Vekili Hasan Âli Yücel

Arifiye 31 (Sureti mahsusada giden arkadaşımızdan) — Öğle vaktı Arifiyeye geldik. Başlarında müdürleri Süleyman Edib bulunan köy enstitüsü talebeleri Maarif Vekilini ve misafirleri istasyonda karşıladılar. Hep birlikte enstitüye gidildi. Orada hazırlanan yemekler yendikten sonra program mucibince evvelâ talebeler güzel bir konser verdiler. Müteakiben ilk tedrisat umum müdürü İsmail Hakkı Tonguç köy enstitüleri davası ve elde edilen mes'ud neticeler etrafında geniş izahatta bulundu. Bundan sonra Maarif Vekili Hasan Âli Yücel de şunları söyledi.

— Enstitülerden bu yıl iki bin mezun alacağız. Kırk bin köy için bugün elli bin öğretmene ihtiyacımız vardır ki

— Arkası sahife 3. Sü. 5 te —

Kaynak: Cumhuriyet 01.08.1944.

Köy Enstitüleri, Türkiye Cumhuriyetinde kırsal kesimdeki eğitimi geliştirmek ve köy çocuklarına çağdaş bir eğitim sunmak amacıyla kurulan önemli eğitim kurumlarıdır. Bu enstitüler, 1940 yılında çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile hayata geçirilmiştir. Köy Enstitülerinin temel amacı, kırsal bölgelerdeki eğitim seviyesini yükselterek köy çocuklarına nitelikli bir eğitim imkânı sunmaktır. Enstitülerdeki

[66] Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç,** Ant Yayınları, İstanbul, 1969, s. 56.

öğretmenler, öğrencilere akademik bilgi ve becerilerin yanı sıra tarım, ziraat, hayvancılık ve el sanatları gibi pratik becerileri de kazandırmışlardır. Böylece, köylerde tarımsal üretimin artması ve kalkınmanın desteklenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, Köy Enstitüleri yeni bir köy aydını sınıfının oluşmasını amaçlamıştır. Köy çocukları, nitelikli eğitim aldıktan sonra köylerine dönerek öğrendiklerini uygulamaya koymuş ve köylerde toplumsal ve ekonomik dönüşümü desteklemiştir. Köy Enstitüleri, köylerde modern tarım tekniklerinin yaygınlaşmasını, üretimin artmasını ve köylerin kalkınmasını sağlayarak toplumsal dönüşümü desteklemiştir.

2.3. KÖY ENSTİTÜLERİNİN İŞLEYİŞİ

Enstitülere öğrenci olarak alınacakların ailelerinde çiftçilik geleneğinin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılıyordu. Görev yerlerine dağıtıldıklarında, köylerde hizmet verirken oradaki şartlara uyum sağlamada zorlanmamaları hedef edinilmiştir. Ayrıca enstitüye fiziken ve ruhen sağlıklı ve gayretli öğrencilerin kabul edilmesi amaçlanmıştır. Köy Enstitülerinde görev yapan öğretmenler de bu sürece ciddi anlamda uyum sağlamışlardır. Köy Enstitülerinde öğrencilerin seçimi kadar onları yetiştirecek öğretmenlerin seçimi ve eğitilmesi de önem arz etmekteydi. Çünkü bu kurumlar diğer eğitim kurumlarına göre farklı bir sisteme sahipti. Eğitim sistemi diğer okullara göre farklı olduğu için bu sisteme uygun öğretmen bulmak oldukça sorunlu bir alandı.[67]

Enstitülerde çalışacak öğretmenler kura ile veya atama ile seçilmemişlerdir. Buralarda çalışmaya istekli olmak öğretmen adayları açısından istenilen temel özelliklerden biri idi. Bunun yanında yüksekokul ve üniversite, öğretmen okulları, daha sonrasında da Yüksek Köy Enstitülü adayların eğitim kadrosuna alınmasına dikkat edilmiştir. Alınacak öğretmenlerin kurumun yerine ve niteliklerine göre sayısı değişmekte idi. Köy enstitülerinde verilen eğitim yalnızca ders programından oluşmamaktaydı. Öğrencilerin gündelik yaşamda karşılaşabilecekleri sorunları çözebilmelerine ilişkin katkılar da öğretmenlerin görevlerindendi. Köy Enstitülerinin kurulduğu dönemde II. Dünya Savaşı'nın etkisi, bölgedeki zorlu koşullar ve

[67] Ziynet Bahadır, **Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelenmesi,** Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sivas, 1994.

merkezlere uzak olması eğitmen kadrosunu tamamlamak noktasında zorluklar yaratmıştır. Belirli dönemlerde bazı özellikli dersler için eğitmen bulmakta zorluk yaşanmış ve diğer kadrolardaki öğretmenler geçici olarak bu derslerin verilmesine hizmet etmişlerdir.[68]

Enstitülerin harcamaları çeşitli kaynaklarla oluşturulmuştur. Cihan Harbi'nin kapıya dayanmış olduğu yıllarda eldeki kaynakların büyük çoğunluğu askeri harcamalara ayrılmıştı. Gelir-gider dengesizliğinin meydana getirmiş olduğu açığı ancak üretime dayalı bir eğitim sistemiyle aşılması düşünülüyordu. Bu anlamda Türk insanının üstün gayret ve çalışma azmi Enstitüleri ortaya çıkarmıştır. Akçadağ Köy Enstitüsü müdürlüğünü yapmış değerli eğitimci Şerif Tekben'e göre 11 yıllık süreçte köy eğitimi için harcanan tutar yaklaşık olarak 51 milyon liradır.[69]

Köy Enstitüleri kurulurken sistem elde nakit para olmadan kaynakları değerlendirmek şeklinde planlanmıştır. Dönemin zorlu koşulları ülkenin elindeki maddi kaynakların kullanımında sıkıntıya yol açıyordu. Eldeki imkânları verimli kullanmak ve alınabilecek faydayı en üst seviyeye çıkartabilmek hedeflenmişti. Böylelikle enstitülerin en hızlı biçimde üretime katılarak ve kendi kaynaklarını yaratarak çevre köylerin iaşesi de temin edilmişti.[70]

Köy Enstitülerinin her okul gibi birtakım üretim malzemelerine gereksinimleri olmuştur. Bunların ucuz ve zamanında temini maksadıyla enstitüler kendi satın almalarını açık eksiltme yoluyla yapılmışlardı. Öğrencilerin enstitülerin eğitim sistemi içerisinde kendilerine dair işlerini, temizliklerini yapmayı bununla beraber öğrencisi bulundukları okulun bakımına onarımına katkıda bulunarak bir döner sermaye sistemi kurmayı başarmaları söz konusu olmuştur. Okul binalarının inşaatından yiyecek, yiyeceklerin temin edilmesine kadar birçok hususta usta öğreticiler ve öğrencilerin emeği söz konusudur. Enstitülerin ek gelir sağlaması maksadıyla marangozluk, demir işleri gibi işler yapılarak komşu köylerin gereksinimleri sağlanmış enstitüye gelir temin edilmesi yolu seçilmiştir. Savaş döneminde kurulmalarına rağmen düşük bir bütçe ile Enstitülerin öğrenci yetiştirmelerinin sağlanması kaynakların oldukça zekice kullanıldığına dair bir göstergedir.[71] Enstitüler için gerekli olan eşyalar Milli Eğitim

---

68 Bahadır, s. 60.
69 Niyazi Altunya, **Köy Enstitüsü Sistemi,** Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010, s. 95.
70 Altunya, s. 96.
71 Türkoğlu, s. 240.

Bakanlığınca alınıyor ve bu yerlere veriliyordu. Eşyalar okulların ihtiyaçlarına göre çeşitlilik arz etmektedir.[72]

Kuruluşlarını takiben 7 sene sonra Köy Enstitüsü mezunlarının maddi durumlarının değerlendirilmesi için 1947 senesinde T.B.M.M.'de bir oturum düzenlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından sunulan ve mezunların maddi şartlarının düzenlenmesi adına hazırlanan kanun tasarısı görüşülmüş ve konuya dair bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyonda görüşülenler ve milletvekillerinin Bakanlığa sorduğu sorular genel anlamda mezun öğretmenlerin maddi şartlarının elverişliliği üzerinedir. Kahramanmaraş milletvekili Emin Soysal:

> *Bazı illerde ilkokul öğretmenlerinin vaktinde maaş alamadıkları görülmektedir. Zaman zaman baş gösteren ve öğretmenlerimizi üzen bu derde katî bir çare düşünülüyor mu?"* diye sormaktadır. Dönemin Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer ise cevaben; *"Şu anda aylıkları tedahülde kalmış hiçbir ilkokul öğretmeni, yoktur. İçel, Trabzon. Tekirdağ, Balıkesir, Isparta, Çanakkale, Aydın, Sivas, Maraş, Bursa, Kırklareli, Niğde Vilâyetleri Ağustos öğretmen aylıklarını tahsilatlarının azlığı sebebiyle aynı içinde geciktirerek ödemişlerdir. Manisa, Denizli, İzmir, Seyhan Vilâyetleri öğretmen aylıklarını bundan sonra ödeyemeyeceklerini bildirmişlerdir. Özel İdarelerin bütçelerindeki bu açıklar, hazırlanmış ve Meclise sunulmuş olan münakale kanunu tasarısıyla kapatılacaktır.*
>
> cevabını vermektedir.[73]

Aynı görüşme tutanaklarında sorulan sorulandan birisi yine öğretmenlerin maddi şartları ile alakalıdır. Soru:

> *Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle eğitmenlerin maaş ve geçim durumlarının iyi olmadığını görüyoruz. Bunun için bir çare düşünülüyor mu?"* şeklinde ifade edilmiştir. Bakan bu soruya cevaben: *"Köylerde hizmet alan öğretmenlerimizin geçimlerinin şu suretle sağlanmasına çalışılıyordu. Devlet bütçesinden kendilerine cüzi miktarda bir ücret veriliyor ve bunlara hizmet aldıkları köylerde geçim arazisi adı altında devlet malı topraklardan, istimlâk edilen vatandaş topraklarından veya pazarlık suretiyle alınan araziden bir köylü ailesini geçindirebilecek genişlikte ve nispette bir toprak tahsisine çalışılıyor. Öğretmenlerimiz hem öğretmenlik ediyorlar, hem de okullarına tahsis edilen toprağı işleyerek geçimlerini sağlamaya uğraşıyorlardı. Arkamızda kalan zaman içindeki tecrübelerden alınan derslerin telkini ile bu sistemde bir düzeltme yapmak zarureti kendisini göstermiştir. Bundan dolayı bir yıldan beri üzerinde çalıştığımız bir tasarı hazırlanmış, Yüksek Meclise takdim edilmiştir. Bundan evvelki toplantımızda lütfedip teşkiline müsaade buyurduğunuz Geçici Komisyon, bu tasarıyı incelemektedir.* demiştir.[74]

---

[72] BCA Fon Kodu:30-10-0-0;Yer No:143-26-14.

[73] **T.B.M.M Tutanak Dergisi,** Dönem: 8, Toplantı: 1, Cilt: 6, 78. Birleşim, 29 Ağustos 1947, s. 37.

[74] 8. Dönem 78. Birleşim Tutanağı, s. 37.

Köy Enstitülerinde görev yapan öğretmenler, sadece ders anlatmakla kalmamış, aynı zamanda köy çocuklarıyla bir arada yaşayarak onlara örnek olmuşlardır. Öğretmenler, öğrencilerin kişisel gelişimlerini desteklemiş, sorunlarıyla ilgilenmiş ve onları geleceğe hazırlamak için rehberlik etmişlerdir. Ayrıca, enstitülerde öğrencilere sağlık, hijyen, beslenme gibi konularda da eğitim verilmiş ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırılmıştır. Köy Enstitüleri, köyde yaşayan gençlerin eğitimlerini tamamladıktan sonra köylerine dönerek öğrendiklerini uygulamaya koymalarını hedeflemiştir. Köylerde modern tarım tekniklerinin yaygınlaşması, tarımsal üretimin artması ve köylerin kalkınması için mezun olan öğrencilerin önderlik etmesi önemli bir adımdır. Bu sayede, köylerde yeni bir köy aydını sınıfı oluşmuş ve toplumsal dönüşüm desteklenmiştir. Köy Enstitülerinin işleyişi, köylerdeki eğitim düzeyini yükseltmek ve köy çocuklarının çağdaş bir eğitim almasını sağlamak için çeşitli uygulamaları içermiştir. Bu enstitüler, kırsal kesimdeki toplumsal ve ekonomik dönüşümü desteklemiş, köylerde yaşayan insanların bilgi ve becerilerini artırmış ve toplum gelişimine katkıda bulunmuştur. Köy Enstitülerinin işleyişi, öğrencilerin sınıf içi eğitimlerinin yanı sıra pratik uygulamalarla desteklenmiştir. Öğrenciler tarım alanında çalışarak tarım tekniklerini öğrenmiş, tarla işleri, bahçecilik ve hayvancılık gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunun yanı sıra, enstitülerde el sanatları, marangozluk, dokumacılık gibi zanaat becerileri de öğretilmiştir.

Köy Enstitülerinin işleyişi, disiplinli bir eğitim ortamını içermiştir. Öğrencilere düzenli bir program dahilinde dersler verilmiş, ödevler verilmiş ve sınavlar yapılmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin akademik gelişimini takip etmiş ve bireysel olarak desteklemiştir. Ayrıca, enstitülerdeki sosyal etkinlikler, spor faaliyetleri, tiyatro oyunları ve müzik çalışmaları gibi aktivitelerle öğrencilerin sosyal becerilerini ve kültürel birikimlerini geliştirmeleri sağlanmıştır. Köy Enstitüleri, Türkiye'nin farklı bölgelerinde kurulmuş ve kırsal kesimde eğitim fırsatlarının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Bu enstitülerdeki eğitim süresi genellikle üç yıl olarak belirlenmiş ve öğrencilere mezuniyet sonrası öğretmenlik yapma hakkı verilmiştir. Mezun olan öğrenciler, köylerine dönerek köy okullarında öğretmenlik yapmış ve köy çocuklarına modern eğitim imkânı sunmuşlardır. Köy Enstitüleri, kuruldukları dönemde önemli bir eğitim reformu olarak kabul edilmiş ve kırsal kesimdeki eğitimin kalitesini artırmıştır. Ancak, zaman içinde politik ve ideolojik değişimler nedeniyle enstitülerin

işleyişi ve faaliyetleri etkilenmiş, bazıları kapatılmış veya dönüştürülmüştür. Ne var ki, Köy Enstitüleri dönemi, Türkiye'nin eğitim sisteminde önemli bir dönüm noktası olmuş, kırsal kalkınma ve eğitimde ilerlemenin öncüsü kurumlar olmuştur. [75]

2.4. KÖY ENSTİTÜLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARI

Enstitülerdeki faaliyetler bulunduğu yerin şartlarına göre yapılırdı. Her çalışma doğa şartları içerisinde tüm yıl devam ederdi. Belirli bir program çerçevesinde yapılacak işler karara bağlanırdı.[76] Köy Enstitülerinin kurulduğu dönemde yapısal sorunlar ve eksiklikler nedeniyle eğitim programları da esnek bir özellik taşımak zorunda kalmıştı. Enstitülerinin programları belirli sebepler dolayısıyla diğer ilköğretim kurumları gibi hazır bir müfredatın ötesinde daha dinamik bir yapıya sahipti. Yine bu dönemde Köy Enstitülerinin bir başka zorluğu ise eğitim programının kendine özgü özellikleri nedeniyle dünyadaki örneklerinden esinlenebilmesinin mümkün olmayışıydı.[77]

Köy Enstitüleri eğitim yöntemi; uygulamacı ve öğrencinin özgürce düşünmesini teşvik eden bir yapıya sahipti. Eğitim yöntemi olarak öğrenciyi ezberciliğe yönelten ve kürsüden öğretmenin dersi anlatmasıyla tamamlanan bir yöntemden kaçınılması hususunda özellikle durulmuştu. Teorik eğitimden ziyade bizzat hayatın içinde uygulamasını yaparak öğrenme konusunda başarılı bir örnek oluşturulmaya gayret edilmişti. Köylerini enstitüde başarıyla temsil etmeleri öğrencilerin önemli vazifelerinden biriydi. Köy Enstitülerinin eğitim programına bakıldığında çok yönlülük göze çarpar. Enstitüler konumlandıkları yerlerin iktisadi, kültürel ve sosyal hayatına büyük faydalar sağlamıştır. İnsancıl bir anlayışla öğrencilerin içinde saklı olan cevher verilecek olan bir modern bir eğitimle açığa çıkarılabilirdi. Enstitülerdeki öğretmenler sadece eğitim değil sağlık alanında da

---

[75] Feyzullah Ezer, "Köy Enstitülerinin Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi", **Belgi Dergisi,** Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını,Cilt:2,Sayı:19,2020,ss.1786-1804.

[76] Galip Candoğan, **Köy Enstitüleri Sistemi,** Karaman Kültür ve Eğitim Vakfı, Konya,1999,ss.86-87.

[77] Necdet Aysal, "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", **Atatürk Yolu Dergisi,** Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2005, ss. 267-282.

kendini geliştirmiş, bu alanda tedbirler alma ve ilk müdahale gibi bazı uygulamaları öğrenmişlerdir.[78]

Köy Enstitülerinin haftalık etkinliklerinden biri de hafta sonu genel toplantılarıdır. Bu buluşmalarda öğrenciler ve öğretmenler dışında usta öğreticiler ve tüm kadro hazır olurdu. Toplantılarda enstitüdeki çalışma koşulları, sorunlar günlük yaşamla ilgili konularla ilgili görüşler ortaya konulur ve tartışılırdı. Başkanların ve nöbetçilerin çalışmaları bu toplantılarda değerlendirilirken diğer haftanın önerileri yapılırdı. Çalışmalar küme düzeyine indirgenerek genişletilirdi. Enstitülerde günlük temizlik dışında genel çevre temizlikleri haftalık olarak planlanırdı. Günlük çalışmalarda ve derslerde işlerinin bitiminde kullanılan alet edevat temizlenir bozuk olanlar varsa onarılır böylece diğer gün için kullanıma hazır hale getirilirdi.[79]

Enstitülerin kendilerine dair eğitim öğretim programlarını kurma ve uygulama serbestliği eğitim ortamının daha etkileşimli ve verimli olmasını sağlamaktaydı. Köy Enstitülerinin bulundukları ortama bağlı olarak geliştirdikleri esnek eğitim programlarının yöreye uyum sağlama da oldukça önemli bir rolü vardır. Aşağıdaki tablo enstitülerde 5 senelik zaman zarfında okutulacak derslerin çizelgesini göstermektedir. Burada okutulacak derslerin kaç hafta süresince işleneceği görülebilmektedir.

Tablo 1:Köy Enstitülerinde Ders Dağıtım Çizelgesi

	Dersler	**Hafta**
I	Kültür Dersleri	114
II	Ziraat Ders ve Çalışmaları	58
III	Teknik Ders ve Çalışmalar	58
IV	Beş Yıllık Sürekli Tatiller	30
	Toplam	260

Kaynak: Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Vekilliği Köy Enstitüleri Ders Dağıtım Çizelgesi 1943, Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990.

[78] Sadık Kartal, "Toplum Kalkınmasında Farklı Bir Eğitim Kurumu: Köy Enstitüleri", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** Cilt 4, Sayı 1, Haziran 2008, ss. 23-36.

[79] Yahya Özsoy, **Köy Enstitüleri Programları,** Eğit-Der Yayınları-2,2000, s. 58.

Derslerin genel dağılımından başka her bir ders grubunun kendi içinde hangi alt başlıklara bölünerek işleneceği, kültür ders grupları, ziraat dersleri ve teknik derslerin hangi içeriklerle okutulacağı kayıt altına alınmıştır.

Köy Enstitülerinde teknik alanlarda dersler için de müfredatta yer ayrılmış ve bunlar detaylandırılmıştı. Teknik derslerle ilgili ders dağıtım çizelgesi de aşağıda görülebilir.[80]

Tablo 2:Köy Enstitülerinde Teknik Ders Dağıtım Çizelgesi

	Teknik Dersler ve Çalışmalar
I	Köy Demirciliği
II	Köy Marangozluğu
III	Köy Yapıcılığı
IV	Tuğla ve Kiremitçilik
V	Duvar ve Sıva İşleri
VI	Kızlara Dönük El Sanatları; Biçki, Dikiş

Kaynak: Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Vekilliği Köy Enstitüleri Ders Dağıtım Çizelgesi 1943, Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990.

Enstitülerde uygulanan haftalık, aylık ya da mevsimlik çalışmalara dair planlar enstitünün niteliğine, iş durumu ve öğrenci düzeyi ile sayılara bağlı olarak değişmektedir. Burada öğretmenlerin yetkinlikleri, iş araçları ve enstitü bünyesindeki tarım alanına, niteliği yetiştirilen hayvanların durumuna bağlı olarak öğrencilerin verilen çizelgelerdeki derslere içerikleri özgün olmak üzere katılmaları sağlanırdı. Haftalık çalışma planında göz önünde tutulan esaslar şu şekilde sıralanabilir; [81]

- Enstitü öğrencilerinin tüm sınıflarının yarım günü esas alındığında, yarısı yarım gün kültür derslerine geri kalan zamanlarını da ziraat ve teknik çalışmalarına ayırırlar.
- Tüm gün esası dikkate alındığında, tüm sınıfların yarısı bütün gün kültür dersleri geri kalan sınıflar ise zirai ve teknik çalışmalara devam ederdi.

[80] Özsoy, s. 62.
[81] Özsoy, ss. 62-63.

- Hafta esasına göre belirlendiğinde, sınıfların yarısı bir hafta kültür derslerine geri kalan sınıfların yarısı ziraat diğer yarısı da teknik çalışmalara devam ederlerdi.

Uygulama sürekli olarak devam etmez fakat ihtiyaçlar gerektirdiği zaman ders yılı içerisinde üç ayı geçmemek kaydıyla bahsedilen örnekteki gibi çalışma götürülebilirdi.

Enstitülerin olağan dışı gereksinimlerinin olduğu hallerde söz konusu olabilmekteydi. Acil bir biçimde yapılması gerekli olan imar faaliyetleri söz konusu olduğunda öğrenciler ve öğretmenlerin bu işlerle meşgul olmaları için belirli sürelerle eğitim programında erteleme söz konusuydu. Yol, köprü, su hattı gibi işler enstitü kaynaklarından destek alınarak tamamlanırdı. Böylesine durumlar genellikle olağan üstü ve seyrek olarak karşılaşılan hallerdi. Böyle çalışmalar söz konusu olduğunda ertelenen programın telafi edilmesi söz konusu olurdu. Enstitülerde okutulacak kültür derslerinin detayları ise ders özelinde verilmiştir. Aşağıda yer alan tabloda detaylı olarak kültür derslerine sınıflar boyunca ayırılacak saatler gösterilmektedir. El yazısı dersi ve resim-iş dersi ile ilgili olarak birkaç günlük ve haftanın belirli günleri tekrar edecek biçimde destek kursları açılması uygulanagelen bir yöntemdir. Sabahları 30 dakika civarı jimnastik çalışmaları ve haftanın dört günü yirmişer dakikalık zamanlarda müzik çalışmaları yapılmaktaydı. Köy Enstitüleri birden fazla boyuta sahip, ülke şartlarına özgün eğitim kurumları olarak tasarlanmışlardır. Öğretmenlik formasyonunun yanında dülger, demirci, sağlık personeli, terzi, yapıcı ve ziraatçı gibi farklı meslek gruplarının gerektirdiği eğitiminde verildiği kurumlardı. Köy enstitülerinde yöresel koşullara uyum sağlayabilme esnekliği söz konusuydu. Bununla beraber temel genel kültür dersleri de programa göre verilmekteydi.

Tablo 3:Köy Enstitülerinde Kültür Dersleri Dağıtım Çizelgesi

Dersler	I. Sınıf	II. Sınıf	III. Sınıf	IV. Sınıf	V. Sınıf	Ders Saati
Türkçe	4	3	3	3	3	736
Tarih	2	2	1	1	1	322
Coğrafya	2	2	1	1	-	276
Vatandaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-	92
Matematik	4	2	2	3	2	598
Fizik	-	2	2	1	1	276
Kimya	-	-	2	2	-	184
Tabiat ve Sağlık Bilgisi	2	2	2	1	1	368
Yabancı Dil	2	2	2	2	1	411
El Yazısı	2	-	-	-	-	92
Resim-İş	1	1	1	1	1	230
Beden Eğitimi	1	1	1	1	-	184
Müzik	2	2	2	2	2	460
Askerlik	-	2	2	2	2	368
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1	46
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6	368
Zirai İşletme Ekonomisi ve Kooperatifçilik	-	-	-	-	1	46
Toplam	22	22	22	22	22	5060

Kaynak: Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Vekilliği Köy Enstitüleri Ders Dağıtım Çizelgesi 1943, Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990.

Köy Enstitüleri üzerine farklı dönemlerde konuşan yabancı uzmanların görüşlerine bakıldığında konuyla ilgili değerlendirmeleri ilgi çekicidir. Bu uzmanlardan Dr. Ariel Beyd; *"Köyün sosyal, kültürel ve insani meseleler yönünden kalkınması yolunda, Köy Enstitüsü mezunu köy öğretmenleri tarafından sarf edilen idealist gayeler bence yalnız memleketimiz için değil, diğer milletler ve bilhassa Türkiye'nin komşuları için büyük bir ehemmiyeti haiz bulunmaktadır…"*demektedir. MEB tarafından ülkemize getirtilen eğitmen Walford şunları ifade etmiştir;*" Türkiye'nin eğitim ve öğretim sahasındaki en başarılı hareketlerden birisi Köy Enstitüleri'dir."* Köy Enstitülerinin eski şekli değiştirildikten sonra yurdumuza gelen

Amerikalı Frank Tachau, yurduna dönüşünü takiben *"Türk Köylerine Öğretmen Yetiştirme"* adıyla uzunca bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda;

> *Görmüş olduğum Çifteler İlk Öğretmen Okulu, Türkiye gibi bir memlekette, modern şehirler ile geri kalmış köyler arasındaki boşluğu doldurmak için neler yapılmakta olduğunu gösteren iyi bir örnektir. Bu enstitüler, Türk hükümetinin memleketi geliştirme gayretlerinin en çok ileriye çevrili taraflarından biriydi. Bunlar sadece köylerdeki ilkokullara öğretmen yetiştirmek için değil, aynı zamanda öğrencilere modern hayatı mümkün olduğu kadar iyi tanıtmak, böylece onları bütün toplum için yenilik yaratıcı kimseler olarak köylere göndermek amacı ile kurulmuşlardı. Bugün enstitüler Türkiye'nin çeşitli köy ve şehirlerindeki otuz yedi ilk öğretmen okulunun meydana getirdiği sistemin bir parçası olmuşlardır. Artık sadece öğretmen yetiştirmekle sınırlandırılmış oldukları için amaçları da nispeten mütevazıdır.*

denmektedir. F. R. Atay'ın 27 Eylül 1946 tarihinde Ulus gazetesinde yayınlanan yazısında Amerikan Kongresi'nin ilk kadın üyelerinden Miss Jeanette Rakin, Köy Enstitüleri hakkında ilginç sayılabilecek ifadeleri kullanmıştır; *"Siz demokrasiye ulaşmanın gerçek yolunu bulmuşsunuz. Bu enstitüler tamamıyla mütecanis, muvazeneli ve ahenkli bir cemiyet tipinin birinci garantisidir. Enstitülerinizde memleketin kendi bünyesinden fışkırma, kuvvetli ve sıhhatli bir gençlik buldum."*[82]

Köy Enstitülerinin kurucularından "Tonguç Baba'' adıyla da bilinen İsmail Hakkı Tonguç enstitülerin eğitim programı üzerinde durmuş ve özellikle yetiştirilecek öğrencilerin davranışsal özellikleriyle ilgili saptamalarda bulunmuştur. Bu saptamalarda İsmail Hakkı Tonguç şunlara vurgu yapmıştır: [83]

> *İş hayatı içinde, iş vasıtasıyla, işine ve kültürüne güvenen bir nesil yaratmak maksadıyla terbiye edilmeye çalışılan enstitü öğrencilerinin yetenekleri bilhassa şu alanlarda gelişmekte, onlara aşağıdaki maddelerde belirtilen vasıflar kazandırılmaya çalışmaktadır:*
> *1-Çocuklara sade, mütevazı, memleket uğruna harcanmış emeklerle dolu bir hayat sevdirilmekte ve benimsetilmektedir. Böyle insanlar gösterişten, şarlatanlıktan, tembellikten nefret etmektedirler.*
> *2-Açık hava, bol güneş ışığı, toprak ve çiçek kokusu, hayvan sesleri, tabiat olayları içinde yetiştirilen enstitü çocukları, kuruma geldikleri günlerdeki hallerine nazaran imrenilecek derecede sıhhat kazanmaktadırlar. Onlar, ani ve geçici zevkler için vücutlarını zehirlemeyen etkiler karşısında soysuzlaşmayan insanlar haline gelebilmektedir.*
> *3-Başarı çelenklerine bürünen, vücutları sağlam, sıhhatleri yerinde olan enstitüler; hayatı seven ondan zevk alan, yaşamaya doymak bilmeyen, inzivadan*

---

82 Kurtuluş Ertuğrul, **TBMM'deki Yansımalarına Göre Köy Enstitüleri,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2010.

83 Ekrem Işın, **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri (1940-1954)-1,** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 98-100.

hoşlanmayan ve onun ruhu karartıcı etkilerine karşı koymayı bilen kimselerdir. Onlar, her yerde ve her türlü şartlar içinde nefse hakimiyeti, olayları soğukkanlılıkla karşılamayı yaşamanın temel taşı olarak alırlar. Bunu yapamayan insanlardan hoşlanmazlar, onları değerlendiremezler.

4-Enstitü öğrencileri, gerçeği, gerçek kıymetleri sever ve onlara inanırlar. Başkalarını bunlara inandırmaya, bunları etraflarına yaymaya çalışırlar. Bu kudreti çocuklara gerçekle temas, iş hayatı içinde çalkalanma ve yoğrulma temin eder.

5-Çocuklar, güzel kıymetleri taparcasına sevmek zevkini, bizzat oynadıkları ulusal oyunlardan, çaldıkları müzik parçalarından, yaptıkları resimlerden, inşa ettikleri binaların şekillerinden, arada bir vasıta olmaksızın seyrettikleri tabiat manzaralarından, kokladıkları ve görünüşlerini seyrettikleri tabiat manzaralarından, kokladıkları ve görünüşlerini seyrettikleri çiçeklerden alırlar. Bu hal onların hepsini, mesela bir eğlentide aktif insanlar haline getirir. Onlar bunu yapamayan pasif kimselerden ayrılırlar. Çevrelerinde bulunanların, aralarına katılmak isteyenlerinde kendileri gibi olmalarını, ulusal oyunlara, müzik ve eğlentiye iştirak etmelerini isterler.

6-Enstitü öğrencileri, doğru ve adalete uygun emirlere uymayı ana ilkelerden biri sayarlar. Haklı ve yerinde tenkitlere dayanırlar. Haksızlığa, kötülüğe boyun eğmez, bunları gidermek için gerekirse savaşırlar. İş hayatı içinde milli kültürün değerleriyle temas ede ede yetişen bu çocuklar, yersiz ve olur olmaz şeylere öfkelenmeyi, öfkeli iken hüküm vermeyi kusur bilirler. İçlerini intikam, kin, kıskançlık, kibir, dedikoduculuk gibi hislerden temizlemeye var kuvvetleriyle çalışırlar. Gerçek hayat içinde, bunlardan sıyrılıp sıyrılmadıklarını denerler.

7-Enstitülü çocuk, ailesini, köy adlı yuvasını, yurdunu, mensup olduğu ulusu çok sever. Bu sevgiyi lafla değil fiile her zaman, her türlü şartlar içinde ve her yerde ispat eder. Onların uğruna harcadığı emeklerle yaptığı fedakârlıklar bunun en büyük delilini teşkil eder. On altı on yedi yaşında bir enstitülü çocuk, yurdun türlü bölgelerindeki enstitülerde, köy eğitimi alanlarında araştırmalar yapar, bunları yayınlamaya çalışır.

8-Ensitü öğrencisi, şahsi menfaatini ulusun menfaatinden üstün tutmaz. Tutanlardan hoşlanmaz, nefret eder. Başkalarına zararlı olmaktan çekinir, bu yola sapmayı asla istemez. Onun için başarılı insanları sever, bir parazit gibi başkalarının veya milletin sırtında yaşamak isteyenlerden iğrenir.

9-Enstitüde yetiştirilen gençler, yalnız kendi çalışkanlıklarına güvenir veya dayanırlar. Başkalarını destek yaparak, yapamayacakları, başaramayacakları sahalara dalmak isteğini taşımazlar. Yaratıcı mesailerine güvenirler. Okumayı, kendi kendilerini yetiştirmeyi ana vazifelerinden sayarlar.

Köy enstitüleri ve onların mensupları vasıtasıyla yaygın bir hale getirilmek istenilen eğitim ilkelerinin başlıcaları bunlardır.'

Bu maddelerden de anlaşılacağı üzere Köy enstitülerinde okuyan öğrencilerden aldıkları eğitimin yanında kendilerini ahlaki ve millet sevgisi bakımından da geliştirmeleri istenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ

3.1. KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ

Köy Enstitülerinde görev yapan öğretmenlerden sadece köyde yaşayan çocukların okuma yazması ile ilgili faaliyet göstermeleri değil bunun yanında köyde gelişen, modern tarım tekniklerinin öğretilmesi, bunların köylere nüfuz etmesi ile ilgili görevler de verilmiştir. Böyle bir şekilde hedefe ulaşabilmeleri için öncelikle yetişen öğretmenlerin bahsedilen bilgilere sahip olması gerekmekteydi. *''Köylere gidecek elemanların ilköğretimle birlikte tarım bilgisi ve becerisi verecek nitelikte yetiştirilmesi''* gerekliliği 3803 sayılı kanunda bulunuyor. Bundan dolayı enstitülerde işlenen derslerin %25'i ağırlıklı olarak tarım ile ilgili ders ve uygulamalardan oluşmaktaydı. 5 yıllık eğitim programı içinde enstitülerde işlenecek ziraat ile ilgili dersler; Tarla Ziraatı, Bahçe, Ziraatı, Sanayi Bitkileri Ziraatı, Ziraat Sanatları, Zootekni, Kümes Hayvancılığı, Arıcılık, İpek Böcekçiliği, Balıkçılık, Su Mahsulleri derslerinden oluşmaktaydı. Öğrenciler beş sene boyunca tarım ve hayvancılıkla ilgili çeşitli dersler alırlardı. Tarım müfredatının ilk yerinde şöyle bir açıklama vardı: *'Enstitü çıkışlı öğretmenlerin yasayla saptanan görevlerinden biri, köy okulu toprağının köylüye örnek olacak biçimde işletilmesidir. Onun için adaylar Enstitüde tarım dersi ve çalışmalarına konu olan bitki ve hayvanların bakımı, yetiştirilmesi, toprağın işlenmesi vb. iş içinde öğreneceklerdi. '*Okuyanların, işleri belli bir plan doğrultusunda yapması, modern tarım araç ve gereçlerini kullanabilmelerini sağlamak, herhangi bir değişiklik olduğu zaman bu alanda takip edebilecek bilgiyi kazanmak, tabiat olaylarının canlılara olan etkilerini kavratmaya çalışmak amaçlanıyordu.[84]

Köy enstitüleri kurulmadan önce Ziraat Enstitüleri de önemli bir yer teşkil ediyordu. Burada okuyan öğrenciler diğer ziraat okullarını ziyaret ederek tarım alanında bilgiler alıyorlardı. Örneğin Ankara'dan Adana 'ya ziraat alanında bilgi almak için gidiliyordu. Aldıkları bu bilgileri okullarda uygulayıp ziraat eğitiminin geliştirilmesi hedefleniyordu. Teorik derslerde vardı.[85]

---

[84] Türkoğlu, s. 224-225.
[85] **Kurun Gazetesi** 25.03.1935.

Teorik genel kültür derslerinin dışında enstitülerde öğrencilerin öğrendikleri bilgileri uygulama dersleri ile pekiştirerek gereken iş becerilerini kazanmalarına ve iş konusunu sahada kavramalarına öncelik veriliyordu. Kültür derslerinde edinilen bilgilerden üretim süreçlerinde yararlanabilmeyi, böylelikle öğrenilen bilgiyi yararlı bir biçimde işe dönüştürebilmeyi amaçlayan bir program geliştirilmişti. Köy Enstitülerinde kol kuvveti ile çalışmanın dikkate alınması iş yapmaktan, üretmekten kaçınılmaması ve üretkenliğin ülkenin kalkınmasının önemli bir vasıtası olduğunun kavranması noktasında Köy Enstitülerinde kuruluş amaçları doğrultusunda ziraat eğitimine ayrı bir önem verilmekteydi. Sınıflara göre alınacak ziraat derslerinin nitelikleri ve toplam ders sayıları aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir.[86]

Tablo 4:Köy Enstitülerinde Ziraat Dersleri Dağıtım Çizelgesi

Ziraat Ders Çalışmaları	**I.Sınıf**	**II. Sınıf**	**III. Sınıf**	**IV. Sınıf**	**V. Sınıf**
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Ziraat Sanayisi			1	1	2
Zootekni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvanları	2	2			
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği			1	2	2
Bahçecilik ve Su Mahsulleri				2	2

Kaynak: Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Vekilliği Köy Enstitüleri Ders Dağıtım Çizelgesi 1943, Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990.

Öğrencilere ders verecek olan öğreticilerin ise ziraat işlerini çok iyi bilen, tarım alanında yeni fikirler üretebilen kişiler olması önemliydi. Bu anlamda ziraat faaliyetlerinin uygulamalı bir şekilde yapılması gerekiyordu. Devlet toprağa uygun hangi ziraat aracının verileceğini kurulacak olan komisyon aracılığıyla belirleyecekti. Ziraat gereçleri ilgili bakanlık tarafından verilecek parayla tedarik olunacaktı.[87]

[86] Özsoy, s. 65.
[87] 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Köy Enstitüleriyle İlgili Yasalar, C.2, s.56.

Köy Enstitülerinin çatısı altında öğrenci sayısına göre orantılı olarak baktığımızda tarımı öğretecek öğretmen sayısı azdı. Çoğunlukla 1-3 arasında değişen ziraat eğitmeni olmakla beraber bu sayı yeterli değildi. Bunun için Cumhuriyetimizin önde gelenleri bu problemi düzeltmek amacıyla çareyi yurtdışında buldular.[88]

Bu imkânlar devlet tarafından ataması yapılan enstitüsü mezunu öğretmenlere sunulmaktaydı. 3803 sayılı Kanunda gereken arazi ve araç gerecin temin edilmesi ile ilgili şu ifade vardı: *"Köy enstitülerinden mezun öğretmenlere istihsale yarayan alet ve ıslah edilmiş tohumlar çift ve irat hayvanları cins fidan tarzı istihsal araçları tayin edildikleri okulların demirbaşında yer almak üzere devlet tarafından parasız şekilde temin edilir."* Köy Enstitülerinde verilen tarım eğitiminin esas amacı köy sınırları içerisindeki ziraat işlerini elverişli bulunan arazilerde Köy Kanunu uyarınca satın alma yapılarak öğretmenin kendi yeme-içmesini temin edecek imkânı sağlaması ailesinin de geçimini sağlayabilmesi, bunun yanında burada uyguladığı modern tarım teknikleri ile köylünün kalan kısmına örnek teşkil edebilmesiydi.[89]

Bu hiç sürülmemiş topraklardan güzel bir hasat almak kolay olmamıştı. Ancak Köy Enstitüleri öğrencileri ve öğretmenleri böylesine zor durumda bile toprağa verdikleri önem ve aldıkları eğitimle başarılı sonuçlar almasını bilmişlerdir. Bu durumu Çifteler Köy Enstitüsü mezunu Abdullah Özkucur şu şekilde anlatmaktadır:

> *Enstitü Müdürü Rauf İnan, alana toplanan öğretmen ve öğrencileri önce tarihe alıp götürüyor, onlara insanoğlunun doğayla, düşmanla olan savaşımını anımsatıyordu. Dedeleriniz, babalarınız, bu toprakları kurtarmak için onca can ve kan verdi. Bu kutsal emaneti yeşertmek, bayındırlaştırmak bizim boynumuzun borcu olsun diyordu. Öğrenciler coşkuyla yanıt veriyordu: Olsun. Onlar, tarım öğretmenleri başlarında, tarım marşı dillerinde korkunun üstüne gider gibi yürüdüler bozkırın üstüne. Şarkıları dillerinde büyük imecelerle gittiler çalışmaya:*
>
> *Sürer eker biçeriz, güvenip ötesine,*
> *Milletin her kazancı milletin kesesine,*
> *Toplandık baş çiftçinin, Atatürk'ün sesine*
> *Toprakla savaş için, ziraat cephesine,*
> *İnsanı eden ilkin bu soy bu toprak,*
> *En yeni aletlerle en içten çalışarak,*
> *Türk için gene yakın, dünyaya örnek olmak,*
> *Kafa dinç el nasırlı, gönül rahat alın ak.*
> *Biz ulusal varlığın temeliyiz köküyüz,*

[88] Emin Soysal, **İlköğretim Olayları ve Köy Enstitüleri,** Uygun Basımevi, Bursa,1945,s.32.
[89] 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Köy Enstitüleriyle İlgili Yasalar, C. 1, s. 27.

Biz yurdun öz sahibi, efendisi köylüyüz.[90]

Zaman zaman enstitü müdürlüklerine gönderilen genelgede zirai konularla ilgili uyarılar yapılmaktaydı. İsmail Hakkı Tonguç enstitü müdürlerine yazdığı mektuplarda okulların yaşadığı problemlerle bizzat ilgilenmekteyken, kendi görüş ve yönlendirmelerini vermekteydi. Zirai faaliyetler enstitülerde basit uygulama alıştırmaları biçiminde değil bunun yanında üretici bir niteliğe sahip olarak uygulanmak durumundaydı. Enstitü öğrencileri böylece gerçek anlamda ziraat bilgisine sahip olup üretici nitelik kazanacaklardı.[91]

Üzerinde durulan konulardan bir tanesi de öğrencilerin kendilerine yeten, kendi işlerini halleden bir ilkeye sahip olmalarının sağlanmasıydı. Örneğin; enstitülerde ziraat ve sanat işleri nöbet şeklinde gerek eğitimciler gerekse de öğrenciler tarafından yapılırdı. Bütün öğrencilerin tarım, kültür gibi derslere mutlak katılımının sağlanması amaçlanıyordu.[92]

Köy Enstitülerinde öğrenciler toplamda 15.000 dönüm yeri işleyip ekmişlerdir. Kurumların tarım yaptığı alanlarda meyve veren veya vermeyen 250 bin civarında fidan dikilmiştir. Enstitüler etraflarındaki alanları ormana ve korkuluklara çevirmişlerdir.1500 dönüm yerde sebze ziraati yapılmasına uygun işlemler de hayata geçirilmiştir. 1200 dönüm bağ yapılmış ve toplamda 9000 civarı besi hayvanı beslenmiştir. Bu rakamlar o dönem için oldukça dikkate değerdir.[93] Köy Enstitülerinin yerleri seçilirken birden çok ile yakın o bölgenin merkezi olacak şekilde kurulmaları hedeflenmiştir. Buradaki amaç imkânlar çerçevesinde hedeflenen hizmetin ülke geneline yaygınlaştırılmasıydı. Genel anlamda Köy Enstitülerinin yerleri genel amaca uygun belirlenmiştir.[94]

Okullardaki hasat hava koşullarına göre genellikle Mayıs'ta başlayıp, Eylül'ün sonlarına doğru bitiyordu.[95] Enstitülerde elde edilen hasatlar oldukça verimliydi. Bu durum okullardaki ziraat eğitiminin ne kadar etkin bir şekilde işlendiğini bizlere göstermesi açısından oldukça değerlidir. Bunun kanıtlarını okullarda yapılan

---

90 Türkoğlu, ss.225-226.

91 İsmail Hakkı Tonguç, **Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları,** Derleyen Engin Tonguç, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1976, s. 35.

92 Tonguç, ss. 89-91.

93 **Köy Enstitüleri 1-2**, s. 63.

94 Arman., ss. 195-197.

95 Emine Öztürk, **Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri,** Rağbet Yayınları, İstanbul, 2012,s.101.

üretimden anlamak mümkündür. Farklı sebze türleri ve hayvanlardan oldukça yüksek verim alınmıştır. Her bir sebzenin tonlarca üretimi yapılmıştır.[96]

Akpınar Köy Enstitüsündeki uygulamalar ve sonuçlar buna örnek olarak verilebilir. Akpınar Köy Enstitüsünde ziraat ile alakalı olarak 2500 dönümlük toprak içerisinde fidanlar dikilerek oldukça yüksek verim alınması sağlanmıştır.1 yıllık süreç içerisinde 120 dönümlük alana dikilen tohumlardan 11760 kilo buğday hasat edilmiş.70 dönümlük toprak içerisinde ekilen 1680 kiloluk tohumdan 8904 kilo arpa elde edilmiştir. Yulaftan, nohuta, baklaya, bezelyeye, soğana, pancara, patatese kadar pek çok sebze ekilmiş ve ışığında ekilen bütün sebzelerden oldukça yüksek miktarda verim elde edilmiştir. Bu durum bize gösteriyor ki enstitülerde uygulanan tarım eğitimi ve metotları dönemin şartlarına göre ileri düzeydedir. Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre tarhana, un gibi bazı el işi gıdalar da öğretmen ve öğrenciler tarafından enstitülerde üretilmekteydi. Kendine yetebilir ölçüde ürünler üreten enstitüler bu anlamda başka bir kuruma ihtiyaç duymamıştır. Verimli toprakları oldukça etkin bir şekilde kullanmışlardır. Tarımda makineleşmeyle birlikte yüzyıllardan beri işlenilmeyen araziler işlenilmeye, 500 dönüme yakın toprak kullanıma hazır hale getirilmiştir. Bağ çubukları üzerinde bağcılıkla ilgili deneyimlerde yapılmıştır. Aynı zamanda çeşitli ağaç türlerinin de dikildiğini görüyoruz. Bu ağaçlara kestane, yabani armut, fındığı örnek verebiliriz. Zorlu şartlar altında dahi çok başarılı sonuçlar alındığı görülmektedir. Akpınar Köy Enstitüsünün denize kıyısı olması balıkçılık derslerinin de olmasını sağlamış. Aynı zamanda çeşitli ağaç türlerinin de dikildiğini görüyoruz.[97]

Enstitülerde elde edilen ürünler enstitü öğrencileri tarafından tüketilirdi. Dönem içerisinde fazla ürün çıkarılırsa fazla, az ürün çıkarılırsa az tüketilirdi. Örneğin bir bağdan verimli üzüm hasadı yapılırsa gerek öğrenciler gerekse de eğitmenler tarafından tüketilirdi. Kızılçullu örneğinden gidersek tarım derslerinde ilmi ziraatın yanı sıra depolama tekniklerini de öğrenerek bazı el yapımı ürünler yapılırdı. Bu mahsullere örnek olarak salça, reçel, turşu gibi gıdaları sayabiliriz. Emekleriyle yaptıkları şaraplardan yemek sırasında içerlerdi. Sadece tarım yapılan yerler değil hayvancılık yapılan yerlerin alanları da oldukça geniş bir yayılma alanı gösteriyordu. Hasanoğlan'da da durum aynıydı. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği

[96] Candoğan, s.158-159.
[97] **Köy Enstitüleri 1-2**, ss.180-181.

yapılırdı. Arı yetiştirilirdi.[98]Çifteler Köy Enstitüsünde bir yılda alınan verim tablo halinde gösterilmiştir. Tablodaki sonuç yukarıda anlatılanları kanıtlayan ve enstitülerde verilen ziraat eğitiminin oldukça verimli olduğu izlenimini vermesi açısından önemlidir.

Tablo 5:1945-1946 Senesinde Çifteler Köy Enstitüsünde Zirai Üretim

Ürün	Üretim Miktarı	Ürün	Üretim Miktarı
Buğday	*40.531*	*Havuç*	*2.000*
Arpa	*13.090*	*Bezelye*	*500*
Yulaf	*2.284*	*Kuru Bakla*	*400*
Mercimek	*508*	*Patlıcan*	*3.000*
Nohut	*154*	*Biber*	*4.000*
Taze Bakla	*2.000*	*Domates*	*15.000*
Soğan	*9.000*	*Pırasa*	*20.000*
Sarımsak	*3.000*	*Turp*	*3.000*
Patates	*10.000*	*Lahana*	*2.000*
Fasulye	*1.500*	*Ispanak*	*20.000*
Kabak	*25.000*	*Arpacık Soğan*	*400*
Bamya	*500*		

Kaynak: Niyazi Altunya, Köy Enstitüsü Sistemi, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010, s. 97.

Örnek olarak Akçadağ Köy Enstitüsünde 1940 ile 1947 seneleri arasında 100 binden fazla fidan dikilmesi ile koruluklar oluşturulmuştur. 200 dekarlık bir alana 150 bin meyve çekirdeği ekilerek fidan yetiştirilmiştir. Fideler ıslah edilerek köy okullarına dağıtılmıştır. Bölgeye giren köylere 90 bin üzerinde fidan dağıtılmış Malatya Kayısı Islah İstasyonuna dahi 20 bin fidan verilmiştir. 1946 senesinden önce çoraklığı ile ünlü olan bölge enstitü sayesinde yetiştirilen 4000 ağaç ve 3.5 ton kayısı ile üretime katkıda bulunmuştur. 1946 senesinde üç bin dekarın üzerindeki arazi hayvan gücü ile işlenerek 3600 fidan dikilmiş, 1400 dekar buğday ekimi için hazırlanmıştır. Son dönemlerde

[98] Koç, s.286.

arazi yılda 2 kere ürün vermeye başlamıştır. Yapılan çalışmalar topraktan uzun vadede alınan verimi artırmıştır.[99]

Hayvancılık faaliyetlerinin de verimi için kanun tasarıları yapılarak hayvancılıkta istenilen düzeye gelinmeye çalışılıyordu.[100]

Köy Enstitülerinde takip edilen ziraat eğitimi ve politikası esas olarak Cumhuriyet'in kırsal kalkınma politikasının devamı olarak değerlendirilebilir. O dönemin yerel gazeteleri bu konuyla alakalı olarak Köy Enstitülerinin bölgelerindeki kuruluşlarını değerlendirirken genellikle coşkulu bir yaklaşımla karşılamışlardır.[101]

Aşağıdaki tabloda Kepirtepe Köy Enstitüsünde verilen ziraat eğitiminin ne kadar başarılı sonuçlar doğurduğuna dair kanıt oluşturabilecek sayısal veriler bulunmaktadır. Ekilen araziye oranla oldukça yüksek verim alındığı dikkat çekmektedir.

Tablo 6: Kepirtepe Köy Enstitüsü 1942-43 Senesinde Ziraat Durumu

Ürün	**Ekilen Arazi Dönüm**	**Ekilen Tohum Kg.**	**Ürün**	**Ekilen Arazi Dönüm**	**Ekilen Tohum Kg.**
Buğday	*262*	*4359*	*Pancar*	*14*	*50*
Arpa	*36*	*800*	*Darı*	*10*	*20*
Yulaf	*90*	*1680*	*Bakla*	*10*	*110*
Mısır	*62*	*248*	*Bezelye*	*8*	*45*
Gündöndü	*90*	*180*	*Soğan*	*10*	*225*
Nohut	*25*	*100*	*Sarımsak*	*15*	*150*
			Kavun Karpuz	*25*	*5*

Kaynak: Köy Enstitüleri 1-2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 262.

[99] Şerif Tekben, **Neden Köy Enstitüleri,** Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Gençlik Yayınları, İstanbul, 1962, s. 26.

[100] **Cumhuriyet** 10 .03.1945.

[101] Firdevs Gümüşoğlu, **Cılavuz Köy Enstitüsü**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, s.114-115.

Tablo 7: Kepirtepe Köy Enstitüsü 1942-43 Senesinde Ziraat Eldesi

Ürün	**Elde Edilen**	**Ürün**	**Elde Edilen**	**Ürün**	**Elde Edilen**	**Ürün**	**Elde Edilen**
Buğday	*24000*	*Bal*	*160*	*Dereotu*	*125*	*Sarı*	*75*
Arpa	*4000*	*Nohut*	*300*	*Saman*	*40000*	*Maydanoz*	*175*
Yulaf	*7568*	*Soğan*	*3310*	*Kuru Ot*	*15000*	*Şeker Pancarı*	*10000*
Mısır	*1100*	*Kabak*	*2891*	*Karpuz*	*2000*		
Ayçiçeği	*1120*	*Fasulye*	*839*				
Sarımsak	*1600*	*Bakla*	*817*				
Ispanak	*1795*	*Bezelye*	*505*				
Patlıcan	*3000*	*Turşu Pancarı*	*195*				
Domates	*1000*	*Bamya*	*281*				
Turp	*300*	*Biber*	*1200*				

Kaynak: Köy Enstitüleri 1-2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 262.

Yukarıda elde edilen ürünler dışında Kepirtepe Köy Enstitüsünde 65 dönümlük elma fidanlığı oluşturulmuş ve Edirne fidanlığından temin edilen beş cins toplamda 600 elma fidanı dikilmiştir. Bununla beraber eskiden dikilen sonradan sökülen 850 meyve ağacının artezyen yolu ve bağ yeri çevresine dikimi yapılmıştır. Elma fidanları dışında 50 dekarlık alan erik fidanlığına dönüştürülmüş ve bu alana 642 köstendil eriği fidesi Edirne fidanlığından getirilmiştir.[102]

Enstitülerin kuruluş ilkesine bağlı olarak öğretmenlerin uygulamaları yalnızca teorik ders anlatılması ile kısıtlı değildi. Öğrencilerin zirai faaliyetleri enstitü süresince öğrendiklerinin bütüncül bir şekilde uygulamasıydı. Ziraat işleri de, yapı işleri ve diğer çalışmalar gibi uygulamaya dönüktü. İsmail Hakkı Tonguç'un bu konudaki düşünceleri şöyledir;

> *İş okulu öğretmeni kendi kendini yetiştirip terbiye eden bir öğretmen olacaktır. Onun bu hale gelmesi öğretmen birliklerini işbirliği haline getirmekle mümkün olacaktır. Öğretmenler bir teşkilat yaparak mesleki gelişmelerine kültüre hizmet edemedikleri takdirde okulun tenkit edilen*

[102] **Köy Enstitüleri 1-2**, s. 262.

vasıflarını terk etmesine imkân yoktur." "İş Okulu'nun gerçekleştirilmesi çocuğun yeteneklerine göre iş şekillerinin ve verilmesi gerekenlerin öğrenilmesi ve öğretilmesi ile ilgili usullerin bilinmesi ile olur. Aksi halde işçilerin çalışması gibi öğrenciler mekanikleşir. Köy okulunda çalışmaların böyle bir noktaya gelmemesi pedagojik gelişimde beraber eğitim-öğretim ülkelerinin köy öğretmenlerine belirtilmesi ile mümkün olur. Uygulama okulları bu amacı gerçekleştirmeye matuf birer laboratuvar gibi değerlendirilmelidir. Enstitünün kalbi uygulama okuludur. Buradaki çalışmalar durduğunda enstitü ölü vaziyete geçer. Uygulama okulları gece gündüz etkin bir şekilde çalışmalıdır.

Uygulama derslerinde okulun bahçesi bir köy bahçesi örneği gibi düzenlenip işlenmekteydi. Enstitülerde son sınıfta eğitim gören öğrenciler planlama, düzenleme, belirli bölümlerin hazırlanmasından sorumlu biçimde çalışmaktaydılar.[103]

Köy Enstitüleri bulundukları bölgelerde geleneksel olarak üretilen ürün grubunun dışında farklı ürünlerin üretilmesi için de öncülük etmekteydi. Örneğin Kars'ta kurulan Cılavuz Köy Enstitüsü genel olarak tahıl üretiminin dışında sebze ve meyve üretimine de önem vermiştir. Buğday, patates, lahana üretilen başlıca ürünler arasında sayılabilir. Kars Gazetesinde Cılavuzda yetiştirilen ürünlerle alakalı aşağıdaki gibi bir tespit yapılmıştır; Cılavuzda 1940 yılında 15 inek ve bir boğa alınarak işe başlanmıştır. Bir sene sonra inek sayısı 24'e ulaşmıştır. Bu hayvanlardan elde edilen süt, yağ, peynir ve yoğurt enstitüde tüketilmektedir. Bununla beraber Silivri yoğurdunun, Edirne peynirinin nasıl yapıldığı öğrenilmektedir. Öğrenciler halk arasında ''*imansız peynir''* denilen yağı alınan peynir dışında sütten farklı seçenekler üretebileceğine tanık olmakla da yetinmez bizzat bunun üreticisi olurlardı. Burada eğitim gören gençlerin birçoğu bugün Kars kaşarı olarak bilinen peynir çeşidini bilmemektedir. Gençlerin peynir üretmeleri ve bal üretmeleri de gazetede memnuniyetle karşılanmıştı, yapmalarına çok önem verilirdi. Cılavuzda üretilen bal da gazetede övülürdü, bu bölgenin her yerini arıcılığa elverişli olduğu belirtilerek bu konuya dair bilgi verilirdi. 1940 yılında 2 kovan arıya sahip olan enstitü 1941'de 18 kovan arıya çıkmıştır. Cılavuzda 1000 dekarlık bir arazi üzerinde arpa, buğday ve yulaf üretilmekteydi. Ayrıca enstitüde tarımda makineleşmenin olanaklarından da yararlanılmaktaydı.[104]

---

[103] Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri,** Ant Yayınları, 1970, s. 159.
[104] Gümüşoğlu, s. 121.

Verimi yüksek, geniş topraklarda eğitimin yarısı üretim ile ilgili işlerden oluşurken diğer yarısı teknik ve kültür derslerinden oluşmaktaydı. Enstitülerin ilk dönemlerinde çalışmalar çoktu ve farklı farklı işler vardı. Bütün enstitülerin kendine göre işleri vardı. Hatıralarını kaleme alan Köy Enstitülü mezunların ya da idarecilerin yazdıklarına göre işlerin çeşitliliği çok fazlaydı. İlk kurulduğu yıllarda bir işin daha önemli olduğu gibi bir durum söz konusu değildi. Her biri birbirinden önemliydi.[105]

1940 ile 1946 yılları arasında enstitülerin yaptıkları çalışmalar sonucunda 15 bin hektar arazi tarıma elverişli duruma getirilmiştir. Bu dönemde ekilen fidan sayısı toplamda 750 bini bulmuş, 1200 dönüm üzüm bağı oluşturulmuştur. Bu süreç içerisinde 150 büyük inşaat yapılmış, 60 adet işlik, 200'ün üzerinde öğretmenevi uygulama okulları, ambar, tahıl depoları, 12 elektrik santrali, 16 su deposu, balıkhaneler oluşturulmuş, 100 km civarında yol enstitülerin çabaları sayesinde ulaşıma açılmıştır. Yapılan bu özverili çalışmalar günümüzün kalkınma politikalarına eğitim üzerinden verilen desteğin anlaşılması açısından dikkat çekicidir. 1939'dan 1950'ye kadar enstitüler aracılığıyla yetişen öğretmenler köy öğretmenlerinin içerisinde büyük bir orana sahip olmuş ve bunun yanında uygulamalı eğitim sayesinde edindikleri becerileri köylerde üretime yönelik faaliyetler için kullanmışlardır.[106]

Köy Enstitülerinde devlet tarafından döner sermaye ile kurulup işletilen çiftlikler söz konusuydu. Öğrenciler işletmelerin varlığı sayesinde bulundukları çevrede tarım işleriyle ilgilenirken hem de tarımla ilgili işlerin inceliklerini öğrenme imkanına da kavuşmaktaydı. İş eğitimi vermek amacıyla kurulan enstitü çiftlikleri öğretmenlerin ve öğrencilerin emeği ile işletilmekte, kurumca gereksinim duyulan ürünlerin çoğunu sağlamaktaydı. Tarım Anadolu'da köylünün ana geçim kaynağıdır. İsmail Hakkı Tonguç bu konuda daha önce İş ve Meslek Eğitimi kitabında düşüncelerini belirtmişti. *"Canlandırılacak Köy"* isimli eserinin içerisinde tarım eğitimine giriş konusunda bir fikir tartışması yer almaktadır. Babadan oğula geçen bir iş olarak değil, tarımın Avrupa'daki gibi modern metotlarla eğitimi alınarak yapılması gerektiğini düşünmekteydi. Köylerde ilköğretim çağında dahi tarım okulları açılmıştı. İlkokulda tarım dersi koymaktansa çalışmaların zaten tarım ortamı içerisinde

---

105 Türkoğlu, s.221.

106 Altan Öztürk, **Cumhuriyet Döneminde Köylücülük Politikaları: İzmir-Aydın-Denizli Örneği (1923-1950),** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2019.

yapılması daha uygun görülmekteydi. İsmail Hakkı Tonguç'un köylerin kalkınmasına dair ana fikri bu yöndeydi.

Köy Enstitülerinde ziraat eğitimi ve diğer konularla ilgili olarak verilen eğitim yalnızca teorik derslerden ibaret değildi. Öğrencilerin uygulamaları çok önemli görülmekteydi. Ziraat ve yapı tekniği gibi işlerde çalışmalar öğrencilerin katılımı ile yapılmaktaydı. İş uygulama okulları enstitülerin ana ilkesi olarak görülmekteydi. Okuldaki iş uygulama atölyeleri sürekli açık tutulmaktaydı. Uygulama okullarının ziraat amaçlı kullanılan bahçeleri örnek köy okulu bahçesi gibi işlenmekteydi. Son sınıf öğrencilerinin meyvelik, sebzelik, arıcılık, kümes gibi bölümlerin hazırlanması ile ilgili uygulamaları vardı. Bu amaçla uygulama okullarında ziraat uygulamaları yapılmaktaydı. Burada hedeflenen durum köylerine gittiklerinde öğretmenlerin bu uygulamaları öğretecek bir niteliğe sahip olunmasını sağlamaktı.[107]

Aşağıda tarım faaliyetlerini ve özellikle bozkır özellikli bir arazide üzüm yetiştirme emeğini ortaya koyan bağ evi görülmektedir. Bağ evi, tarlalar ve meyve bahçesinin arasında kurulmuştur. Dönemin tarım başı olarak görev yapan eğitmeni İzzet Palamar'ın liderliğinde inşaatı yapılan bu bağ evi 1946 senesinde tamamlanmış ve ziyaretçilerin uğrak yerlerinden biri olmuştur.[108]

Şekil 14: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Bağ Evi

Kaynak: Mustafa Güneri, Hasanoğlan Hatırası: Bir Köy Enstitülünün Kaleminden ve Objektifinden 1941-1951, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021, s. 110.

[107] Erol Kapluhan, Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri, **Marmara Coğrafya Dergisi,** S. 26, Temmuz - 2012: 2012, ss. 172-194.

[108] Güneri, 2021, s. 110.

Köy Enstitülerinin uygulama okulları ve iş atölyeleri bahsedildiği gibi okullardaki ziraat çalışmalarının ne kadar geniş kapsamlı yapıldığını ortaya koymaktadır. Burada kullanılan araç ve gereçler sonuç itibariyle uygulama çalışmalarının kapsamını belirleyici niteliktedir. Ekim amaçlı kullanılan iş araçları, ekinleri biçmek ve toplamak için kullanılan vasıtalar, taşıma, harman araçları, bitki tımarında kullanılan araçlar ve bitki şekillendirmede kullanılan araçlar, ilaçlama için kullanılanlar, sütçülük donanımları, arıcılık ve tavukçuluk için kullanılan alet edevatlar bu kapsamda değerlendirilebilir. Aynı zamanda bu kapsamda belirtilen donanımların bir kısmının enstitüler tarafından bizzat üretilmesi kendi kendine yeten bir eğitim ve üretim modelinin çerçevesini ortaya koymaktaydı.[109]

Başlangıçta çıplak bir bozkır görünümünde olan Hasanoğlan Köy Enstitüsünün kurulduğu yerin yeşil bir alana dönüşmesi için çalışmalar hemen başlatılmıştır. İsmail Hakkı Tonguç'un yönlendirmesiyle toprağın hazırlık işlemlerine başlanır. Tarım başı tarafından yapılan işlemlerle toprak 40-50 santime denk gelecek şekilde iki bel boyu altı üstüne getirilerek hazırlanır, bunun yanında ekim ve dikim yapılmaya başlanır. Yeni kurulmakta olan sebze bahçelerinde deneme üretimlerinden sonra ürünler yine öğrencilerin kendi ihtiyacı için kullanılmaktadır.[110]

Şekil 15: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Toprak Hazırlama İşlemi

Kaynak: Mustafa Güneri, Hasanoğlan Hatırası: Bir Köy Enstitülünün Kaleminden ve Objektifinden 1941-1951, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021, s. 106.

[109] Elif Çolakoğlu, Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy-Kent Projesi, **Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 3, S. 6, 2007, ss. 187–202.

[110] Güneri, s. 106.

Köylerde yetişen çocuklar düşünceleri ve hedefleri itibariyle köye yönelik eğitim alıyorlardı. Öğretmenlik bilgisi hakkında dersler alan Köy Enstitüsü öğrencileri, yaptıkları uygulamalarla daha küçük yaştan itibaren köy çocuklarını teorik dersler yanında uygulamalı dersler noktasında da eğitecek bilgi, beceri ve yetenekle yetiştirilmekteydi. Hasanoğlan Köy Enstitüsünde 1942 yılı sonuna kadar beş dekarlık bir sahada meyveli ve meyvesiz yüzlerce ağacın dikimi gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki fotoğraf ta bu dikim işlemleri görülmektedir.[111]

Şekil 16: Hasanoğlan Köy Enstitüsü Meyve Fidanı Dikimi

Kaynak: Mustafa Güneri, Hasanoğlan Hatırası: Bir Köy Enstitülünün Kaleminden ve Objektifinden 1941-1951, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021, s. 107.

[111] Ezgi Kaplan, **Cumhuriyet Döneminde Kırsal Kalkınma Politikaları Örnek Bir Model: Köy Enstitüleri,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Hasanoğlan Köy Enstitüsünde hayvancılıkla ilgili olarak da önemli işler yapılmıştır. Pek çok hayvansal ürün elde edilerek öğrencilerin yemesi için ambarda saklanırdı. Hayvanların otlatılması işini enstitü öğrencileri yapar. İnek ve koyunları otlatırlardı.[112] Enstitülerin genel olarak tarım eğitimine baktığımızda her ne kadar verimli hasatlar alınmış olsa da bazı olumsuzlukların yaşandığını da görülmektedir. Kızılçullu Köy Enstitüsünde müdürlük yapmış olan Emin Soysal'ın konuya ilişkin eserinde de belirttiği üzere öncelikle tarım yöntemini öğretecek miktarda eğitmenin olmadığını söyleyebiliriz.850 öğrencinin bulunduğu bir okulda ancak tek tarım öğretmeni vardı. Tarım öğretmenleri sadece dersleriyle ilgili bilgiler vermiyordu. Aynı zamanda başka işlerle de meşgul oluyorlardı.1000'i aşkın öğrencinin olduğunu düşünecek olursak öğretmenlerin bilgi düzeyleri yeterli olsa dahi her birine bilgi verecek zaman ve güçleri yoktu. Bu okullarda eğitim verenler de ileri düzey eğitim almamışlardı. Öğretmenlerin gerek teorik gerekse uygulamalı eğitim donanımları orta düzeydeydi. Tarım araç-gereçlerini yeterli düzeyde kullanamıyorlardı. Dolayısıyla tarım eğitimi verecek bilgiden yoksundular.[113]

3.2. KÖY ENSTİTÜLERİNDE ZİRAAT DERSLERİ

Köy Enstitülerinde ziraat dersleri farklı alanlarda ve uygulamalı olarak verilmekteydi. Yazın genellikle ziraat ağırlıklı uygulamalar yapılırken kışın teorik dersler ve kültür dersleri ağırlıktaydı. Enstitülerin haftalık ders saatleri yıllara göre değişmekle beraber 33-44 saat arasında planlanmaktaydı. Enstitülerde derslerin yaklaşık % 25'i ziraat, % 25'i teknik ve %50'si kültür derslerinden oluşan bir program uygulanmaktaydı. Öğrenciler derslik ve işliklerinde hazırlanan programa göre eğitimlerine devam etmişlerdir. Enstitülerde farklı dönemlere göre günlük, haftalık, aylık veya mevsimlik programlar hazırlanmaktaydı. Yarım gün sistemi dikkate alınarak sınıfların %50'si öğleden önce, %50'si öğleden sonra kültür derslerini işlerken, geri kalan öğrenciler yarıya bölünerek tasarım, tarım ve teknik derslerle ilgili çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Tüm gün esasına göre planlama yapıldığında sınıfların yarısı tüm gün boyunca kültür derslerini görürlerken, geri kalan sınıfların yarısı tüm

[112] Güneri, s.111.
[113] Emin Soysal, **İlköğretim Olayları ve Köy Enstitüleri,** Uygun Basımevi, Bursa,1945,ss.31-33.

gün tarım, kalan yarısı da teknik ders çalışmasını görmekteydi. Hafta esasına göre bakıldığında sınıfların yarısı bir hafta kültür dersleri, geri kalan sınıflarında yarısı tarım, diğer yarısı da teknik ders çalışmalarını sürdürmekteydi. Böylelikle değişik programlara göre ders işlemek mümkün olabilmekteydi. Bazen olağanüstü ihtiyaçlar ortaya çıktığında imece usulü yapılacak işler için öğretmenler ve öğrenciler bir proje üzerinde çalışabilmekteydiler. Köy Enstitülerinde eğitim tüm sene boyunca aralıklı olarak sürdürülmekteydi. Süreçte kopukluk olması bu şekilde önlenmekteydi.[114]

Uygulama derslerinde özellikle öğrencilerin azami düzeyde katılım sağlamasına dikkat edilmiştir. Köy Enstitüsü mezunlarının yıllar sonra yazdıkları eserlerden öğrendiğimiz kadarıyla tarım dersleri özellikle sebzecilik, tavukçuluk, hayvancılıkla ilgili uygulamalar neşe içinde geçmekteydi. Sınıfların kendine ait arı kovanları mevcuttu ve bu kovanlar uygun bir yere konumlanırdı. Ortaklar ilk öğretmen okulunun mezunlarından Ahmet Nuri Doğan ve Mustafa Özben tecrübelerini topladıkları *"Ortaklar İlköğretim Öğretmen Okulu Köy Enstitüsünden Yansımalarla"* kitabında arı kovanlarını Adabelen tepesine yerleştirdiklerini ve iş derslerinde marangozluk, demirhane gibi uygulamalarla el becerisi kazandıklarını söylemektedir. Köy Enstitülerinde kullanılan tarım aletlerinin büyük kısmı öğrenciler ve usta öğreticiler tarafından birlikte üretilir ve kullanılırdı. Oraklar, bağ bıçakları, testereler gibi iş araçları bunlardan bazılarıydı. Yine Köy Enstitülerinde yazın yapılan çalışmalar özellikle tarım, bağ, bahçe işlerini kapsamaktaydı. Okul yılın her mevsiminde aktif ve öğretim faaliyeti ile iç içeydi. Yapılacak işlerin belirlenmesi ihtiyaçlar doğrultusunda yapılırdı. Tüm öğretmenler sırasıyla yaz çalışmalarında görev alır, açılan kurslar, okuma çalışmaları için yapılacak etkinlikler, kamplar ve gezilerde bu planlamaların içerisinde bulunurdu. Bahsi geçen eserde Ortaklar'da yapılan tarım çalışmaları hakkında kendisi de aynı zamanda okulun tarım başı olan öğretmen Mustafa Atakan şu bilgileri paylaşmaktadır: " *Okulda 1863 dekar tarım uygulama alanı vardır. Bu alanda 100 dekarlık kurumların 100 dekar zeytinliğin, 50 dekar incirliğin, 50 dekar sebzelik, 50 dekar kuru alan 600 dekar tarla bitkisi ve geri kalan 600 dekar olarak bölümlendirilmesi söz konusudur."* 1946 senesinden itibaren bu tarım alanında üretimin daha da verimli olabilmesi adına olanaklar dâhilinde çalışmalar yapılmıştır. Yeni tarım alanları hazırlanmaya çalışılmış işletme alanına girmeyen 323 dekarlık

[114] Maarif Vekilliği, **Köy Enstitüleri Öğretim Programı**, Maarif Matbaası, Ankara, 1943.

alanda da çay yatağı ve fundalık olarak hazırlık yapılmıştır. Köy Enstitülerinin kapatılışından sonra Öğretmen Okulu olarak hayatına devam eden Ortaklar İlk Öğretmen Okulu benzer çalışmalara sonraki yıllarda da devam etmiştir.[115]

Enstitüler, öğretim ve uygulama çalışmalarını kültür, tarım ve teknik sahalarında yarım, tam gün veya hafta esasına göre düzenlemekte serbestlerdi. İnşaat, yol, köprü yapımı veya su arkı açılması, bitirilmesi, ekin yapılması hasat kaldırılması gibi planlama dışı işlerde program değişikliğe uğrayabiliyordu. Önceden planlanmış ders ve uygulama kayıplarının uygun bir zamanda telafisi yoluna gidilirdi. Beş senelik eğitim veren enstitülerde;

114 haftalık kültür dersleri programı,

58 hafta ziraat ders uygulamalarına,

58 hafta teknik ders uygulamalarına,

30 hafta ise toplamda tatil dönemlerine ayrılmıştır.[116]

Köy Enstitülerinin günlük çalışma düzeni programda şöyle belirtilmektedir. Her gün öğleden önce 45 dakikalık dört ders ya da iş saati, öğleden sonra yine 45'er dakikalık dört ders ya da iş saati. Her gün iki saatlik etüt ve 45 dakikalık serbest okuma zamanı ile 8,5 saatlik uyku zamanı. Her gün sabah 30 dakika yoklama, ulusal oyunlar, müzik, spor zamanı. Günlük çalışma ve dinlenme sürelerinin tespitinde ve uygulanmasında enstitülere serbestlik tanınmıştı. Ders alanları öğretim programında enstitülerde okutulacak dersler üç kümede toplanmıştır. Birinci grup kültür dersleri, ikinci grup ziraat dersleri ve üçüncü grup teknik derslerdir. Programda yer alan kültür dersleri şunlardır; Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, tabiat ve okul sağlık bilgisi, yabancı dil, el yazısı, resim-iş, beden eğitimi ve askerlik, ulusal oyunlar, müzik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi, zirai işletme ekonomisi, kooperatifçiliktir.[117]

Programda ''Ziraat Ders ve Çalışmaları'' başlığı altında toplanan dersler ise şöyle sıralanmaktaydı. Tarla Ziraatı; Bahçe Ziraatı, Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Zirai Sanatlar, Zootekni, Kümes Hayvancılığı, Arıcılık ve İpek Böcekçiliği, Balıkçılık ve Su Mahsulleridir. Bu derslerden hangilerinin okutulacağı enstitülerin coğrafi konum

---

115 Ahmet Nuri Doğan ve Mustafa Özmen, ss. 75-77.

116 Haşim Kanar, **Köy Enstitüleri: Eğitimde Atılım,** Selvi Yayınları, Ankara, 1990, s. 28.

117 Ayfer Kocabaş, "Süreç Temelli Öğrenme ve Köy Enstitüleri", **MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi,** Sayı:10 ,Eylül 2014, ss. 50-61.

ve şartlarına göre belirlenmektedir. Tarım derslerine ayrılan zaman haftada her sınıf için 11'di. Erkek ve kız öğrenciler bu derslere birlikte devam etmekle birlikte özelliklerine göre konular arasında bir seçim yapabileceklerdi. Enstitüler haftalık, aylık, mevsimlik çalışma planlarını, kendi özelliklerine, işlerinin durumuna, öğrencilerin düzeyine ve sayısına, öğretmenlerin özelliklerine, iş araçlarının çeşitliliğine, iş alanlarının genişliğine, hayvanlarının cins ve sayılarına göre düzenlerdi.[118]

Enstitülerde sabah güneşin ilk ışıkları ile beraber öğrenciler ve görevliler uyanır temizlik işleri sabah jimnastiği yapılarak ulusal folklor oyunları oynandıktan sonra kahvaltı yapılırdı. Programlarına göre dağılmak üzere öğrenciler bölgelerine giderlerdi. Öğretmen ve öğrenciler haftalık çalışma planı uyarınca belirli gruplara ayrılırlardı. Yapılan işleri sevdirerek öğrencilere çalışma alışkanlığı kazandırmak önemliydi. Oluşturulan grupların yarısı kültür derslerine odaklanırken kalanlar ise tarımla ilgili alanlarda işliklere giderler ve çalışılan yerin günlük görevlerine göre işbaşı yaparlardı. Eğitim ile öğretim ve uygulama birlikte yapılmaktaydı. Kurumların genel özelliği bu şekilde planlanmış ve hayata geçirilmişti.[119]

Köy Enstitülerinde ziraat derslerinin işlenmesi ile alakalı olarak eğitmenlerin, tarım başlarının, uzmanların görevi büyüktü. 1940'lı yıllarda ülkemizde genel bir yetişmiş eleman sıkıntısı vardı. Bunun yanında Köy Enstitüleri kuruldukları yer itibariyle kentlerinden olanaklarından uzak olduklarından buralarda görev almayı kabul eden görevli sayısı da çok değildi. Ziraat Okulu çıkışlı çoğu öğretmen o dönemlerde ilkokul öğretmeni olarak görev almaktaydı. Bunların içinden gönüllü olanlar Köy Enstitülerine tarım öğretmeni olarak atandılar. Bu öğretmenlerin özverili çalışmalarıyla Köy Enstitüleri ziraat alanında önemli gelişmelerin önünü açtı. Ziraat öğretmenlerinden birisi okul içinde tarım başı olarak adlandırılıyordu. Diğer öğretmenlerle birlikte bu öğretmen genel bir üretim planını hazırlığından sorumluydu. Gerektiği takdirde Tarım Bakanlığı görevlilerinden de yardım alınıyordu. Okul genelinde ekip biçme ve diğer tarımsal faaliyetlerle alakalı olarak hazırlanan plan yönetimin onaylaması ile birlikte son halini almaktaydı.[120]

---

[118] Ferhan Oğuzkan, Köy Enstitüleri Öğretim Programları, https://docplayer.biz.tr/37.227.150-Koyenstituleri-ogretim-programlari-dr-a-ferhan-oguzkan.html, (09.09.2022).

[119] **Köy Enstitüleri 1-2**, s. 115.

[120] TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, **Köy Enstitüleri ve Tarım,** Final Matbaacılık, İzmir, 1995, s. 15.

Yapılan bu zorlu ve yoğun çalışmalara örnek olarak Kırklareli Kepirtepe Köy Enstitüsü verilebilir. Uzun uğraşların ardından kendilerine tahsis edilen alanın kadastrosunun yapılmasında başarılı olmuşlardır. Bu süreç kolay olmamıştır. Kadastro ve enstitünün saha hazırlığı sürülmesi esnasında zor killi bir toprak ile uğraşılmıştır. Eldeki kısıtlı imkânlarla bu toprak işlenmeye çalışılmış ve hayvan gücü yardımıyla iş görülmüştür. Sebze bahçesi oluşturulması için etrafta suyu bol dere mevcut değildi. Artezyen suları ile imkânlara uygun daha küçük sebze bahçeleri oluşturulmuştur. O dönemin şartları içerisinde kendi tecrübeleri ile Artezyen kuyusu açmaları ve zor şartlarda toplamda 100 metreden fazla derine inilmesine rağmen çabalar sonuç vermemiş ardından suya ulaşmaları mümkün olmuştur. Bu çalışmalar yıllar sonra bile mezun öğrenciler tarafından hatırlanmakta ve kıymetli bulunmaktadır.[121]

Hasan Ali Yücel, Enstitülerde yetişen öğretmenlerin atandıkları köylere gittiklerinde, ziraat eğitiminin yanı sıra genel kültür bilgilerinin de verilmesini desteklemektedir. Enstitülerin açıldığı dönemde köy kalkınması ile akla gelen ilk husus ziraattır. Enstitülerin kurulacakları yerler, bölge iklim ve ziraat koşullarına uygunluk ile seçilmiştir. Nitekim enstitülerin yerleri, Ziraat Bakanlığı yardımıyla tespit edilmiştir. Köy Enstitülerinde devletin maddi olarak en az katkısıyla öğretmen adaylarının, daha çok çalışıp kendi barınak, derslikleri ve diğer gereksinimleriyle, çalışma yerlerini inşa etmeleri, bu işe ne derece önem ve değer verdiklerini ortaya koymuştur. Bu arada öğretmen ve usta öğreticilerin rehberliğiyle gösterilen bu gayretler enstitü öğrencilerinin aldıkları mesleki bilgiler, genel kültür ile ve uyguladıkları ziraat çalışmaları köy için gereken beceriyi kazanmalarını sağlamıştır. Ayrıca idari yapılanma ve okulların düzeni böyle şartlarda rahat bir şekilde yapılmıştır. Okullardaki sosyal faaliyetler, okuma sistemleri, insancıl eğitim anlayışı çağdaş eğitim metotlarının uygulanmasına imkân tanımıştır. Enstitüleri gözlemleyen dış ülke temsilcilerinin düşünceleri de bu yönde olmuştur.[122]

Köy Enstitülerinde verilen ziraat içerikli dersler beş sınıfa yayılmış biçimde verilmekteydi. Aşağıdaki tabloda ziraat derslerinin sınıflara göre haftalık olarak nasıl planlandığını gösteren bir tablo verilmiştir.[123]

---

[121] **Köy Enstitüleri 1-2**, s. 261.
[122] Cavit Binbaşıoğlu, **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri: Tarihsel Bir Çerçeve,** Dikili Belediyesi Kültür Yayınları:4, İzmir, 1993, s. 40.
[123] Altunya, s. 66.

Tablo 8: Köy Enstitüsünde Ziraat Derslerinin Sınıflara Göre Haftalık Dağılımı

DERS GRUPLARI	DERSLER	SINIFLAR				
		I	II	III	IV	V
BAHÇE TARIMI	*Sebzecilik*					
	Genel		*3*			
	Özel			*2*		
	Bağcılık			*3*	*1*	
	Meyvecilik					
	Genel		*3*			
	Özel			*2*		
	Çiçekçilik-Ağaççılık	*2*				
TARLA TARIMI	*Tarla Tarımı*					
	Genel				*2*	
	Özel					*2*
	Tarım Aletleri			*2*		
ZOOTEKNİ	*Zootekni*					
	Genel				*2*	
	Özel					*2*
	Hayvan Hastalıkları					*1*
	Küçük Hayvanlar					
	Arıcılık	*1*				
	İpek Böcekçiliği	*1*				
	Kümes Hayvancılığı		*2*			
Tarım Teknolojisi	*Bitkisel Maddeler Teknolojisi*				*1*	
	Hayvansal Teknolojiler		*1*			
İşletme Ekonomisi	*Tarım İşletme Ekonomisi*			*1*		
Pratik Çalışmalar		*6*				
	TOPLAM	**10**	**8**	**9**	**6**	**7**

Kaynak: Niyazi Altunya, Köy Enstitüsü Sistemi, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010, s. 66.

Tarım dersleri ve uygulamaları için bütün sınıflara 11 saatlik süre verilmiştir. Derslerin içeriğine baktığımızda hayvanların yetiştirilmesi, bitki yetiştiriciliği ve aynı zamanda bunların bakımı da uygulamalı bir şekilde öğretilmiştir. Talebelerin tarım araç-gereçlerini kullanabilecek seviyeye gelmesi de istenilen bir durumdu. Öğretmen adaylarının da bölgeye uygun bir şekilde tarım yöntemlerini öğrenerek orada yaşayan çiftçilere örnek olması isteniliyordu.[124]

Köy Enstitülerindeki uygulamalı tarım dersleri şu şekilde oluşmaktaydı;

Ağaçlandırma: Köy Enstitülerinin birçoğunun etrafında az sayıda yabani ağaç ve dere kıyılarında var olan söğütler ve kavaktan öte bitki örtüsü pek bulunmazdı. Enstitülerin kurulmalarını takip eden yıllarda öncelikli iş olarak ağaçlandırma çalışmaları ele alınırdı. Kıraç yamaçlar incelenirdi. Bu alanda dikilen fidanlara can suyu verilirdi. Sonuçta enstitüler büyük emeklerle yeşil alana döndüler. Sulanabilir araziye sahip köy enstitülerinde kavak çok miktarda bulunurdu bunun yanında çam, selvi, akçaağaç, okaliptüs, sophora, ıhlamur, mazı, karaağaç gibi türlerde yer alırdı. 1955 ve 1961 senelerinde Isparta'da orman mühendislerinin çalışmaları ile Gönen Köy Enstitüsünce ağaçlardan tohumluk üretilmekteydi.

Bağ bahçe işleri: Her enstitüde bağ ve bahçe işlerine geniş olarak alan ayrıldı ve önem verildi. Tarım Bakanlığından fidan alınıp dikildi. Enstitüler zaman içinde kendilerine ait fidanlıkları oluşturdular, çevre köylere de buralardan dağıtım yapıldı. Köy Enstitülerinin ülkemizde son yıllarda gelişen meyvecilik alanında önemli etkisi vardır. Sebze yetiştirmek öğretim için fayda sağlamanın yanında enstitünün yiyecek ihtiyacını gidermek bakımından da önem taşımaktaydı. II. Dünya Savaşı'nın zorlu şartlarında kurulan enstitülerin çoğu öğrencisi askerlik yaşına gelmekteydi. Birçok genç bundan dolayı askere alınmıştı. Bu sebeple üretim azalmış ve yiyecek sıkıntısı başlamıştı. Enstitülerde yetiştirilen sebze ve bostan işleri kurumların yiyecek ihtiyacını karşılamak için kaynak sağlıyordu. Bağ ve bahçecilik işleri ile çevre köylere örnek olmaktaydılar. Daha önce bu alanda yetersiz kalan yerlerde sebze, meyve ve bağcılık konusunda enstitüler öncü kurumlar olmuşlardır.[125]

---

[124] Koç, s. 285.

[125] TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, s. 16.

Tarla tarımı: Geniş araziye sahip olan bazı köy enstitülerinde tahıl üretimi yapılmaktaydı. Enstitüler kendilerine yetecek kadar buğday ürettikten sonra fazlasını diğer enstitülerle paylaşırlardı.

Su ürünleri*:* Beşikdüzü Köy Enstitüsü Karadeniz kıyısındaydı. Sapanca Gölü'nün kıyısında Arifiye Köy Enstitüsü vardı. Bu enstitülerin arazisi kısıtlıydı dolayısıyla balıkçılığa önem verildi. Kayık ağ ve motorlar alındı. Tuzlama yerleri oluşturuldu. Kuruluşlarından çok kısa süre geçmesine rağmen kendilerine yetecek oranda balık tutmayı sağladılar. Üretim fazlasını ise tuzlayıp kurutarak diğer enstitülere gönderdiler. Paylaşımcı ve ortak üretim için güzel bir örnek oluşturdular.

Diğer tarım ürünleri: Enstitülerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen tarhana, erişte, salça, pekmez, bulgur, peynir, turşu, balık salamurası ve zeytin yapmayı öğrenen enstitü öğrencileri üretime katkı sağladılar. Özellikle kız öğrenciler bu ürünlerin yapımı konusunda yetiştirildiler. Üretilen tarım ürünlerinin işlenerek değerlendirilmesi ve uzun süreli saklanması bu şekilde sağlandı.

Tarım araçları: Köy Enstitülerinin kuruluş yıllarında özellikle tarımda makineleşme oldukça düşüktü. Buna bir de savaş ortamı eklenince devletin bu konuya ilişkin geniş bir bütçe ayırması mümkün değildi. Paraya sahip olmak yeterli değildi çünkü ortada tarım makinesi yoktu. Genellikle tarım işleri, geleneksel kürek, pulluk tarzı vasıtalarla emek yoğun biçimde yapılmaktaydı. Zaman içerisinde enstitülerin bazıları traktör, orak makinesi, ilaç püskürtücü, tohum ekme makinesi tarzı araçlar almıştır. Birçok öğrenci için bu araçlar ilk defa gördükleri yeniliklerdir.[126]

Hayvancılık Faaliyetleri: Hayvancılıkla ilgili pek çok teorik ve uygulamalı ders görmek mümkündür. Zootekni, Kümes Hayvanlarının bakımı (bunlar içerisinde horoz, hindi, tavuk bulunmaktadır.)Hayvanlara verilecek olan yemlerin bilgisi, çayır ve mera hayvancılığına dair bilgilerde köy enstitülerinde hayvancılıkla ilgili olarak verilen eğitimlerdendir.[127]İpekböcekçiliği ve arıcılık faaliyetleri de enstitülerde yapılırdı. İpekböceklerinin hastalığının bilinmesi, üretimlerinin önemi, anatomik yapısının bilinmesi ve yetiştirilecek arıların ülkemize uygun kovan tipinin tespit edilmesi, peteklerin üretimi ve verimli bal üretimi yapılması arıcılık uygulamalarındandı.[128]

---

126 TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, s. 17.
127 **Köy Enstitüleri 1-2,** s. 136.
128 Koç, s.285.

Genel olarak Köy Enstitülerinde verilen eğitimde tarım ve hayvancılığın yerini anlayabilmek için örnek bir Köy Enstitüsünün derslerinin programına bakmak faydalı olur. Kızılçullu Köy Enstitüsünde temel eğitim alanları Ziraat, Sanat, Genel Bilgi olarak üç ana gruba ayrılmıştır. Bu Köy Enstitüsünün ziraat odaklı ders programı aşağıdaki gibi kaydedilmiştir.

Birinci sınıfta ziraat dersleri;

- İpek Böcekçiliği,
- Arıcılık,
- Bahçecilik,
- Eplikat İşleri; Tarla Ziraatı, Sebzecilik, Ağaççılık, Bağcılık, Zooteknik, Sütçülük

İkinci sınıf ziraat dersler:

- Ziraat Araçları,
- Tavukçuluk

Üçüncü sınıf ziraat:

- Zooteknik,
- Sebzecilik

Dördüncü Sınıf Ziraat:

- Tarla Ziraatı,
- Ağaççılık,

Ziraî İktisat ve İşletme Beşinci Sınıf:

- Ziraat Sanatları: (Sütçülük, Konservecilik, Şarapçılık, Sirkecilik),
- Bağcılık,
- Nebatî Hastalıklardır.[129]

[129] Melih Tınal, Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.21, Güz, 2008, s. 193; Sadiye Tutsak, **İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s.360-364.

3.3. KÖY ENSTİTÜLERİNDEKİ ZİRAAT EĞİTİMİNİN ÜLKE ZİRAATINA ETKİSİ

Atatürk birçok sözünde ülkenin hakiki efendisinin, üretim yapan köylü ve çiftçilerin olduğunu söylemiştir. Bu görüşten yola çıkarak Türk köylüsünün refah ve mutluluğa layık olduğunu ifade etmiştir. Cumhuriyet'in kuruluş dönemindeki ekonomi politikası da bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak şekillenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yüzyıllarca zor şartlar altında hem imparatorluğun idari yapısını destekleyen hem de zirai üretimi yapmakla sorumlu olan köylü ve çiftçiye ilk defa iktisat politikalarında öncelik verilmekteydi.

Ziraat uygulamaları, Köy Enstitülerinde tam zamanlı faaliyetlerden birisi olarak kabul edilirdi. Enstitülerin kurulduğu yıllarda ülkemizin sanayisi oldukça zayıftı. Ekonomi genellikle tarıma dayanmaktaydı. Tarımda kullanılan yöntemler ve donanımlar da oldukça ilkeldi ve verim genel itibariyle düşüktü. Böyle bir durumda köyleri canlandırmak, kalkındırmak, köydeki şartlara uygun elemanların yetiştirilmesi önem arz etmekteydi. Köy Enstitüleri bu anlamda üzerine düşen görevleri fazlasıyla yerine getirmiştir. Köy Enstitülerinde kullanılan tarım arazileri geniş kırsal bölgeleri kapsamaktaydı. Arazilerin yapı, yol gibi yerler dışındaki kalan bölümleri genellikle tarım için ayrılmıştı. Bazı Köy Enstitülerinde coğrafi nedenlerden ötürü alan yetersizliği vardı. Örneğin Beşikdüzü, Gölköy, Arifiye, Ernis Köy Enstitülerinde yeterli arazi yoktu. Bu bölgelerin düz arazisi yetersizdi. Ancak diğer enstitülerde arazi miktarı 670 dekar ile 5000 dekar arasında değişmekteydi. Kuruluş yasasına göre Köy Enstitülerine tahsis edilen arazinin tarıma elverişli bir arazi olması gerekmekteydi. Tarıma uygun araziler enstitülerin oldukça küçük bir alanını kapsıyordu ve bazı arazilerin sulama problemleri vardı. Suyu getirecek kanalların yapılabilmesi, motorların temin edilmesi ancak belli planlama ve çalışmalarla mümkün olmuştur.[130]

Kuruluş aşamalarından itibaren bulundukları arazinin düzenlenmesi, temizlenip iyileştirilmesi, şekillendirilmesi ve tarım amaçlı yapıların inşaatı ile üretime hazır bir tarım işletmesi haline getirilmesi zaman almıştır. Köy Enstitülerinin önemli problemlerinden birisi yeterli sayıda tarım başı, tarım eğitmeni ve öğretmenini bulabilmektir. O dönemde yurdumuzda yetişmiş eleman sıkıntısı vardı. Köyler

[130] Kaplan, s. 56.

genellikle yokluk yeri olarak değerlendiriliyordu. Köy Enstitülerinde çalışmak isteyen yetişmiş eleman sayısı azdı. Tarım okulu çıkışlı öğretmenler o dönemde ilköğretim öğretmenliği yapmaktaydı. Bu öğretmenlerden isteyenler Köy Enstitülerine tarım öğretmeni olarak atama yoluyla gönderildiler. Bu öğretmenler kendilerine verilen görevleri oldukça özveriyle yapmaya çalıştılar. Tarım öğretmenleri içerisinden bir kişi tarım başı olarak atanmaktaydı. Tarım başı diğer öğretmenler ile beraber bulundukları bölgedeki toprak yapısı, sulama, çevre, iklimsel faktörleri araştırmak, tarım araçları ve üretim olanaklarını incelemekteydi.[131]

Köy Enstitüleri uygulamalı eğitimin temellerini atmıştır. O döneme kadar okullarda görülmeyen uygulamalı eğitim bu kurumlar sayesinde eğitim sistemine dâhil olmuştur. Bütün Enstitüler bulunduğu bölgenin şartlarını bütünüyle inceler. Bölgede bulunan okulların tarım arazilerinin tarımsal araç gereçlerini, fidan, tohum ihtiyaçlarını tedarik eder, ihtiyaçları bulunan bölgelere gönderirlerdi. Yardım ekipleriyle de gözetimi sağlanırdı. Enstitülerin yapmış oldukları işler, diğer okulların eğitiminden farklı olarak özgün bir yapıya sahipti. Bu okullar kendisine yetecek gıdanın üretimini kendileri yapar yine aynı şekilde tüketirlerdi. Bu okullardaki topraklarda ekilecek olan her bir ürünün ülkenin maddi anlamdaki gelirine faydası oldukça fazla olacaktı. Üretilen tarım ürünlerinin ülkemizdeki tüm köylere etkisi olmuş, böylelikle köylerimiz iktisadi açıdan güçlü bir konuma gelmiştir. 1940'lı yıllarda enstitülerde yapılan üretime bakıldığında pek çok miktarda üretimi yapılmıştır. Örneğin buğdayda 1 yılda Eskişehir Çifteler özelinde gidersek 45.000 kg üretim sağlanmıştır. Köy Enstitülerindeki öğretmenlerde üretim yaparak büyük bir gelir sağlamışlardır. Hayvancılıktan tarıma kadar elde edilen gelir o dönemin ekonomik şartlarına göre oldukça yüksektir.[132]

İsmail Hakkı Tonguç enstitülerin ülkedeki ziraat, teknik ve cemiyet hayatına olan etkileri konusunda şu çerçevede tespitlerde bulunmuştur:

> *Türk köylüsünün yiğitlere gereksinimi vardır. Onun için bataklıkları kurutacak, sıtmayı trahomu tedavi edecek, okullar yapacak yaraları tımar edecek kadınları doğuracak köylülere sabanı kullanmasını onarmasını öğretecek, tohum ıslahı*

[131] Gözde Çolak, **Türkiye'de Atatürk Dönemi Ziraat Eğitimi (1923-1938),** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu, 2010.
[132] Ali Yılmaz, **Köy Enstitülerinde Tarım Eğitimi,** Eğit-Der Yayınları-2,2000, ss. 233-236.

yapacak, fidan dikecek bir yiğitler ordusu gereklidir. Köyün yiğitlere gereksinimi vardır ve bu yiğitler köyden çıkmalıdır.[133]

Köy Enstitüleri varlıklarıyla bulundukları sahaya doğrudan ve dolaylı etkilerle çevredeki kültürel, toplumsal yaşamın yanında iktisadi hayatı da geliştirmeye, yörede yeni üretim metotlarıyla ürün üretmek ve bunları pazarlamaya dönük çalışmalara yer ayırmaktaydı. Köy Enstitüleri kanununda belirtildiği üzere öğretmenler görev yerlerine tayin olduktan sonra köydeki eğitim-öğretim işlerini yaparken aynı zamanda ziraat işlerini de bilimsel metotlara göre yapılması için uygulama örnekleri geliştirecek ve köylünün bundan faydalanmasını sağlayacaklardır. Böylelikle sadece köylerde okuma yazma etkinliği değil, aynı zamanda köylünün bilinçli bir şekilde üretim yapmasına da katkıda bulunmaları hedeflenmiştir. Köy öğretmenleri köylerin sadece sosyal ilişkilerini değiştirmekle değil aynı zamanda iktisadi hayatını da değiştiren yenilikler yapmakla sorumluydular. Türkiye'deki nüfus yapısının artık durgun değil dinamik ve gelişen bir sürece dâhil olması gerektiğini düşünmekteydiler. Köy Enstitülerinden beklenen genel itibariyle buydu. İşte bu noktadan hareket ederek ortaya koyulan Köy Enstitüleri programında öğretim ziraat ve teknik dersler üzerine yoğunlaşmaktaydı. Bu okullardan mezun olan öğretmenler köyden geldikleri için köylünün işine yarayabilecek çok sayıda bilgiye sahip ve köylüler tarafından kolaylıkla benimsenen onlara yol gösterecek kişilerdi. Bu anlamda köylerde önemli görülmeyen pek çok zirai araç gerecin köylerde aktif olarak kullanılmasına ve faydalı olmasına uğraştılar.[134]

1947 senesinden itibaren programlarda yapılan değişiklikler teorik derslerin saatinin arttırılmasına ve uygulama derslerinin saat sayısının azaltılmasına sebep oldu. 1947 yılındaki ders saatlerinde yapılan bu değişiklikte Milli Eğitim Bakanı'nın değişmesi de büyük bir etkendir. Hasan Ali Yücel'in yerine atanan Reşat Şemsettin Sirer'in Köy Enstitülerine muhalif olduğu bilinmekteydi. Sirer'in bakanlığı döneminde gerek üretime yönelik faaliyetler gerekse de köye yönelik öğretmen yetiştirme politikaları arka planda kalmıştır. Her konuda üretime yönelik ve pratik çözüm önerileri beklenen öğrenciler yerini teorik bilgilerle donatılmış, uygulamaya yönelik olmayan öğrenci modeli almıştır.1947'den sonra ki programda enstitülerin asıl

[133] Ali Arayıcı, **Kemalist Dönem Türkiye'sinde Eğitim Politikaları ve Köy Enstitüleri,** Ceylan Yayınları,1999, s.327.
[134] Kartal, ss. 23-36.

kuruluş amacından koparılan bir müfredat yapısına sahip olmuştur. Azaltılan tarım dersleri yerine din, sağlık, biyoloji, sağlık bilgisi gibi dersler 1950'de Köy Enstitüleri programına eklenmiştir.[135]

[135] Muhammed Üzer, **Türk Modernleşmesinde Köy Enstitüleri ve Köy Enstitüleri Üzerine Yapılan Tartışmalar,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum,2020.

SONUÇ

Ülkemizde Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden itibaren ziraatın geliştirilmesi için birtakım çabalar söz konusu olmuştur. Osmanlı İmparatorluğundan bu yana Türk ulusu askerlik, bürokrasi ve ziraat dışındaki alanlarda gelişmiş bir yapı oluşturma imkânı bulamamıştı. Cumhuriyetle beraber kurulan ulus devlet bu anlamda sanayi alanında yetişmiş insan kaynağından yoksundu. İktisadi kalkınma için geriye tarım ve hayvancılık kalmaktaydı. Ziraat konusunda modern teknikleri bilen ve ülke genelinde modern tarım tekniklerini uygulamaya sahip aynı zamanda hayvancılığı yine modern yöntemlerle uygulayabilecek özelliklere sahip teknik eleman yetiştirilmesi amacıyla okullar kurulmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yapılan çalışmalar ziraatı özellikle iktisadi kalkınmanın bir ayağı olarak değerlendirmekteydi. Ankara Ziraat Enstitüsü gibi yükseköğretim kurumları kurularak ülkenin ihtiyacına cevap verecek şekilde teknik eleman yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Fakat bu modellerin genel anlamda istenilen başarıyı sağladığını söylemek mümkün değildir. Ziraat okullarında verilen derslerin daha çok teorik olması bunları uygulayacak olan elemanların sınırlı sayıda olmasına neden olmaktaydı. 1930'lardan itibaren kırsalda modern ziraat teknikleri ile yapılacak dönüşümün ancak yetişmiş ve eğitimli insan gücü ile mümkün olacağı bilincine varılmıştır. Bunun için köylerin modern tarım tekniklerine uygun biçimde yeniden değerlendirilmesi ve bu amaçla köylere yeterli eğitimi ulaştırabilecek elemanların yetiştirilmesi gerekiyordu. Köy Enstitüleri, Türkiye Cumhuriyetinde kırsal kesimdeki eğitimi geliştirmek ve köy çocuklarına çağdaş bir eğitim sunmak amacıyla kurulan önemli eğitim kurumlarıdır. Bu enstitüler, 1940 yılında çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile hayata geçirilmiştir. Enstitülerdeki öğretmenler, öğrencilere akademik bilgi ve becerilerin yanı sıra ziraat ve el sanatları gibi pratik becerileri de kazandırmışlardır. Böylece, köylerde tarımsal üretimin artması ve kalkınmanın desteklenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, Köy Enstitüleri yeni bir köy aydını sınıfının oluşmasını amaçlamıştır. Köy çocukları, nitelikli eğitim aldıktan sonra köylerine dönerek öğrendiklerini uygulamaya koymuş ve köylerde toplumsal ve ekonomik dönüşümü desteklemiştir. Köy Enstitüleri, köylerde modern tarım tekniklerinin yaygınlaşmasını, üretimin artmasını ve köylerin kalkınmasını sağlayarak toplumsal dönüşümü desteklemiştir.

1938 senesinde Atatürk vefat etmeden önce kırsalda kalkınma çabalarına dönük faaliyetler yapılmıştı. Eğitimde insan açığını giderebilmek için genel bir milli eğitim seferberliğine girişilmiş ancak 40 binin üzerinde köye sahip olan ve yeterli kaynakları bulunmayan genç Cumhuriyet kadrolarının gösterdiği gayrete rağmen bu konuda yeterince başarı sağlanamamıştır. Cumhuriyet döneminin önemli Milli Eğitim Bakanlarından olan Saffet Arıkan ve onun ardından gelen Hasan Ali Yücel İlköğretim seviyesinden itibaren toplumun öncelikle okuma yazma ve ardından üretken bir kırsal modeli oluşturması için büyük bir çaba sarfetmişlerdir. Köy Enstitüleri dönemin ihtiyaçlarına göre kurulan ve ülkenin şartları dikkate alınarak eldeki kaynakları verimli bir şekilde üretime dönüştürebilme amacıyla kurulan kurumlardır. Sadece bir eğitim projesi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu proje aynı zamanda iktisadi kalkınmanın şartlarından olan yetişmiş insan gücünü ortaya çıkarma ve sanayi imkânları yeterli düzeyde olmayan bir ülkenin özellikle ziraat üzerinden kendine yeten ve zaman içerisinde sanayileşmesine zemin hazırlayabilmesi adına oluşturulan bir projeydi. Bu amaçla köylerde geleneksel tarım yöntemlerinin ötesinde gelişmiş ülkelerde kullanılan modern tarım yöntemleri ile daha yüksek katma değer sağlanması, bununla birlikte yetişmiş eleman gücünün zamanla artarak ülkenin her tarafına zenginliğin yayılması hedeflenmekteydi. O döneme kadar ziraat eğitimi konusunda bazı girişimler yapılmış ve Yüksek Ziraat Okulları kurulmuştur. Köy Enstitüleri modeli ile ilk defa dar gelirli ailelerin çocukları gereken eğitimi aldıktan sonra yine köylerine dönerek orada başta eğitim olmak üzere köyün diğer ihtiyaçlarına cevap verebilecek akıl, bilgi ve beceriyi ortaya koyacaklardı. Projenin özgün yapısı tamamen yerel şartlara göre hazırlanmıştı. Yerelin koşullarını bilmeyen öğrencilerin geniş bir kırsal nüfusa sahip ülkede etkin bir kırsal kalkınmada ziraat ve hayvancılıkta başarılı olabilmeleri mümkün olmamıştır. Ziraat konusunun ve uygulamanın böylesine önemli görüldüğü enstitülerde özellikle ziraatın farklı alanlarında ve hayvancılıkla ilgili bilgiler verilmekte, teknik eğitimin öğrencilere benimsetilmesi, uygulamaların yapılması ve zaman içerisinde bunların köylere yayılması amaçlanmaktaydı. Ziraat ders çalışmaları başlığı altında tarla bahçe ziraatının yanı sıra sanayi bitkileri ve hayvancılık alanında arıcılık, kümesçilik, hayvan besiciliği, ipek böcekçiliği ve su ürünleri ile ilgili dersler mevcuttu. Buradaki çeşitlilik ülkenin farklı bölgelerinde ziraat

çeşitliliği ile ilgiliydi. Kimi yörelerde hayvancılık ve ürünleri öne çıkarken kimi bölgelerde tarla, kimi bölgelerde ise bahçe ziraatı daha yaygın olarak yapılmaktaydı.

Köy Enstitüleri izlemiş olduğu eğitim politikalarıyla kadın-erkek arasındaki farkları da azaltmaya çalışmıştır. Bu anlamda enstitülerin başarılı bir politika izlemiş olduklarını da söylemek mümkündür. Pek çok alanda eğitim faaliyeti veren Köy Enstitülerinde teorik ve uygulamalı eğitim iç içe geçmiştir. Sadece ülkemize özgü olan bu eğitim kurumları bugün gelişmiş ülkelerin esinlendiği birer eğitim kurumlarıdır. Enstitülerde var olan demokratik ortam, öğrencilerinde idari işlerde yer alması, karar alma sürecinde yer almaları öğrencilerin kişiliklerine ve sorumluluk duygularına etki eden önemli faktörlerdendi. Köy Enstitüleri kültür hayatında da etkin birer eğitim kurumlarıydı. Gerek Türk kültürü gerekse de Batı kültürüyle yoğrulmuş sanat eserlerinin icra edildiği kurumlardı aynı zamanda. Önemli Türk edebiyatçıları tanıtılır, piyesler yapılır ve halk oyunları oynanırdı. Bu anlamda öğrencilerin tek bir alanda değil geniş yelpazede kültürden, ziraata, teknik eğitime kadar sorumluluk duygusuyla yetişmiş, belli bir idealleri olan, demokratik bir ortamda yetişen öğrenciler ülkemizin her alandaki gelişimine büyük katkılar sağlayacaktı. Tezimde daha önce değinilmeyen konulara değinilerek özellikle Köy enstitülerindeki ziraat eğitimi 1940'lı yılların enstitülerle ilgili gazete haberleriyle desteklenerek özgün bir yapıda sunulmuştur. Böylelikle ziraat konusu detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA Fon Kodu:30-18-1-2; Yer No:99-62-3.

BCA Fon Kodu:30-10-0-0;Yer No:143-26-14.

BCA Fon Kodu:30-10-0-0;Yer No:143-26-14.

BCA Fon Kodu:30-18-1-2;Yer No: 123-65-1.

BCA Fon Kodu:30-18-1-2;Yer No:98-50-3.

BCA Fon Kodu:30-18-1-2;Yer No:107-87—20.

BCA Fon Kodu:30-1-0-0;Yer No:90-567-6.

Süreli Yayınlar

Gazeteler

Anadolu , 24.07.1950

Cumhuriyet , 01.08.1944

Cumhuriyet , 10.03.1945

Cumhuriyet , 19.04.1945

Cumhuriyet ,18.04.1946

Cumhuriyet, 08.05.1948

Fırat, 29.10.1951

Kurun, 25.03.1935

Milliyet, 04.10.1950

Ulus, 14.03.1940

Ulus, 19.04.1940

Ulus,25.06.1940

Ulus, 14.08.1940

Vakit,19.04.1940

Vatan,31.08.1940

Vatan, 01.09.1940

Yeni Sabah 18.04.1940

Zafer 13.01.1954

Dergiler

Atatürk

Atatürk Yolu

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi

Köy Enstitüleri Dergisi

Planlama

Yeni Toplum

Kitaplar

3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Köy Enstitüleriyle İlgili Yasalar, C.1.

3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Köy Enstitüleriyle İlgili Yasalar, C.2.

Maarif Vekilliği, Köy Enstitüleri Öğretim Programı, Maarif Matbaası, Ankara, 1943.

Altunya, Niyazi. **Köy Enstitüsü Sistemi,** Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010.

Apaydın, Talip. **Yüksek Köy Enstitüsü,** Eğit-Der Yayınları-2, Ankara, 1990.

Arayıcı, Ali. **Kemalist Dönem Türkiye'sinde Eğitim Politikaları ve Köy Enstitüleri,** Ceylan Yayınları, İstanbul,1999.

Arman, Hürrem. **Piramidin Tabanı Köy Enstitüleri ve Tonguç,** Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir, 2016.

Aydın, Baha Mutlu. **Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması,** Anı Yayıncılık, Ankara, 2007.

Aydoğan, Mustafa. **Gazetelerde Köy Enstitüleri,** Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.

Başol, Gülten, **Aydınlanmanın Neferleri Köy Enstitülü Öğretmenlerim,** Kaynak Yayınları, İstanbul,2016

Binbaşıoğlu, Cavit. **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri: Tarihsel Bir Çerçeve,** Dikili Belediyesi Kültür Yayınları:4, İzmir, 1993.

Candoğan, Galip. **Köy Enstitüleri Sistemi,** Karaman Kültür ve Eğitim Vakfı, Konya,1999.

Dewey, John. **Türk Maarifi Hakkında Rapor**, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.

Doğan, Ahmet Nuri ve Özmen, Mustafa. **Ortaklar İlk Öğretmen Okulu Köy Enstitüsünden Yansımalarla,** İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2022.

Eğitimciler Derneği. **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri,** Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990.

Ergün, Mustafa. **Atatürk Devri Türk Eğitimi,** Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2021.

Erk, Nihal ve Dinçer, Ferruh. **Türkiye'de Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Veterinerlik Fakültesi Tarihi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1970.

Geray, Cevat. **Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları,** Phoenix Yayınevi, Ankara, 2011.

Gümüşoğlu, Firdevs. **Cılavuz Köy Enstitüsü,** İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2017.

Güneri, Mustafa. **Hasanoğlan Hatırası: Bir Köy Enstitülünün Kaleminden ve Objektifinden,** Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021.

Işın, Ekrem, **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri (1940-1954)-2,** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012.

İnan, Afet. **İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat – 4 Mart,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.

İnan Mehmet Rauf, **Köy Enstitüleri ve Sonrası,** Öğretmen Yayınları, San Matbaası, Ankara,1988.

Kanar, Haşim. **Köy Enstitüleri: Eğitimde Atılım,** Selvi Yayınları Ankara, 1990.

Karabey, Aydoğan. **Uygarlığın Tuğlası Arifiye Köy Enstitüsü,** İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

Kirby, Fay. **Türkiye'de Köy Enstitüleri,** Tarihçi Kitabevi, Ankara, 2000.

Koç, Nurgün, **Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri,** İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul,2013.

Köy Enstitüleri 1-2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003.

Küçükcan, İlyas. **Öncesi ve Sonrasıyla Çifteler Köy Enstitüsü,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Makal, Mahmut. **Köy Enstitüleri ve Ötesi,** Literatür Yayınları, İstanbul, 2020.

Ökçün, Ahmet Gündüz. **Türkiye İktisat Kongresi 1923 – İzmir Haberler, Belgeler, Yorumlar,** Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1981.

Öztürk, Emine. **Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri,** Rağbet Yayınları, İstanbul, 2012.

Soysal, Emin. **İlköğretim Olayları ve Köy Enstitüleri,** Uygun Basımevi, Bursa,1945.

Soysal, Emin, **Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü,** Yeni Basımevi, Bursa,1943.

Tekben, Şerif. **Neden Köy Enstitüleri,** Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Gençlik Yayınları, 1962.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, **Köy Enstitüleri ve Tarım,** Final Matbaacılık, İzmir, 1995.

Tonguç, Engin. **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970.

Tonguç, İsmail Hakkı. **Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları, (**Der. Engin Tonguç), Çağdaş Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul, 1976.

Tonguç, İsmail Hakkı. **Canlandırılacak Köy,** İş Bankası Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul, 2021.

Tonguç, İsmail Hakkı. **İş ve Meslek Eğitimi,** Töbder Yayınları, Ankara,1974.

Türkoğlu, Pakize. **Tonguç ve Enstitüleri,** İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2000.

Tutsak, Sadiye. **İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Yılmaz, Ali, **Köy Enstitülerinde Tarım Eğitimi,** Eğit-Der Yayınları-2,Ankara,1990.

Zincirci, Öncel. **Türkiye'de Tarım Teşkilatının Tarihçesi,** İletişim Yayınları, Ankara, 1994

.

Makaleler

Aydın, Beyza Ferhan. "Osmanlı Devleti'nde Ziraat Eğitimi" Cilt:7 Sayı:8, **Genç Kalemler Tarih Araştırmaları Dergisi**, Aksaray Üniversitesi, 2021,ss.122-130.

Aysal, Necdet. "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", **Atatürk Yolu Dergisi,** Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Cilt: 9, Sayı: 35, 2005, ss.267-282.

Çolakoğlu, Elif. "Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy- Kent Projesi", **Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt: 3, Sayı: 6, 2007, ss.187-202.

Demirel, Muammer ve Doğanay, Kaya Fatma. "Osmanlı'da Ziraat Eğitimi: Halkalı Ziraat Mektebi", **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt: 12, Sayı: 21, 2011, ss.183-199.

Ezer, Feyzullah. "Köy Enstitülerinin Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi", **Belgi Dergisi,** Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Cilt:2,Sayı:19,2020, ss.1786-1804.

Gedikoğlu, Şevket. "Köy Enstitüleri Üzerine Karşı Görüşler", **Yeni Toplum Dergisi,** S. 5.

Kapluhan, Erol. "Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri", **Marmara Coğrafya Dergisi,** Cilt: 0, Sayı: 26, Temmuz 2012, ss.172-194.

Kartal Sadık, “Toplum Kalkınmasında Farklı Bir Eğitim Kurumu: Köy Enstitüleri” **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** Cilt: 4, Sayı:1, Haziran 2008, ss.23-36.

Keskin, Özkan. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi”, **OTAM,** Cilt: 28, Sayı: 28, Şubat 2010, ss.87-106.

Kocabaş, Ayfer. “Süreç Temelli Öğrenme ve Köy Enstitüleri’’ **MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi,** Sayı:10,Eylül 2014, ss.50-61.

Küçükoğlu, Adnan. “Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde Eğitim Enstitüleri (Bir Model Olarak Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü)”, **Kastamonu Eğitim Dergisi,** Cilt: 14, Sayı: 2, Ekim 2006, ss.377-392.

Sarıkaya, Makbule. “Ziraat Mektepleri”, **Kafdağı Dergisi,** Cilt:2 Sayı:1,2017, ss.24-37.

Şeren, Mehmet. “Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,** Cilt: 28, Sayı: 1, 2008, ss.203-226.

Şimşek, Gül ve Mercanoğlu, Cansın. “Bir Planlama Örneği Olarak Köy Enstitüleri Deneyimi”, **Planlama Dergisi,** Cilt: 28, Sayı: 3, 2018, ss.261-281.

Tınal Melih-Bozdağ Hüseyin, Köy Enstitüleri Tarihinden Bir Kesit: Kızılçullu Köy Enstitüsü Tarihçesi, **Turkısh Studies**, Cilt:12,Sayı:19, 2017, ss.179-202.

Tınal, Melih. “Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 21, 2008, ss.181-198.

Tural Ayşegül, "Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model: Köy Enstitüleri", **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** Cilt:4, Sayı:2, Haziran 2016, ss.16-21.

Yıldırım, Mehmet Ali. "Osmanlı'da İlk Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851)",**Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,** Sayı:24,2008, ss. 223 – 240.

Tezler

Aktaş, Özgür. **Türkiye'de Ulus Devletin Oluşum Sürecinde Köy Enstitülerinin Rolü ve Etkisi,** Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2010.

Bahadır, Ziynet. **Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelenmesi,** Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 1994.

Çolak, Gözde. **Türkiye'de Atatürk Dönemi Ziraat Eğitimi (1923-1938),** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu, 2010.

Ertuğrul, Kurtuluş. **TBMM'deki Yansımalarına Göre Köy Enstitüleri,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2010.

Kaplan, Ezgi. **Cumhuriyet Döneminde Kırsal Kalkınma Politikaları Örnek Bir Model: Köy Enstitüleri,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Öztürk Altan, **Cumhuriyet Döneminde Köylücülük Politikaları: İzmir-Aydın-Denizli Örneği (1923-1950),** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2019.

Toruk İbrahim, **Halkalı Ziraat Mektebi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tezi Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı,İstanbul, 2013.

Üzer Muhammed, **Türk Modernleşmesinde Köy Enstitüleri ve Köy Enstitüleri Üzerine Yapılan Tartışmalar,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2020.

İnternet

http://www.uzumbaba.com/belgeseller/tarihi-gazeteler/1946-1950/tarihi-gazeteler-1946-1950.htm, (10.10.2022).

https://docplayer.biz.tr/106.608.417-Akcadag-ogretmen-okullari.html, (11.10.2022).

https://www.nadirkitap.com/aksam-gazetesi-18-Nisan-1966-inonu-koy-enstituleri-icin-konustu-enstitulere-yazik-oldu-efemera24880104.html, (12.11.2022).

https://www.mamatikoleksiyon.com/koy-enstitulu-haberli-vatan-gazetesi-11-agustos-1941-hasanoglan-enstitulerinin-binalari-efemera, (09.11.2022).

https://www.mamatikoleksiyon.com/ulus-gazetesi-25-Haziran-1940-adana-halkevi koy-enstituleri-efemera, (11.10.2022).

http://www.tongucvakfi.org.tr/foto287raflar.html, (25.12.2022).

Ayfer Kocabaş, Süreç Temelli Öğrenme ve Köy Enstitüleri, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/757803, (09.09.2022).

Oguzkan, Ferhan. Köy Enstitüleri Öğretim Programları, https://docplayer.biz.tr/37.227.150-Koy enstituleri-ogretim-programlari-dr-a-ferhan-oguzkan.html, (09.09.2022).

EKLER

EK 1: İstanbul'a Tayin Edilen Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenleri Hakkında Gazete Haberi

Ankara, 3 (Milliyet) — Millî Savunma Yüksek Kuruluna seçilen İçişleri, Dışişleri, Maliye, Bayındırlık, Ekonomi ve Ticaret, Ulaştırma, Tarım ve İşletmeler Bakanlarından başka bir de Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısının da seçilmesi Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır.

İstanbula tayin edilen öğretmenler

İstanbul ili emrine verilen öğretmenlerin tam listesi

Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul köy okullarında istihdam edilmek üzere 61 Köy Enstitüsü mezunu öğretmeni İstanbul ili emrine vermiştir.

Bu öğretmenlerin isimlerini bildiriyoruz:

(Devamı Sa. 5. Sü 7 de)

Milliyet, 04.10.1950.

EK 2: Cılavuz Köy Enstitüsü Öğrencileri

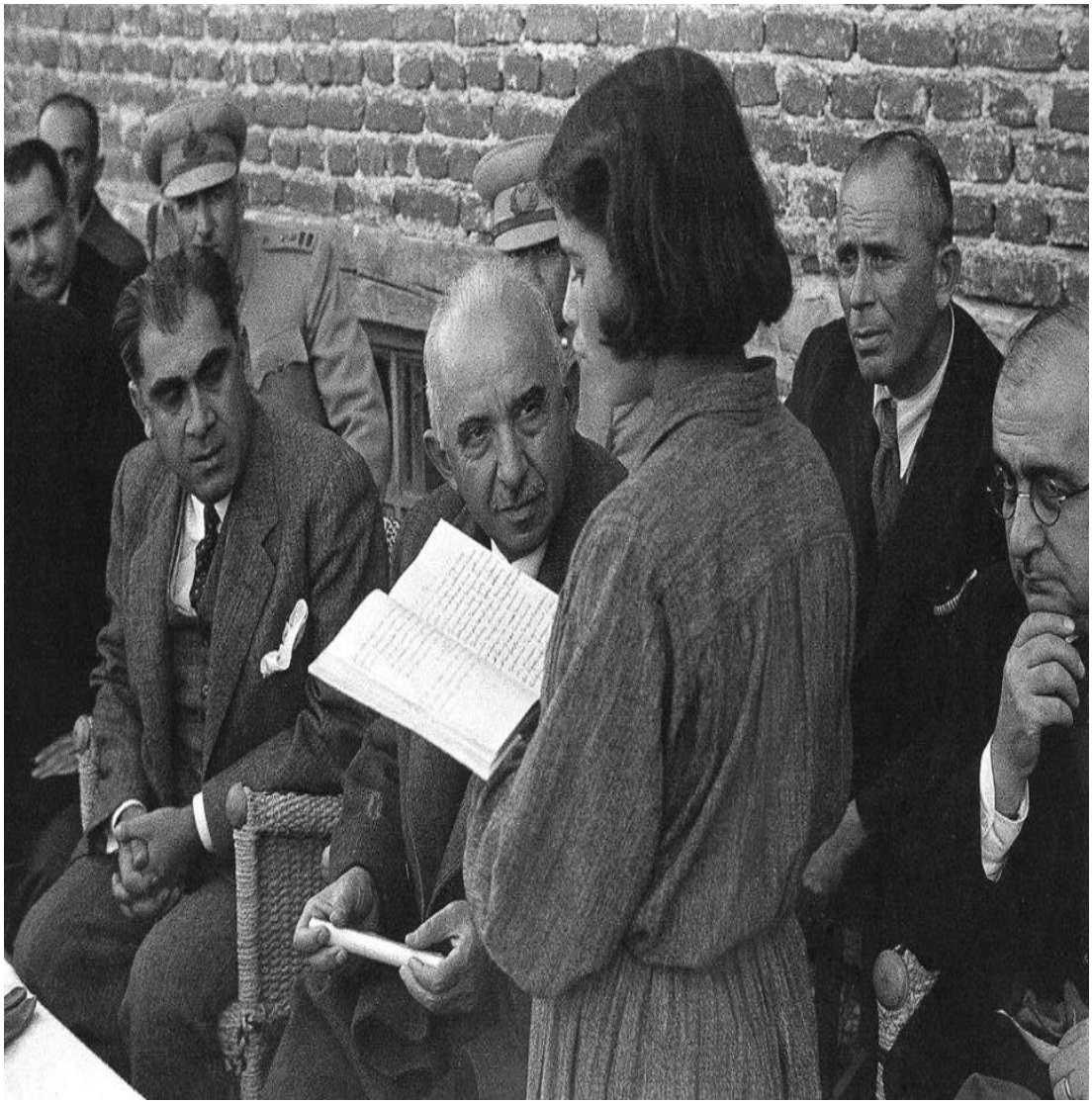
http://www.tongucvakfi.org.tr/foto287raflar.html, (06.12.2022).

EK 3: Hasan Ali Yücel Kızılçullu Köy Enstitüsünde

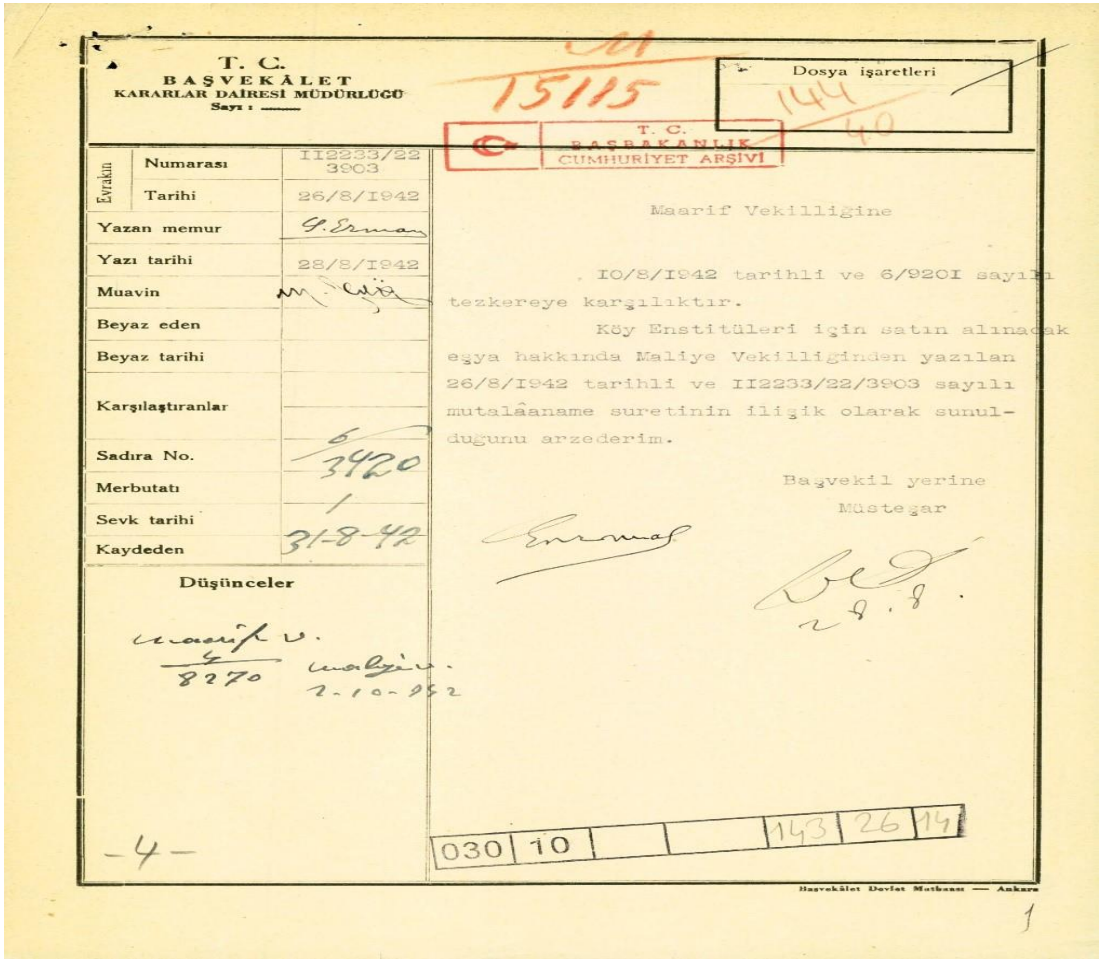
http://www.tongucvakfi.org.tr/foto287raflar.html, (08.12.2022).

EK 4: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Köy Enstitülü Bir Öğrenciyi Dinlerken

http://www.tongucvakfi.org.tr/foto287raflar.html, (20.12.2022).

EK 5: Köy Enstitüleri İçin Milli Eğitim Bakanlığınca Satın Alınacak Eşyaların Alış Şekli Hakkında Maliye'nin Bildirdiği Görüş

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : ____

15115

Dosya işaretleri
144
40

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Evrakın		
	Numarası	II2233/22 3903
	Tarihi	26/8/1942
Yazan memur		G. Erman
Yazı tarihi		28/8/1942
Muavin		
Beyaz eden		
Beyaz tarihi		
Karşılaştıranlar		
Sadıra No.		6 3420
Merbutatı		/
Sevk tarihi		31-8-42
Kaydeden		

Düşünceler

Maarif V.
4
8270

Maliye.
2.10.942

Maarif Vekilliğine

10/8/1942 tarihli ve 6/9201 sayılı tezkereye karşılıktır.

Köy Enstitüleri için satın alınacak eşya hakkında Maliye Vekilliğinden yazılan 26/8/1942 tarihli ve II2233/22/3903 sayılı mutalâaname suretinin ilişik olarak sunulduğunu arzederim.

Başvekil yerine
Müsteşar

29.8.

030 | 10 | | | 143 | 26 | 14

Başvekâlet Devlet Matbaası — Ankara

-4-

1

BCA Fon Kodu:30-10-0; Yer No:1434-26-14

EK 6: Köy Okulları Ve Enstitüleri İnşaatı İşlerinde Merkezde Çalıştıracaklara Ait Kadroların Onaylanması

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
11682

KARAR

Köy Okulları ve Enstitüleri inşaatı işleri için merkezde çalıştırılacaklara ait kadroların onanması hakkındaki Millî Eğitim Bakanlığının 6/5/1950, 12/7/1950 tarihli ve 63-42/8007, 12227 sayılı yazısiyle Maliye Bakanlığının 29/7/1950 tarihli ve 112210-4/2318 sayılı mütalâası Bakanlar Kurulunca 3 / 8 /1950 tarihinde incelenerek

Ücretleri, Millî Eğitim Bakanlığının 1950 yılı bütçesinin (E) cetveline giren (203) üncü bölümünün (1) inci " Merkez geçici hizmetlileri ücreti" maddesine konulan ödenekten verilmek üzere Köy Okulları ve Enstitüleri inşaatı işlerinde merkezde çalıştırılacaklara ait ilişik cetvelde yazılı kadroların 1/3/1950 tarihinden geçerli olmak üzere onanması, 5561 sayılı kanunun 5 inci maddesine göre,kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan | Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı | Devlet Bakanı | Adalet Bakanı

Millî Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Eko. ve Ticaret Bakanı ve Dış.E.V. | Sa. ve So. Y. Bakanı

G. ve Tekel Bakanı ve Mil.Eğ.B.V. | Tarım Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Çalışma Bakanı | İşletmeler Bakanı

030 10 01 12 123 65 1

BCA Fon Kodu:30-18-1-2;Yer No:123-65-1

EK 7: Eğitmen Kursu ve Köy Enstitüleri Müstahdemlerine Zam Verilmesi

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

18096

Kararname

I3/4/I942 tarihli ve 2/I7700 sayılı kararnameye ektir:

Ücretleri, Maarif Vekâleti I94I malî yılı bütçesinin (E) cetveline dahil 686 ıncı faslının 2 ve 4 üncü masraf tertiplerinden verilmek üzere 2/I6052 sayılı kararname ile kadroları tasdik edilmiş bulunan Eğitmen kursu ve köy Enstitüleri müstahdemlerine Şubat I942 tarihinden itibaren fevkalâde zam verilmesi; Maarif Vekilliğinin II/-5/I942 tarihli ve 6/5387 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 26/5/I942 tarihli ve I3II25/360/2422 sayılı mütalâanamesi üzerine, 4I78 sayılı kanunun 7 inci maddesine tevfikan İcra Vekilleri Heyetince 5 Haziran 1942 tarihinde kabul olunmuştur.

REİS İCUMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. D. R. Çağlayan
Ad. V. H. Menemencioğlu
M. M. V. A. R. Altınsoy
Da. V. H. A. Emrem
Ha. V. S. Saraçoğlu
Ma. V. M. Ağral
Mf. V. Yücel
Na. V. A. F. Cebesoy
İk. V. Fuad Uzay
S. İ. M. V. Dr. H. Alatas
G. İ. V. S. S. Kocadeniz
Zr. V. Mümtaz Ökmen
Mü. V. F. Engin
Ti. V. Hasan Ali Yücel

30 18 01 02 98 50 3

BCA Fon Kodu:30-18-1-2;Yer No:98-50-3

EK 8:Köy Enstitüleri 1944 Yılı Mezunlarına Dağıtılması Gereken Üretime Yararlı Aletlerle Atölye Aletlerinin Tohum, Çift Ve İrat Hayvanlarının Pazarlıkla Satın Alınması

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
1856

Kararname

Yapılan eksiltmesine isteklisi çıkmadığı ve bir ay içinde pazarlıkla da ihale edilemediği anlaşılan ve Köy Enstitüleri 1944 yılı mezunlarına dağıtılması gereken istihsale yarayıcı aletlerle atölye aletlerinin, ıslah edilmiş tohum , çift ve irat hayvanlarının, 1944 malî yılına münhasır kalmak şartiyle 2490 sayılı kanunun 46 ıncı maddesinin (K) fıkrasına tevfikan, pazarlıkla satın alınması Maarif Vekilliğinin 7/10/1944 tarihli ve 6/15745 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 16/11/1944 tarihli ve 112233-13/5482 sayılı mütalâanamesi üzerine Icra Vekilleri Heyetince 25/11/1944 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ M. V.

G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Ti. V.

030 | 18 | 01 | 02 | 107 | 82 | 20

BCA Fon Kodu:30-18-1-2;Yer No:107-82-20